

ปัญหาการค้นหาคำความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

นางวริญลักษณ์ อุงจิตต์ตระกูล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

**The Problems in Fact-Finding of the Criminal Court
for Corruption and Misconduct Cases**

Mrs. Warinlak Ungjittrakul

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

SukhothaiThammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการค้นหาคำความจริงของศาลอาญาคดีทุจริต
และประพจน์มิชอบ
ชื่อและนามสกุล นางวิมลลักษณ์ อัจฉิตต์ตระกูล
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

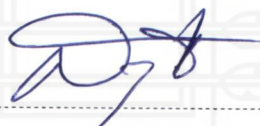
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)

(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ ปัญหาการค้นหาคำความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ
ผู้ศึกษา นางวิริญลักษณ์ อุงจิตต์ตระกูล **รหัสนักศึกษา** 2614003669 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการค้นหาคำความจริงระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน (2) ศึกษาบทบาทศาลในการค้นหาคำความจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในต่างประเทศ และบทบาทศาลในการค้นหาคำความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย (3) ศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาคำความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (4) ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาคำความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องจากในประเทศและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า (1) ประเทศไทยมีบทบัญญัติให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องเฉพาะคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ส่วนคดีที่อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นโจทก์ให้ศาลประทับฟ้องไว้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง หรือคดีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ (2) แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 บัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน แต่ทางปฏิบัติศาลยังคงใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (3) ผู้พิพากษายังคงมีทัศนคติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ซึ่งเน้นระบบกล่าวหาทั้งวาระการแต่งตั้งโยกย้ายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในระบบไต่สวนต้องขาดตอนไป (4) ผู้ศึกษาจึงขอเสนอการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้อง คุณสมบัติผู้พิพากษา และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 เพื่อให้เป็นไปตามหลักการตรวจสอบ หลักฟังความทุกฝ่าย อันจะทำให้ผู้เสียหายหรือประชาชนได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบไต่สวนต่อไป

คำสำคัญ คดีทุจริต การค้นหาคำความจริง ระบบไต่สวน

Independent Study title: The Problems in Fact-Finding of the Criminal Court for Corruption and Misconduct Cases

Author: Mrs. Warinlak Ungjittrakul; **ID:** 2614003669; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor;

Academic year: 2019

Abstract

The objective of this independent study was to examine (1) the fact-finding process of accusatorial system and inquisitorial system (2) the roles of the court on the fact-finding process of corruption and misconduct cases in abroad and the role of the criminal court for corruption and misconduct cases on the fact-finding process in Thailand (3) the problems and limitations in fact-finding process of the criminal court for corruption and misconduct cases and (4) the solutions of problems and limitations in fact-finding process of the criminal court for corruption and misconduct cases.

This independent study was a qualitative research by means of all documentary research related to criminal court of corruption and misconduct cases, code of judicial conduct, and as well as relevant laws in the country and abroad.

It was found that (1) Thailand has only provisions that allow the court conducting the preliminary examination in criminal cases filed by injured persons. In the cases filed by either the attorney general or the chairman of national anti-corruption commission, the court renders an order to accept the charge without hearing the other party. In the cases filed by either the public prosecutor or the national anti-corruption commission, there is no need to have preliminary hearing, but if the court deems appropriate, it may be investigated. (2) Although the corruption and misconduct procedures act B.E. 2559 prescribes the use of inquisitorial method, in practice the court still applies the principle of In Dubio Pro Reo. (3) Judges still have an attitude according to the code of criminal procedure and judicial conduct (No.9) focused on the accusatorial system. Additionally, transfer order is one of the causes of interrupted experienced and expert judges in the inquisitorial system. (4) Therefore, the researcher would like to propose an amendment of the law regarding preliminary hearing, judge qualifications, and regulations of the President of the Supreme Court proceeding in corruption and misconduct cases B.E. 2559, in order to be in accordance with principles of auditing and fair hearing, causing injured parties or citizen are protected under the inquisitorial system.

Keywords: Corruption Case, Fact-Finding, Inquisitorial System

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แพนวิชิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปณณวิช ทัพภวิมล ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ข้อคิดเห็น และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่างๆ อันเกิดขึ้น เนื่องจากการทำสารนิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เจ้าหน้าที่งาน ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ช่วยเหลือเป็นธุระด้านธุรการ จนสารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วง

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่เป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีเสมอมา

วิญญูลักษณ์ อัจฉิตต์ตระกูล

กรกฎาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
3. ขอบเขตการศึกษา	4
4. รูปแบบและวิธีการศึกษา	5
5. นิยามศัพท์เฉพาะ	5
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญาและการคุ้มครองสิทธิจำเลย	6
1. ระบบกฎหมายในการค้นหาความจริงในคดีอาญา	6
1.1 ระบบกล่าวหา	6
1.2 ระบบไต่สวน	9
1.3 ระบบผสม	11
1.4 ความแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน	12
1.5 ข้อดีและข้อเสียของการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน	13
2. บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลในการพิจารณาคดี	14
2.1 ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง	15
2.2 ศาลต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย	16
2.3 ศาลมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง	18
3. มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา	19
4. มาตรฐานในการที่ศาลจะรับฟังพยานจนสิ้นสงสัยและมาตรฐานการพิสูจน์ว่ามีมูล	21
5. หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง	23
5.1 การค้นหาความจริงในทางรูปแบบ	23
5.2 การค้นหาความจริงในเนื้อหา	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6. บทบาทศาลในการคุ้มครองสิทธิของจำเลย	26
6.1 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	26
6.2 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม	26
6.3 สิทธิที่จะไม่ถูกฟ้องคดีอาญาโดยไม่เป็นธรรม	27
6.4 หลักฟังความทุกฝ่าย	27
บทที่ 3 การค้นหาความจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในต่างประเทศ และประเทศไทย	28
1. ประเทศฝรั่งเศส	28
1.1 หลักทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา	28
1.2 กระบวนการก่อนพิจารณาคดี	31
1.3 บทบาทศาลในกระบวนการก่อนพิจารณาคดี	38
1.4 กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี	39
1.5 บทบาทศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี	41
2. ประเทศเยอรมนี	42
2.1 หลักทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา	43
2.2 กระบวนการก่อนพิจารณาคดี	44
2.3 บทบาทศาลในกระบวนการก่อนพิจารณาคดี	49
2.4 กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี	49
2.5 บทบาทศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี	52
3. ประเทศไทย	53
3.1 หลักทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา	55
3.2 กระบวนการก่อนพิจารณาคดี	62
3.3 บทบาทศาลในกระบวนการก่อนพิจารณาคดี	70
3.4 กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี	71
3.5 บทบาทศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี	78

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการค้นหาความจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ	
ในต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย	79
1. วิเคราะห์การค้นหาความจริงของศาลในกระบวนการก่อนพิจารณา	81
2. วิเคราะห์การค้นหาความจริงของศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษา	93
3. ข้อจำกัดในการค้นหาความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ	97
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	101
1. บทสรุป	101
2. ข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	109
ประวัติผู้ศึกษา	116

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากวิธีค้นหาคำความจริงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ย่อมไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ หรืออาจมีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ หรือไม่อาจบังคับการลงโทษได้อย่างเสมอภาค การดำเนินกระบวนการยุติธรรมก็ถือว่าล้มเหลว¹

ระบบการค้นหาคำความจริงตามหลักสากลที่สำคัญ มี 2 ระบบ คือระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน ซึ่งทั้งสองระบบนี้ สิ่งที่แตกต่างกันในสาระสำคัญคือ บทบาทของศาลในการค้นหาคำความจริง กล่าวคือ ในระบบกล่าวหา ศาลจะวางตัวเป็นกลาง มีบทบาทในเชิงรับ โจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่า จำเลยได้กระทำความผิดนั้นจริง ศาลจะไม่เรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม เพราะถือว่าเป็นเรื่องของคู่ความที่จะต้องนำพยานหลักฐานมานำสืบสนับสนุนข้ออ้าง หรือข้อเถียงของตน ศาลทำหน้าที่เสมือนกรรมการคอยควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ในระบบไต่สวน ศาลจะมีบทบาทในเชิงรุก ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองได้ ไม่ผูกมัดกับพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาพิสูจน์เท่านั้น การนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ ไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐาน²

ในศาลยุติธรรม ศาลมีบทบาทในการค้นหาคำความจริงทั้ง 2 ระบบ กล่าวคือ การค้นหาคำความจริงในศาลยุติธรรมทั่วไป บทบาทของศาลจะมีลักษณะเน้นระบบกล่าวหา ยกเว้นในบางคดี เช่น คดีคุ้มครองผู้บริโภค คดีค้ามนุษย์ ส่วนการค้นหาคำความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายกำหนดบทบาทของศาลในการค้นหาคำความจริงโดยใช้ระบบไต่สวน ซึ่งศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาคำความจริง มีบทบาทในเชิงรุก รับฟังและแสวงหาพยานหลักฐานได้กว้างขวางมากกว่าที่คู่ความนำมาเสนอ

---

¹ ไพโรจน์ กมลเชษฐ์ และคณะ. รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาคำความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร. สถาบันกฎหมายอาญา. สำนักงานอัยการสูงสุด. 2540. หน้า ก – ข

² อุดม รัฐอมฤต. “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา”. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 25, 2 (2538): 304 – 319. หน้า 306

แต่บทบาทการค้นหาความจริงของศาลที่มีมาอย่างยาวนานของประเทศไทย คือ ระบบกล่าวหา เนื่องจากเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษและมีส่วนร่วมในการปฏิรูปกฎหมาย จึงทำให้ระบบกล่าวหาเข้ามามีอิทธิพลและฝังรากลึกในกระบวนการยุติธรรมของไทย³ กล่าวคือ ศาลมีบทบาทในเชิงรับ ศาลจะวางตนเป็นกลาง รับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบ และไม่แสวงหาพยานหลักฐานเอง

โดยที่ศาลยุติธรรมคือองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ เป็นที่พึ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ขั้นตอนในการดำเนินคดีอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล เช่น การออกหมายจับ หมายขัง การมีคำสั่งประทับฟ้อง การที่ศาลจะใช้มาตรการใดจึงต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสำคัญ ทั้งการดำรงตนของผู้พิพากษาก็มีความสำคัญต่อการเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อการอำนวยความยุติธรรม ศาลยุติธรรมจึงกำหนดประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและการดำรงตนของข้าราชการตุลาการ และยังมีสภาพบังคับทางวินัยเกี่ยวกับความผิดตามประมวลจริยธรรมด้วยและศาลมีทัศนคติตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ที่กำหนดให้ “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของกลุ่มความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” ดังนั้น แม้มีบทบัญญัติให้ศาลค้นหาความจริงในเชิงรุก เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ที่ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยผลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ แต่ทางปฏิบัติศาลมักไม่ใช้โดยเกรงว่าจะถูกตำหนิว่าไม่เป็นธรรม ลำเอียง หรือถูกร้องเรียนเรื่องความเป็นกลาง ทั้งยังเสี่ยงขัดต่อจริยธรรมตุลาการด้วย

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นศาลชั้นต้นศาลหนึ่งในองค์กรศาลยุติธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 บัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน และมีบทบัญญัติหลายมาตราที่ให้อำนาจศาลมีบทบาทในเชิงรุกในการค้นหาความจริงเช่น การให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม นอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบ มีอำนาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นได้ เป็นต้น แต่ตุลาการยังมักมีทัศนคติในการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลจริยธรรมตุลาการ ข้อ 9 ทั้งความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของตุลาการเป็นสิ่งสำคัญในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นคดีอันมีลักษณะ

³ กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์นิติธรรม. 2544. หน้า 19 อ้างใน อภริณี โพธิ์พร้อม และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. กรุงเทพมหานคร: สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. 2550. หน้า 240

พิเศษกว่าคดีอาญาทั่วไปที่การกระทำความผิดมักปกปิดช่องทางการทุจริต มีพยานหลักฐานจำนวนมาก และเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลเป็นเครือข่าย แม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 จะกำหนดคุณสมบัติผู้พิพากษาที่จะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ให้แต่งตั้งจากผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลมาแล้ว และผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งแต่งตั้งจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปีก็ตาม แต่เมื่อถึงวาระโยกย้ายของข้าราชการตุลาการ ผู้พิพากษาที่มาดำรงตำแหน่งใหม่ยังคงมีทัศนคติแบบเดิม และไม่คุ้นเคยการค้นหาคำความจริงในระบบไต่สวนมาก่อน และเคยชินกับการค้นหาคำความจริงในศาลยุติธรรมชั้นต้นทั่วไปซึ่งเน้นระบบกล่าวหา การค้นหาคำความจริงในระบบไต่สวนมีเพียงบางมาตราเท่านั้น เพราะศาลที่ใช้ระบบไต่สวนในศาลยุติธรรมมีเพียงไม่กี่ศาล หรือจำกัดเฉพาะคดีไม่กี่ประเภท การแต่งตั้งโยกย้ายตุลาการจึงเป็นสาเหตุหนึ่ง ในการสร้างความความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของตุลาการให้แก่คดีทุจริตและประพฤติมิชอบทำให้การค้นหาคำความจริงในระบบไต่สวนไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ในคดีอาญามีหลักการดำเนินคดีที่เรียกว่าหลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz หรือ Examination Principle) ที่ต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องและต้องตัดสินใจตามความจริงที่ตรวจสอบได้ความนั้น⁴ การค้นหาคำความจริงของศาลนั้น จึงควรเริ่มตั้งแต่ตรวจคำฟ้องไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งการไต่สวนมูลฟ้องนั้น เป็นกระบวนการที่สำคัญตามหลักการตรวจสอบเพื่อถ่วงดุลองคคติที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอเข้าสู่กระบวนการชั้นพิจารณา อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ตกเป็นจำเลยทำให้ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงและป้องกันการกลั่นแกล้งฟ้องร้องโดยปราศจากพยานหลักฐานและยังช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้ามาสู่ศาลได้ แต่การไต่สวนมูลฟ้องนั้นกลับถูกจำกัดให้กระทำเพียงกรณีและผู้เสียหายฟ้องคดีเองส่วนกรณีที่อัยการสูงสุด ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง และกรณีพนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ กฎหมายกำหนดให้ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง เว้นแต่ศาลเห็นสมควรให้ไต่สวนมูลฟ้อง⁵

การที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาคำความจริงในเชิงรุกนี้เอง ศาลจึงไม่ผูกมัดในการรับฟังพยานหลักฐานเพียงเท่าที่โจทก์จำเลยอ้างเป็นพยาน แต่ศาลต้องค้นหาข้อเท็จจริงในคดีให้ปรากฏชัดเจนนอกเหนือจากการนำสืบพยานหลักฐานของกลุ่มความ หากมีข้อเท็จจริงใดที่ศาลยังสงสัย

⁴ คณิศ วน นคร. “การสอบสวนผู้ต้องหา” ใน *รวมบทความทางวิชาการในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์สัญญาธรรมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธินิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2534. หน้า 176

⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 16

เมื่อศาลเป็นผู้ซักถามเอง จึงต้องถามจนกว่าจะสิ้นสงสัย การที่ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองจึงไม่อาจทำได้ในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน⁶

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอศึกษา และวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบไต่สวนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาการค้นหาความจริงระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

2.2 เพื่อศึกษาบทบาทศาลในการค้นหาความจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ในต่างประเทศและบทบาทศาลในการค้นหาความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

3. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องจากในประเทศและต่างประเทศ

⁶ วีระพงษ์ บุญโยภาสและคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด, 2556, หน้า 420

4. รูปแบบและวิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยด้วยเอกสาร (Documents Research) ด้วยวิธีค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในรูปแบบของหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ตั๋วบทกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา คำสั่งข้อกำหนด ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความจากวารสารต่างๆ เช่น บทบัญญัติ คฤหาส วารสารนิติศาสตร์และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการก่อนพิจารณาคดี หมายถึง กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องจนถึงศาลประทับฟ้อง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบการค้นหาคำพิพากษาและระบบได้ส่วน
- 6.2 ทำให้ทราบบทบาทศาลในการค้นหาคำพิพากษาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในต่างประเทศ และบทบาทศาลในการค้นหาคำพิพากษาในศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย
- 6.3 ทำให้ทราบปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาคำพิพากษาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ
- 6.4 ทำให้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาคำพิพากษาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา และการคุ้มครองสิทธิจำเลย

ในบทนี้จะกล่าวถึงระบบกฎหมายในการค้นหาความจริงในคดีอาญา ความหมายของหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา มาตรฐานในการที่ศาลจะรับฟังพยานจนสิ้นสงสัย และบทบาทศาลกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลย

1. ระบบกฎหมายในการค้นหาความจริงในคดีอาญา

การค้นหาความจริงเป็นบทบาทศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยระบบการค้นหาความจริงที่สำคัญของโลก แบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน โดยสรุปได้ดังนี้

1.1 ระบบกล่าวหา (Accusatorial or Adversary System)

หลักการของระบบกล่าวหา มีวิวัฒนาการมาจากการแก้แค้นกันเองระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด การที่ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเอง แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบความผิดของจำเลยต่อศาลส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดดังนั้น ในระบบกล่าวหาจึงแบ่งบุคคลในคดีออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์จำเลย และศาล เพราะมีแนวความคิดมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณ ซึ่งใช้วิธีทรมาน (Trial by Ordeal) และทำให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง (Trial by Battle) ส่วนศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือกรรมการต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นการเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยฝ่ายโจทก์จะเอาพยานที่เป็นพรรคพวกของตนมาเบิกความกล่าวหาจำเลย ส่วนจำเลยก็เอาพวกของตนมาเบิกความรับรองความบริสุทธิ์ของตนให้ศาลฟังแล้วตัดสินคดีไปตามน้ำหนักพยานของแต่ละฝ่าย⁷ ทำให้โจทก์ผู้ฟ้องคดีมีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดการใช้วิธีการค้นหาความจริงโดยการถามค้านเป็นหลักศาลแทบไม่มีหน้าที่ถามพยานบุคคลที่อยู่ต่อหน้าจำเลย ศาลจะถามเฉพาะ

⁷ กุลพล พลวัน. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย”. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* เล่ม 1. หน่วยที่ 4.นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561.

เมื่อคำตอบของพยานที่ตอบโจทก์หรือจำเลยไม่เป็นที่ชัดเจนหรือไม่เป็นที่เข้าใจเท่านั้น ศาลจะไม่ถามเพื่อค้นหาความจริงจากพยานบุคคลที่มาให้การต่อหน้าศาลแต่ศาลจะควบคุมการนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความ ตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความว่าด้วยพยานหลักฐาน ศาลจะไม่แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อมิให้คู่ความได้เปรียบหรือเสียเปรียบกัน⁸

ดังนั้น ระบบการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาจึงมีรากฐานมาจากการดำเนินคดีโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นกรณีที่เอกชนคนหนึ่งฟ้องเอกชนอีกคนหนึ่งซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกัน มีลักษณะเป็นการต่อสู้กันระหว่างโจทก์กับจำเลย⁹

ในประเทศซึ่งใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ ใช้ระบบการพิจารณาคดีที่มีลักษณะซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง ดังนั้น การค้นหาความจริงตามระบบดังกล่าวจึงปล่อยให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบกันเอง เมื่อถึงขั้นสุดท้ายผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะคดีตามพยานหลักฐานที่มีการนำมาพิสูจน์¹⁰ จึงอาจมีกรณีที่ศาลสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ จึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง

การดำเนินคดีระบบกล่าวหา มีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา นิวซีแลนด์ อังกฤษและกลุ่มประเทศในอาณานิคมของประเทศอังกฤษจากการที่ใช้วิธีการต่อสู้คดีกันนั่นเอง ระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญต่อหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- 1) หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยที่ปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง
- 2) จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยานหลักฐานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน
- 3) ถือหลักสำคัญว่า โจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน แม้โจทก์จะเป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐหรือทนายแผ่นดินก็จะมีฐานะเท่าเทียมกับจำเลย ซึ่งเป็นราษฎรหรือประชาชนธรรมดาคนหนึ่ง

⁸ จุมพล เชาวลิต. ระบบกึ่งไต่สวนเพื่อความเป็นธรรม. หลักสูตร ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555. หน้า 7

⁹ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541. หน้า 15 อ้างใน อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. 2550. หน้า 226

¹⁰ จุมพล เชาวลิต. ระบบกึ่งไต่สวนเพื่อความเป็นธรรม. 2555. หน้า 7

4) ศาลหรือลูกขุน (Jury) จะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัด ทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินกีฬา คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ การนำพยานหลักฐานใดในคดีมาสืบคู่ความทราบอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากมีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวบัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว เช่นนี้ จึงมีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด (Exclusionary Rule) การปฏิบัติฝ่าฝืนหรือขัดต่อกฎหมายนั้นศาลอาจพิพากษายกฟ้องได้

5) มีหลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านพยาน โจทก์ และการให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดีมีหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (in dubioproreo)

6) ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของกลุ่มกรณีที่จะต้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ดังนั้น บางครั้งในทางวิชาการจึงเรียกกันว่าระบบคู่ความ (Adversary System) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเลย คดีอาญาก็จะเข้าไปช่วยหาความจริงในบางกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น แม้ว่าบางกรณีคู่ความจะพลั้งเผลอไม่เสนอพยานหลักฐานให้ศาลทราบ ศาลก็วางตัวเป็นกลางจะไม่แนะนำหรือช่วยเหลือโดยซักถามเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาสืบเอง¹¹

จากการต้องวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัดนี้ ปัจจุบันถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ผู้พิพากษาจะไม่เข้าซักถามพยานเสียเองเป็นหลักสำคัญ Lord Hewart ซึ่งเคยเป็น Lord Chief Justice ของอังกฤษเคยให้คำแนะนำว่า ผู้พิพากษามีหน้าที่สงบปากสงบคำจนกระทั่งถึงวินาทีสุดท้าย และพยายามที่จะให้ฉลาดเท่าที่ตนได้รับแจ้งให้มาวางทำ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากความคิด 2 ประการ

ประการแรก ถ้าผู้พิพากษาเข้าไปซักถามพยานเสียเองก็เท่ากับเข้าไปมีส่วนร่วมในการโต้เถียง ทำให้ไม่อาจให้คำแนะนำแก่ลูกขุนได้ดีเท่าที่ควร เพราะจะมีความลำเอียงเกิดขึ้น

อีกประการหนึ่ง อาจทำให้คู่ความรวมทั้งผู้อื่นเห็นว่าผู้พิพากษาลำเอียง ไปทางใดทางหนึ่งแม้ความจริงจะไม่เป็นเช่นนั้น

แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าผู้พิพากษาจะซักถามพยานไม่ได้เลย หากผู้พิพากษาปฏิบัติไปโดยเที่ยงธรรมและคำนึงถึงสิทธิของจำเลยก็อาจจะถามพยานได้ แต่ไม่ควรจะถามพยานไปจนพยานตอบเกินเลยความจริงที่จำเหตุการณ์ได้ หรือถามไปในทำนองที่ทำให้เกิดความรู้สึก ว่าผู้พิพากษาแน่ใจแล้วว่าจำเลยทำผิดจริงหรือไม่ และถ้าจะให้ดีก็ควรถามภายหลังคู่ความซักถามพยานนั้นเสร็จแล้ว เป็นการซักถามเพิ่มเติมถึงข้อเท็จจริงที่คู่ความยังไม่ได้ซักถามให้ปรากฏชัดแจ้งเท่านั้น

¹¹ กุลพล พลวัน. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. 2561. หน้า 4-73

อย่างไรก็ตามในสภาพที่สังคมเศรษฐกิจซับซ้อนในปัจจุบัน การมีความรู้ของศาลในคดีที่จะพิจารณาพิพากษามีความสำคัญมาก หากไม่มีความรู้เสียเลยอาจพิพากษาผิดๆ ถูกๆ ได้ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีความชำนาญในเรื่องที่จะพิจารณาพิพากษาร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาในศาลประเภทต่างๆ หลายศาล เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้พิพากษาสมทบเหล่านั้นคอยให้คำปรึกษาหรือหาหรือข้อเท็จจริงซึ่งตนชำนาญในคดีที่พิจารณาทำให้การพิพากษาถูกต้องเป็นธรรมมากขึ้น¹²

ดังนั้น ประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา โจทก์ที่เป็นราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายหรือที่มีพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นโจทก์ จึงมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง เพราะต้องทำหน้าที่และหาพยานหลักฐานแล้วนำสืบพยานในศาลตั้งแต่ต้นจนจบ¹³

1.2 ระบบไต่สวน¹⁴

ระบบไต่สวนได้วิวัฒนาการมาจากระบบกล่าวหา มีที่มาจากกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ ซึ่งระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายโรมัน

ในระบบไต่สวนไม่ใช้วิธีการให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้กระทำความผิด แต่จะให้เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน ซึ่งปัจจุบันก็คือพนักงานอัยการนั่นเองสาระสำคัญของระบบไต่สวนสรุปได้ ดังนี้

1) ในทางทฤษฎียอมรับว่าระบบไต่สวน มีที่มาจากศาลทางศาสนาของคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตะปาปาแห่งกรุงโรมมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรซึ่งเป็นกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่างๆ ในสมัยกลาง

ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยานในรูปแบบของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงคือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวนโดยไม่ต้องมีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง ดังนั้นศาลในศาสนา ผู้ไต่สวนจึงต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและชำระความโดยไต่สวนคดีด้วยตนเองตลอด

เนื่องจากสันตะปาปามีอิทธิพลเหนือกษัตริย์ยุโรปในสมัยกลาง อิทธิพลของศาลศาสนา จึงได้ถูกนำมาใช้ในศาลพลเรือนในคดีความผิดอาญาต่างๆ ไปด้วย และได้วิวัฒนาการมาเป็นระบบไต่สวนในปัจจุบัน

¹² จุมพล เชาวลิต. ระบบกึ่งไต่สวนเพื่อความเป็นธรรม. 2555. หน้า 8

¹³ กุลพล พลวัน. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. 2561. หน้า 4-73

¹⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 4-74

2) ระบบไต่สวนศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหา หากแต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ดังนั้น คู่ความฝ่ายอื่นในระบบไต่สวนเอง หากจะซักถามพยานจึงต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน

การค้นหาความจริงในระบบนี้ไม่ใช่ลักษณะของการต่อสู้ระหว่างคู่ความในคดี แต่เป็นระบบที่ใช้วิธีซักพยานข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้น คู่ความทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการร่วมมือในการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างจริงจัง ศาลหรือผู้พิพากษาจะเป็นผู้รับผิดชอบในการค้นหาข้อเท็จจริงจากการกระทำผิดโดยการสืบพยาน ทั้งนี้ ไม่ปล่อยให้เป็นที่บทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการและทนายจำเลยเท่านั้น

การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมิใช่การต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยกับรัฐ ปกติกการพิจารณาคดีมิได้กระทำโดยเปิดเผยและใช้การพิจารณาจากเอกสารมากกว่าการเบิกความของพยานบุคคล

3) ในระบบไต่สวนนี้ศาลจะมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง ต่างจากระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อยมากเพราะต้องวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ ในระบบไต่สวนศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดมาจนกระทั่งการดำเนินคดีในศาล การฟ้อง การให้การ และกำหนดประเด็นในคดี ปกติกระทำในศาล ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาสืบพยานเป็นผู้ควบคุมการดำเนินคดีทุกขั้นตอน จะให้พยานเล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบแล้วศาลจะซักถามเพิ่มเติมในภายหลัง หากทนายความจะซักถามพยานต้องขอให้ศาลเป็นผู้ถามให้ และศาลอยู่ในฐานะที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้โดยตรง

4) โดยที่ระบบไต่สวนเน้นในเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก ดังนั้น กฎเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยาน การดำเนินการต่างๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหา เพราะศาลไม่เคร่งครัดต่อกฎกติกาในการรับฟังพยานหลักฐานเหมือนระบบกล่าวหา โดยศาลมีอำนาจกว้างขวางในการรับฟังพยานทุกชนิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ด้วยตนเอง และไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักการเท่าเทียมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในศาล เพราะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างจำเลยกับรัฐโดยตรง ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงต้องกระทำในนามของรัฐ ราษฎรมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาเองอย่างจำกัดยิ่ง

5) ในระบบไต่สวนเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องแสวงหาความจริงและต้องให้ความสำคัญแก่จำเลย ดังนั้น การพิจารณาคดีจึงอาจทำลับหลังจำเลยได้และคู่ความ คือทนายจำเลยและพนักงานอัยการมีบทบาทในคดีอาญาน้อยมาก เพราะบทบาทจะตกอยู่แก่ผู้พิพากษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ทนายความจึงมีบทบาทจำกัดในการซักถามพยานซึ่งต่างกับระบบกล่าวหาที่พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายแผ่นดินกับทนายความเอกชนจะมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดีและการซักถามพยานในศาล

เนื่องจากระบบนี้บทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาค้นหาความจริง ตกแก่ผู้พิพากษาหรือศาลเท่านั้น ดังนั้น ระบบนี้จะได้ผลหรือค้นหาความจริงได้ถูกต้องต่อเมื่อผู้พิพากษาทำการไต่สวนด้วยความระมัดระวัง ไม่ลำเอียง ต้องดำรงตนในฐานะที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ เพื่อประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นทฤษฎีบริสุทธิ์ หรืออุดมคติ (Pure, Ideal Theory) อันยากจะเป็นจริงได้ เพราะผู้ทำการไต่สวนมักไม่สามารถ หลีกเลียงอคติจากการแสวงหาความจริงได้¹⁵

1.3 ระบบผสม

ในโลกของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเสมือนการแบ่งค่ายออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายแรกคือ กลุ่มของประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาจะอยู่ในกลุ่มของประเทศแองโกล – อเมริกัน ซึ่งได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศในกลุ่มเครือจักรภพอื่นๆ ส่วนฝ่ายที่สองคือ กลุ่มของประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนจะอยู่ในกลุ่มของประเทศภาคพื้นยุโรป ซึ่งได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศก็มีวิวัฒนาการ ซึ่งเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง การปกครอง หรือต้องการลดปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนรัฐไม่สามารถบริหารงานยุติธรรมทางอาญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีตามหลักการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตัวอย่างของปัจจัยที่มาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง คือ การที่ประเทศฝรั่งเศสนำเอาระบบลูกขุนอังกฤษมาใช้ในการพิจารณาคดีในศาลลูกขุน (La cour d'assises) เมื่อครั้งที่มีการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1789 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง การปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบสาธารณรัฐ

จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในระบบกฎหมายของแต่ละประเทศมีวิวัฒนาการ ไปตามยุคสมัย แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาที่แต่ละประเทศประสบอยู่ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง และมีความจำเป็นต้องหามาตรการที่เหมาะสม มาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แม้ว่ามาตรการที่นำมาใช้จะอยู่ในระบบที่มีที่มาทางประวัติศาสตร์ และแนวคิดที่แตกต่างกับระบบดั้งเดิมของตนก็ตาม ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นแนวโน้มในการปรับเข้าหากัน ของแต่ละระบบอันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน¹⁶

¹⁵ จุมพล ชาวลิต. ระบบกึ่งไต่สวนเพื่อความเป็นธรรม. 2555. หน้า 11

¹⁶ อุทัย อาทิวา. “ระบบการดำเนินคดีอาญา : ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน”. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง เล่ม 1* หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561. หน้า 2-37

1.4 ความแตกต่างของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน¹⁷

1.4.1 ระบบกล่าวหา

- 1) เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ หรือประชาชน หรือผู้เสียหาย
- 2) แยกระบบการฟ้องโดยพนักงานอัยการและศาลเป็นผู้พิจารณาคดี ระบบนี้มีขั้นตอนก่อนฟ้องโดยพนักงานสอบสวน อัยการ ศาล
- 3) การสอบสวนเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดี
- 4) ผู้เสียหายฟ้องได้
- 5) ศาลเป็นเพียงคนกลาง ศาลจะวางเฉย (Passive)
- 6) โจทก์ จำเลยมีสถานะเท่ากัน
- 7) มีการเบิกความโดยทนายความซักถาม ถ้าม้าน และถามดิง โดยเฉพาะการถามค้านถือเป็นหัวใจของระบบ
- 8) ศาลฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบต่อศาลที่ปรากฏในสำนวนเท่านั้น
- 9) การดำเนินคดีเป็นเรื่องของเอกชนหรือประชาชน

1.4.2 ระบบไต่สวน

- 1) เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเท่านั้น
- 2) ไม่มีเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดี เป็นการดำเนินคดีโดยผู้ไต่สวนคือศาล (เป็นทั้งผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องคนเดียวกัน) แต่ทางปฏิบัติจะมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงชั้นหนึ่งก่อนและศาลอีกหนึ่งชั้น
- 3) การสอบสวนไม่ใช่เงื่อนไขในการฟ้องคดี
- 4) ผู้เสียหายฟ้องเองไม่ได้เพราะเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ
- 5) ศาลมีบทบาทมากโดยมีบทบาทเชิงรุก (Active)
- 6) จำเลยมีสถานะเหมือนเป็นกรรมในคดี
- 7) การถามพยาน ศาลเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา โดยศาลเป็นผู้ซักถามแล้วแต่ศาลจะอนุญาตให้คู่ความถามต่อไปหรือไม่อนุญาต
- 8) ศาลมีอำนาจฟังข้อเท็จจริงได้เต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบ และศาลเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้เองตามที่เห็นสมควร

¹⁷ ประพันธ์ ทรัพย์แสง. การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ. กรุงเทพมหานคร: งานวิจัยตามหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2548. หน้า 19-20

9) การดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐที่มีหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรม ไม่ถือว่ารัฐเป็นปรปักษ์ต่อประชาชนจึงไม่มีเรื่องหน้าที่นำสืบอย่างระบบกล่าวหา

1.5 ข้อดีและข้อเสียของการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ข้อดีของระบบกล่าวหา คือ การดำเนินคดีในระบกกกล่าวหา นั้น ฐานะของจำเลยถูกเปลี่ยนจากผู้ถูกซักฟอกค้นหาความจริงหรือ ในฐานะเป็นกรรมแห่งคดี มาเป็นผู้บริสุทธิ์และเป็นประธานในคดี ดังนั้น จำเลยจึงได้รับสิทธิต่างๆ ที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หรือวางเฉยในการดำเนินคดีก็ได้ เพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด¹⁸

ข้อเสียของระบบกล่าวหา คือ เมื่อจำเลยได้รับการยกฐานะเป็นประธานในคดีแล้ว จำเลยจะมีโอกาสในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยใช้เทคนิคทางวิธีพิจารณาคดี หรือในกระบวนการถามค้านที่ทำให้ศาลเกิดความสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ทั้งจำเลยอาจหลุดพ้นคดีเพียงเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด ทำให้ไม่ได้ความจริงแห่งคดีที่ครบถ้วนและรอบด้าน เนื่องจากศาลมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมาก เพราะเป็นภาระหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่าย จะต้องเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานขึ้นมากล่าวอ้างหรือต่อสู้หักล้างกันเองในศาล จึงมักจะปรากฏเสมอว่าจำเลยชนะคดีเนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความ¹⁹

ข้อดีของระบบไต่สวน คือ มีความรวดเร็วในการพิจารณาคดี คู่ความไม่อาจประวิงคดีให้เกิดความล่าช้าได้ และการให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริง ทำให้คดีได้ข้อเท็จจริงที่รอบด้านครบถ้วน เพราะศาลเป็นผู้ซักถามพยานได้เองจึงรู้จักประเด็นที่จะซักถามและถ้ามีพยานหลักฐานฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดก็ลงโทษได้ การสงสัยไม่แน่ใจว่าจำเลยทำผิดหรือไม่ จึงไม่น่ามีได้ เพราะถ้าสงสัยศาลก็ต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดให้สิ้นสงสัย ซึ่งหากศาลค้นหาความจริงจนถึงที่สุดแล้ว ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำผิด ศาลก็พิพากษายกฟ้อง²⁰

¹⁸ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2547, หน้า 26

¹⁹โสภณ รัตนกร, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ, 2544, หน้า 2

²⁰ประพันธ์ ทรัพย์แสง, *การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ*, 2548, หน้า 18

ข้อเสียของระบบไต่สวน คือ การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของศาลเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจของศาล อาจเกิดกรณีที่การพิจารณาและการพิพากษานั้นมิได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ หรือศาลมีอคติต่อจำเลย ทั้งการที่ถือว่าจำเลยเป็นกรรมแห่งคดี ทำให้จำเลยไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา²¹ และศาลจะต้องลดตัวมาทำหน้าที่เป็นทนายความเสียเอง²²

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความในปัจจุบันทั่วโลกมิได้ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนทั้งหมดเพียงระบบเดียว แต่จะเป็นระบบผสมผสานกันระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยหลักกฎหมายจะเน้นไปทางใดขึ้นอยู่กับพื้นฐานเดิมของประเทศนั้นว่าเดิมใช้ระบบกฎหมายใดมากกว่า เช่น ประเทศในภาคพื้นยุโรปจะเน้นหลักไปในทางระบบไต่สวน ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์จะเน้นหลักไปในทางระบบกล่าวหา

2. บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลในการพิจารณาคดี

การค้นหาความจริงในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เป็นการค้นหาความจริงโดยอาศัยความร่วมมือของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ องค์กรในชั้นสอบสวนฟ้องร้องเป็นบทบาทของพนักงานอัยการ โดยมีตำรวจเป็นผู้ช่วย ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีเป็นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง ทุกองค์กรต่างมีหน้าที่อำนวยความสะดวก รัฐจึงมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยการทำงานของทุกองค์กรจึงไม่มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์กับผู้กล่าวหา²³ แต่ถึงแม้ว่าการค้นหาความจริงจะต้องอาศัยความร่วมมือขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม บทบาทหลักในการค้นหาความจริงยังคงเป็นของศาลในการค้นหาความจริง

ด้วยเหตุหน้าที่หลักในการค้นหาความจริงเป็นของศาล ศาลต้องเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง จากการศึกษาจึงจำแนกบทบาทของศาล ในการค้นหาความจริงโดยมีสาระสำคัญ 3 เรื่อง ดังนี้คือ

²¹ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. 2547. หน้า 26

²² ประพันธ์ ทรัพย์แสง. การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ. 2548. หน้า 18

²³ สมทรัพย์ นำอำนาจ. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. 2541. หน้า 13

2.1 ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง

ในระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรของรัฐกล่าวคือ การสอบสวน โดยพนักงานสอบสวน และการฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการนั้น เมื่อพนักงานอัยการฟ้องร้องต่อศาลแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานในศาลนั้น ระบบการดำเนินคดีจะดำเนินไปตามแนวคิดตามระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง²⁴ หน้าที่เพื่อพิสูจน์ความจริงจึงตกอยู่แก่ศาลเท่านั้น ศาลจึงมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง ซึ่งหากศาลวางเฉยแล้ว ศาลก็จะไม่มีบทบาทในการค้นหาความจริงใด เพราะฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยไม่ได้มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ หากเป็นเช่นนั้นย่อมไม่สามารถดำเนินการพิจารณาเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้

โดยหลักแล้วการพิจารณาคดีจะต้องทำด้วยความเป็นธรรมและรวดเร็ว เพราะจะมีผลการรับฟังพยานหลักฐานของศาล ด้วยการพิจารณาคดีในศาลนั้นยึดถือหลักการตรวจสอบอย่างแท้จริง หน้าที่เพื่อพิสูจน์ความจริงจึงควรแก่ศาลเท่านั้น โดยผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีอย่างครบองค์คณะและร่วมกันปรึกษาหารืออย่างจริงจังทันทีเมื่อเสร็จการพิจารณา การพิจารณาคดีในศาลควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยองค์คณะของผู้พิพากษาชุดเดียวไปจนกระทั่งทำคำพิพากษา เพื่อให้การทำคำพิพากษาดังอยู่บนพื้นฐานของการค้นหาความจริง²⁵ ซึ่งทำให้สอดคล้องกับหลักในเรื่องจิตวิทยาทำให้การของพยานบุคคล ที่ว่าศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีจึงควรเป็นผู้ที่ทำการสืบพยานและต้องนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะ จะได้สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน อันจะช่วยให้การซักถามพยานมีความถูกต้อง โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานในศาลก็เช่นเดียวกัน ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ศาลต้องมีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยเป็นผู้ถามพยานเป็นหลัก หรือเรียกพยานอื่นมาสืบเพิ่มเติม เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดแห่งคดี โดยการซักถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ บทบาทในการค้นหาความจริงนั้นศาลจะทำในศาลหรือนอกศาลเพื่อค้นหาความจริงจะเป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงธรรม

ศาลต้องวินิจฉัยคดี เหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวนหรือได้สวนมูลฟ้องว่าเป็นคำให้การของพยานผู้นั้น

²⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์ วัฒนกุล. การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2548. หน้า 18

²⁵ อภินพ จริยพงศ์. หลักการพิสูจน์จนสิ้นความสงสัยตามสมควร: ศึกษากรณีมาตรา 227/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552. หน้า 13

ในระบบประมวลกฎหมายศาลจะมีหน้าที่โดยตรงในการค้นหาความจริง โดยเน้นหลักความเป็นอิสระในการฟังพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นกับผู้ใด และไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐาน²⁶ ศาลจะมีดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก²⁷ ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มีหน้าที่ต้องค้นหาความจริง เพื่อพิสูจน์ว่าตนมีความผิดหรือบริสุทธิ์ หน้าที่เพื่อพิสูจน์ค้นหาความจริงจึงตกอยู่แก่ศาลเท่านั้น ศาลจึงมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง ซึ่งหากศาลวางเฉยซึ่งบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงนี้ สามารถแยกเป็นหลายอย่างเช่น ศาลมีหน้าที่ในการสืบพยานเอง โดยจะเป็นผู้ซักถามพยานด้วยตัวศาลเอง เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของพยานว่าเป็นจริงน่าเชื่อถือหรือมีพิรุธหรือไม่ ศาลมีหน้าที่ไปเดินเผชิญสืบนอกศาล กรณีที่มีความจำเป็นที่เป็นเหตุให้พยานมาศาลไม่ได้ หรือเป็นพยานวัตถุที่ไม่สามารถนำมาศาลได้²⁸

การดำเนินการเหล่านี้โดยศาลถือเป็นการแสดงความกระตือรือร้นของศาลหากไม่มีความกระตือรือร้นหรือศาลวางตัวเฉย ก็จะไม่ได้อำนาจความจริงที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2.2 ศาลต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย

เพื่อให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่ายได้รับความเป็นธรรมซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงต้องมีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้เฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องอย่างเพียงพอเพื่อเขาจะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาหรือให้การแก้ข้อกล่าวหาในการฟ้องได้ซึ่งขั้นตอนการพิจารณาในคดีของศาลเริ่มเมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องในวันพิจารณาคดีเมื่อโจทก์ทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่พร้อมต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังโดยการพิจารณาคดีและสืบพยานในศาล ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานศาลมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่โดยปราศจากหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานด้วย ซึ่งบทบาทของศาลที่ต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยนี้ไม่ใช่ลักษณะเป็นการวางเฉย ขาดความกระตือรือร้นไม่ดำเนินการใดๆ ในคดีเลย หากแต่เป็นการที่ศาลมีความยุติธรรมโปร่งใสดำเนินการกระบวนการพิจารณาโดยปราศจากอคติไม่เข้าข้างฝ่ายใด และเปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยได้มีสิทธิและใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ศาลยังต้องมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่ให้ถูกละเมิดโดยกระบวนการพิจารณาด้วย²⁹

²⁶ สมทรัพย์ นำอำนาจ. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. 2541. หน้า 12

²⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ. 2551. หน้า 2-3

²⁸ สมทรัพย์ นำอำนาจ. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. 2541. หน้า 44

²⁹ คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า. 41 – 42

บทบาทข้อนี้เป็นบทบาทของศาลที่ต้องค้นหาความจริงในคดี โดยต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้เสียหายหรือ โจทก์ก็ต้องมีโอกาสดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่ ส่วนฝ่ายจำเลยต้องไม่ถูกมองเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งในการดำเนินคดี จำเลยต้องได้รับการดำเนินคดีอย่างเต็มที่โดยจะได้รับการแนะนำชี้แจง และคุ้มครองในสิทธิของตนที่มีตามกฎหมาย ซึ่งบทบาทนี้ศาลจะมีความเป็นภาวะวิสัยสูง คือ ศาลสามารถค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีอำนาจจากฝ่ายใดมาบีบบังคับได้

ความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยไม่ได้หมายถึงการวางเฉย หากแต่จะต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงด้วยใจที่เป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใด ศาลควรจะต้องดำเนินบทบาทในการค้นหาให้ได้ความจริงในคดีอาญาเพื่อจะได้ตรวจสอบและวินิจฉัยข้อเท็จจริง พร้อมแสดงผลแห่งคำวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งศาลอาจกระทำได้โดยซักถามข้อเท็จจริงจากพยานให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นในรายละเอียด หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง เพื่อให้ได้ความจริงกระจ่างชัด

ไม่ใช่บทบาทของศาลที่วางเฉยในการค้นหาความจริง โดยเพียงแต่บันทึกคำพยานที่คู่ความนำสืบแล้วรวมเข้าสำนวน เพื่อนำไปตัดสิน การค้นหาความจริงในการปฏิบัติจึงกลายเป็นภาระของคู่ความที่จะต่อสู้คดีกันและหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองต่อหน้าศาลและอาศัยวิธีการให้คู่ความถามค้านพยานฝ่ายตรงข้าม เป็นวิธีการอันสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ซึ่งเป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาโดยมิได้สอดคล้องกับโครงสร้างของระบบตามกฎหมายที่ไม่มีคณะลูกขุน

กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของศาลในเรื่องความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยกล่าวคือ เป็นหน้าที่ของศาลต้องสอบถามเรื่องการมีทนายความของผู้ต้องหา³⁰ และจำเลย³¹ หากไม่มีและต้องการศาลต้องจัดหาทนายความให้เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ หรือสาธารณะเพื่อให้มีการตรวจสอบได้ถึงความโปร่งใส³² ให้ศาลเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป หากคู่กรณีมีเหตุจำเป็นขัดข้องไม่อาจมาศาลได้³³ มีการกำหนดให้มีการตรวจพยานเพื่อให้อีกฝ่ายได้ทราบ³⁴ และมีแนวทางในการต่อสู้คดี ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำเลยที่รับสารภาพ จนกว่าได้ฟังพยานโจทก์จนพอใจว่า

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1

จำเลยได้ทำผิดจริง³⁵ ให้ศาลอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผย³⁶ หากผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องไม่เข้าใจก็ให้ศาลอธิบายคำพิพากษาให้ฟัง³⁷

การที่ศาลมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย ถือเป็นหัวใจของระบบการดำเนินคดีอาญาของระบบกล่าวหาที่ศาลหรือลูกขุน จะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด ทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินกีฬา คอยควบคุมให้ทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยานโดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้ ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะฟ้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง³⁸

2.3 ศาลมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง

การค้นหาความจริงในคดี ถือเป็นบทบาทและหน้าที่หลักของศาล ซึ่งศาลเองมีหน้าที่ดำเนินการได้อย่างกว้างขวางเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง แต่ในการได้มาซึ่งความจริงจากการสืบพยานหลักฐานนั้น ศาลต้องทำการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือ ข้อเท็จจริงนั้นด้วยว่ามีความน่าเชื่อถือหรือมีความใกล้เคียงกับความจริงมากน้อยเพียงไรหรือไม่ ซึ่งศาลสามารถตรวจสอบได้จากสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการที่ได้ส่งมาพร้อมกับคำฟ้องได้ เนื่องจากในสำนวนการสอบสวนจะปรากฏข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน³⁹ ประเทศไทย ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้กำหนดให้กรณีอัยการสูงสุด ประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ อัยการสูงสุด หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ยื่นฟ้องให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำฟ้องไปยังศาลด้วย⁴⁰

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสอง

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 191

³⁸ สำนักงานอัยการสูงสุด. การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมในระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา : การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการและสถาบันกฎหมายอาญา. 2525. หน้า 14

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175

3. มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา

โจทก์ในคดีอาญาเป็นผู้กล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำผิด โดยปกติจึงมีภาระการพิสูจน์ตามข้อกล่าวอ้างของตน โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบก่อนเสมอ เว้นแต่จำเลยจะให้การรับสารภาพ แม้แต่กรณีที่จำเลยรับสารภาพถ้าเป็นคดีที่มีข้อหาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น โจทก์ก็ยังคงต้องสืบพยาน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176)

โจทก์ในคดีอาญานำสืบพยานหลักฐานแต่เพียงให้เห็นว่าพยานหลักฐานของโจทก์มีน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานของจำเลยหาได้ไม่ โจทก์ต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดโดยปราศจากข้อสงสัยอันสมควร ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

พยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญาเพียงแต่พิสูจน์ว่าจำเลยอาจเป็นผู้กระทำผิดเท่านั้น ย่อมไม่เพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ โจทก์ในคดีอาญาต้องนำสืบให้เห็นได้โดยพยานของโจทก์เองจนศาลแน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดโดยปราศจากข้อสงสัยอันสมควร แต่โจทก์ในคดีอาญาหาต้องนำสืบให้ถึงขนาดว่าจำเลยต้องเป็นผู้กระทำผิดโดยแน่แท้แน่นอนอนไม่ หากกะเกณฑ์ให้โจทก์ในคดีอาญามีภาระการพิสูจน์ถึงขนาดนั้น ก็คงไม่อาจนำผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษได้ โดยทั่วไปโจทก์ทำได้อย่างมากก็เพียงพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงตามคำฟ้องเกิดขึ้นค่อนข้างแน่ หรือค่อนข้างจะจริง ไม่ใช่โจทก์จะต้องพิสูจน์ถึงกับว่าเป็นความจริงอย่างแน่นอน ที่โจทก์ต้องนำสืบให้สิ้นข้อสงสัยก็เฉพาะข้อสงสัยที่มีเหตุผลตามสมควรเท่านั้น คงไม่ต้องสืบให้สิ้นข้อสงสัยซึ่งแม้จะเป็นไปได้แต่ก็เป็นการเลื่อนลอยหรือเพื่อฝันแต่เป็นความสงสัยที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งวิญญูชนทั่วไปควรจะสงสัย ความสงสัยอันสมควรนี้ในทางปฏิบัติย่อมแตกต่างกันตามลักษณะของคดีและตามความหนักเบาของข้อหาในคดี⁴¹

จำเลยในคดีอาญา กรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ ซึ่งโจทก์มีหน้าที่นำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย และโจทก์ได้นำสืบฟังได้ในเบื้องต้นว่าจำเลยกระทำผิดแล้ว ดังนั้นกล่าวกันว่าแม้จำเลยมีหน้าที่นำสืบ การนำสืบของจำเลยนั้นมีไว้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน หรือพิสูจน์

⁴¹ จรุงจิต บุญเชย. มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2549. หน้า 32-33

ให้เห็นว่าพยานหลักฐานของโจทก์ที่ว่าจำเลยมีความผิดมีข้อสงสัยอันสมควร หากเป็นการนำสืบเพื่อก่อให้เกิดข้อสงสัยอันสมควรขึ้นในใจของจู้รีเท่านั้น ถ้าจู้รียังมีข้อสงสัยในพยานหลักฐานของโจทก์อยู่ต้องยกฟ้อง

หลักดังกล่าวแม้จะเป็นกฎหมายของอังกฤษ แต่โดยที่รัฐธรรมนูญได้สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าเป็นผู้ผิด และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ได้บัญญัติว่าเมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ฉะนั้นหลักกฎหมายของเราก็น่าจะเป็นทำนองเดียวกันว่าหากจำเลยสามารถเสนอพยานหลักฐานหรือแม้แต่ถ้าค้านพยานโจทก์ให้เกิดข้อสงสัยอันสมควรว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดแล้ว ศาลก็ต้องยกฟ้อง จำเลยหาจำต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้มากไปกว่านี้ไม่ จึงปรากฏอยู่เสมอว่าในคดีอาญาแม้ข้อต่อสู้และพยานหลักฐานของจำเลยฟังไม่ขึ้นหรือแม้จำเลยไม่ต่อสู้คดีเลย ศาลก็อาจยกฟ้องโจทก์โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีแก่จำเลย แต่ในทางปฏิบัติเพื่อความรอบคอบในการดำเนินคดี จำเลยอาจนำพยานหลักฐานนำสืบหักล้างพยานโจทก์และนำสืบเพื่อแสดงว่าตนไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งจำเลยมีสิทธิที่จะกระทำได้ แม้ตามกฎหมายจะไม่มีหน้าที่เช่นนั้นก็ตาม หน้าที่นำสืบของจำเลยในกรณีนี้เป็นหน้าที่นำพยานเข้าสืบเท่านั้น หาใช่ภาระการพิสูจน์ไม่

ในกรณีที่จำเลยให้การยอมรับว่าได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง แต่ได้ยกข้อต่อสู้ขึ้นอ้างเพื่อให้ตนพ้นผิดหรือไม่ต้องรับโทษ ดังนี้ ย่อมเป็นการที่จำเลยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำให้การของตน อันจะทำให้จำเลยมีภาระการพิสูจน์ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 หรือในกรณีที่มีกฎหมายพิเศษกำหนดให้จำเลยมีหน้าที่นำสืบในบางเรื่อง เช่น พระราชบัญญัติการพนันฯ และพระราชบัญญัติสุลกากรฯ เป็นต้น มีปัญหาว่าในกรณีเหล่านี้จำเลยจะต้องนำสืบให้ได้ตามมาตรฐานใด ศาลจึงจะตัดสินให้จำเลยชนะคดี ตามกฎหมายอังกฤษถือกันว่าในกรณีที่จำเลยมีภาระการพิสูจน์ หน้าที่นำสืบของจำเลยเบากว่าหน้าที่นำสืบของโจทก์ในคดีอาญาและอยู่ในระดับเดียวกับการนำสืบของกลุ่มความในคดีแพ่ง แม้กฎหมายของเราจะไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ชัดเจน แต่เมื่อการนำสืบของจำเลยมิใช่ให้นำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดจนสิ้นข้อสงสัยดังหน้าที่นำสืบของโจทก์ การนำสืบของจำเลยก็น่าจะใช้มาตรฐานเดียวกับการนำสืบในคดีแพ่ง คือนำสืบให้ศาลเห็นว่าพยานของตนน่าเชื่อถือกว่าพยานของโจทก์ คือแสดงให้เห็นว่าพยานของจำเลยมีความน่าเชื่อถือกว่าพยานของโจทก์นั่นเอง⁴²

⁴² อภินพ จริยพงศ์, หลักการพิสูจน์จนสิ้นความสงสัยตามสมควร : ศึกษากรณีมาตรา 227/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, 2552, หน้า 22-23

4. มาตรฐานในการที่ศาลจะรับฟังพยานจนสิ้นสงสัยและมาตรฐานการพิสูจน์ว่ามีมูล

การพิจารณาพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น กฎหมายกำหนดให้ศาลใช้มาตรฐานในการพิจารณา โดยห้ามมิให้ศาลพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ซึ่งหากมีข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ กฎหมายให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย อันเป็นมาตรฐานในการที่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานจนสิ้นสงสัย ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

ข้อสังเกต

1) มาตรฐานในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาแตกต่างจากคดีแพ่ง กล่าวคือ ในคดีแพ่งนั้น ศาลจะวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานของกลุ่มความแต่ละฝ่ายว่าฝ่ายใดน่าเชื่อถือมากกว่ากัน ถ้าฝ่ายใดน่าเชื่อถือกว่า ก็ถือข้อเท็จจริงตามที่ฝ่ายนั้นนำสืบพิสูจน์ ซึ่งเป็นหลัก Proof on The Balance of Probabilities⁴³

แต่ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น จะต้องพิสูจน์ให้ได้ความชัดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ดังนั้น การพิเคราะห์พยานโจทก์หรือพยานจำเลยที่นำเสนอต่อศาลนั้น ศาลจะต้องถือมาตรฐานที่สูงกว่าในคดีแพ่ง กล่าวคือ ต้องได้ความชัดเจนและศาลแน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และหากมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ดังนี้ ศาลจะลงโทษจำเลยไม่ได้ ต้องยกฟ้อง เพราะกฎหมายให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ดังภาษิตที่ว่า “ปล่อยคนชั่วสิบคน ดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงคนเดียว” ซึ่งหลักนี้สอดคล้องกับหลัก Proof Beyond Reasonable Doubt อันเป็นหลักประกันที่ให้ความคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ที่จะไม่ถูกลงโทษถ้าไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁴⁴

⁴³ ژیญู ภัคศิรินากุล. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์. 2551. หน้า 75

⁴⁴ ژیญู ภัคศิรินากุล. “หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา”. ใน *ประมวลสาระวิชาชุดกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง เล่ม 2*. หน่วยที่ 13. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561. หน้า 13-19

2) ความหมายของคำว่า “พิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย” หมายความว่า ต้องพิจารณาจากหลักฐานแล้วแน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด แต่ไม่ต้องถึงขนาดที่ว่า มั่นใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เพราะในการพิจารณาพยานหลักฐานนั้น มีคดีน้อยมากที่จะมีประจักษ์พยานหรือพยานอื่นๆ ที่จะยืนยันจนทำให้ผู้พิพากษาหรือผู้วินิจฉัยคดีมั่นใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น จึงมีหลักเกณฑ์มาตรฐานเพียงแน่ใจเท่านั้นก็เพียงพอ

3) ข้อสงสัยที่จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยนี้ จะต้องเป็นข้อสงสัยในข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และต้องเป็นข้อสงสัยที่มีเหตุอันสมควรมิใช่เป็นข้อสงสัยลอยๆ หรือเป็นข้อสงสัยว่าจากข้อเท็จจริงที่น่าสืบนี้ จำเลยกระทำความผิดในความผิดฐานใดระหว่างความผิดที่โจทก์ฟ้องมาให้ศาลเลือกลงโทษ กล่าวคือ โจทก์ฟ้องให้ลงโทษลักทรัพย์หรือมิฉะนั้นก็รับของโจร จากข้อเท็จจริงได้ความว่าจำเลยกระทำความผิดในพฤติการณ์ดังกล่าว แต่ศาลมีข้อสงสัยว่าจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์หรือรับของโจร ดังนี้ เป็นข้อสงสัยในข้อกฎหมายมิใช่ข้อเท็จจริง จึงไม่อยู่ในบังคับที่จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามมาตรา⁴⁵

ส่วนมาตรฐานการพิสูจน์ว่ามีมูล เป็นการพิสูจน์ที่ตรงข้ามกับการพิสูจน์จนสิ้นสงสัย โดยการพิสูจน์ว่ามีมูล คือ การแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐาน (Beweismittel/evidence) ที่กระทำเพียงแค่นี้ให้เห็นถึงความน่าเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงก็เป็นการเพียงพอแล้ว ซึ่งการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาในบางกรณีกฎหมายเรียกเรื่องการพิสูจน์เพียงแค่นี้มีมูลนั้น เป็นต้นว่า การพิสูจน์มูลคดีในการไต่สวนมูลฟ้อง แต่ในการพิสูจน์มูลคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้น ศาลต้องกระทำในระดับที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่มากตามสมควรในอันที่จะสามารถจัดปัญหาคดีกรงศาลได้ด้วย⁴⁶

⁴⁵ อภินพ จริยพงศ์ .หลักการพิสูจน์จนสิ้นความสงสัยตามสมควร: ศึกษากรณีมาตรา 227/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. 2552. หน้า 19

⁴⁶ คณิศ ณ นคร.กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2555. หน้า 208

5. หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง

การดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการในการค้นหาความจริงของแต่ละองค์กรแต่ละองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมโดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญคือ เพื่อเป็นการค้นหาความจริงและเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษหรือลงโทษตามกฎหมายด้วยความถูกต้องและรวดเร็ว ด้วยเหตุผลว่า “การอำนวยความยุติธรรมที่ล่าช้า ย่อมเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม”⁴⁷ ดังนั้น หากวิธีการค้นหาความจริงในคดีอาญาไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ หรือมีการลงโทษผู้บริสุทธิ์ หรือ ไม่อาจบังคับการลงโทษได้อย่างเสมอภาคแล้ว ย่อมเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ล้มเหลว⁴⁸

การค้นหาความจริงในคดีอาญา คือ กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีมาพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จากการศึกษาบทบาทของศาลและคู่ความในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำเข้ามาสู่การพิจารณา ทำให้สามารถแบ่งแยกรูปแบบของการค้นหาความจริงในคดีอาญาได้เป็น 2 ประเภท คือ การค้นหาความจริงในทางรูปแบบและการค้นหาความจริงในทางเนื้อหา⁴⁹

5.1 การค้นหาความจริงในทางรูปแบบ

การค้นหาความจริงในทางรูปแบบ หมายถึง การที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในลักษณะของการควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การตรวจสอบว่าพยานหลักฐานของคู่ความที่ยื่นต่อศาลชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และพยานหลักฐานที่น่าเสนอต่อศาลนั้นเพียงพอที่จะนำมาวินิจฉัยว่าจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เป็นต้น การค้นหาความจริงในทางรูปแบบนี้ พยานหลักฐานต่างๆ นั้นอาจได้มาโดยการยอมรับของคู่ความทั้งสองฝ่ายให้นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการตกลงนั่นเอง⁵⁰

⁴⁷ สมชาย วิมลสุข. *บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2549. หน้า 5

⁴⁸ ไพโรจน์ กมลเชษฐและคณะ. รายงานเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร” 2540. หน้า ก-ข

⁴⁹ วิภา ปิ่นวีระ. *บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 25

⁵⁰ “เรื่องเดียวกัน”

การค้นหาคความจริงในทางรูปแบบ เป็นระบบการค้นหาคความจริงที่พัฒนาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ คือ ประเทศอังกฤษและมีการพัฒนาต่อไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในเครือจักรภพ⁵¹ เป็นต้น ดังนั้น ในการค้นหาคความจริงจึงเน้นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และกติกาอย่างเคร่งครัด โดยที่ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นหน้าที่ของกลุ่มความ ศาลจะวางเฉยในการค้นหาข้อเท็จจริงและมีบทบาทจำกัด โดยศาลเป็นเพียงผู้ควบคุมการพิจารณาคดีหรือเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน โจทก์กับจำเลยมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้กันอย่างเห็นได้ชัด ศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใดและหน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์โดยเฉพาะ⁵² หากกลุ่มความฝ่ายใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดก็ยอมแพ้ในประเด็นข้อนั้น ในทำนองที่ว่าเมื่อบุคคลใดกล่าวหาฟ้องร้องว่าบุคคลใดกระทำความผิด บุคคลผู้กล่าวอ้างนั้นต้องนำสืบให้ได้ความตามที่กล่าวหาไว้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถนำสืบหักล้างกันได้⁵³ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของกลุ่มความในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนและศาลจะตัดสินคดีไปตามพยานหลักฐานที่กลุ่มความนำสืบเท่านั้น ศาลจะไม่ถามพยานเพื่อค้นหาคความจริงจากพยานนอกเหนือจากที่พยานได้เบิกความตอบคำถาม ซักถาม ถามค้านและถามดิง⁵⁴ เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งศาลก็จะทำการซักถามพยานเท่าที่ไม่เป็นการสืบพยานนอกเหนือจากที่กลุ่มความนำสืบไว้⁵⁵

5.2 การค้นหาคความจริงในเนื้อหา

การค้นหาคความจริงในเนื้อหา หมายถึง การค้นหาคความจริงในคดีที่มีลักษณะการดำเนินคดีระหว่างศาลและจำเลยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป มีวิธีการชำระความที่มุ่งเอาผลที่จะรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญโดยไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์⁵⁶ และใช้หลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ โดยมีแนวคิดว่าการกระทำผิดอาญา

⁵¹ สมชาย วิมลสุข. *บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาคความจริง*. 2549. หน้า 10

⁵² อุดม รัฐอมฤต. *ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา*. 2538. หน้า 306

⁵³ สมชาย วิมลสุข. *บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาคความจริง*. 2549. หน้า 11

⁵⁴ จุมพล เชาวลิต. *ระบบกึ่งได้ส่วนเพื่อความเป็นธรรม*. 2555. หน้า 7

⁵⁵ กาญจนาน นวไตรลาภ. *ปัญหาการค้นหาคความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2556. หน้า 36

⁵⁶ อุดม รัฐอมฤต. *ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา*. 2538. หน้า 306

ทำให้รัฐตกเป็นผู้เสียหายด้วย เพราะการกระทำความผิดอาญาเป็นการทำลายความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคม รัฐจึงต้องเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับความผิดนั้นๆ⁵⁷ เนื่องจากการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมถือว่าเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของรัฐนั่นเอง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะร่วมมือกันในการค้นหาความจริง ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี โดยศาลจะมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง⁵⁸ ศาลจะไม่วางตัวเป็นกลางหรือวางเฉยดังเช่นในระบบการค้นหาความจริงในทางรูปแบบ โดยฝ่ายโจทก์นั้นมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน ศาลจะค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานทั้งที่คู่ความนำเสนอต่อศาลหรือศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบเอง ดังนั้น หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาในชั้นพิจารณาของศาลจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างในระบบกล่าวหา ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาลได้ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การพิจารณาคดีของศาลในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จะไม่เน้นการต่อสู้ระหว่างคู่ความอย่างเคร่งครัด ดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โจทก์มีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลค้นหาพยานหลักฐาน ส่วนศาลมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงด้วยตนเอง ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกส่งเข้าไปสอบสวนหาความจริงโดยที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งตำรวจ อัยการและศาลจะไม่เป็นปฏิปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหาและเมื่อองค์กรต่างๆ ของรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมแล้ว จึงไม่อาจเป็นคู่ความของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนในรัฐได้ องค์กรต่างๆ จึงมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกพันกับคำร้องหรือคำขอของผู้ใดทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามแม้ศาลจะมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงด้วยตนเองโดยไม่มีหน้าที่นำสืบหรือถามค้าน การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยความผิดของจำเลย ในกรณีนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานของโจทก์หรือของคู่ความที่นำสืบเข้าสู่สำนวนของศาลเท่านั้น แต่หมายถึงพยานหลักฐานของศาลเองด้วย⁵⁹

⁵⁷ วิภา ปิ่นวีระ. บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา. 2551. หน้า 24

⁵⁸ สมชาย วิมลสุข. บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง. 2549. หน้า 13

⁵⁹ กาญจนานา นวไตรลาภ. ปัญหาการค้นหาความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา. 2556. หน้า 32

6. บทบาทศาลในการคุ้มครองสิทธิของจำเลย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาศาลมีบทบาทอย่างมากในการคุ้มครองสิทธิของจำเลย ตั้งแต่เริ่มต้นคดีตั้งแต่ขั้นสอบสวน ไปสอบสวนพ้อง และการพิจารณาพิพากษา กล่าวเฉพาะการไต่สวนพ้องอันเป็นมาตรการที่ช่วยคุ้มครองสิทธิจำเลยไม่ให้ถูกฟ้องและตกเป็นจำเลยในคดีที่ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ การที่ศาลจะประทับฟ้องจึงต้องคำนึงถึงสิทธิของจำเลย ดังนี้

6.1 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence)

โดยหลักแล้ว บุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในอีกด้านหนึ่งเขายังมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และยังมีสิทธิบางอย่างในสังคม และหากบุคคลนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมย่อมสะท้อนให้เห็นว่าสังคมนั้นยอมขาดไว้ซึ่งมนุษยธรรม ดังนั้น จึงมีข้อสันนิษฐานในทางกฎหมายว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด (presumption of innocence) ซึ่งข้อสันนิษฐานนี้ถือเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในทางกฎหมายที่ประเทศต่างๆ ยึดถือกันทั่วไป⁶⁰ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับรองสิทธินี้ไว้ ดังนี้ “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

6.2 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ 2560 มาตรา 68 ดังนี้ “รัฐพึงจัดหาระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้าน ให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 5 วรรคสอง ก็ได้รับรองสิทธินี้ไว้เช่นกัน ดังนี้ “ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินคดีเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ หรือเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ...”

⁶⁰ รัชนีกร โชติชัยสถิตย์. “มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ” ใน *ประมวลสารวิชาชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* เล่ม 1. หน่วยที่ 3. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561. หน้า 3-44

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม เป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องเสียชื่อเสียงในการถูกกล่าวหาและเมื่อถูกดำเนินคดีอาจถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ เป็นการสูญเสียสิทธิและเสรีภาพ ถ้าหากการดำเนินคดีเกิดความล่าช้า ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับความทุกข์ทรมานจากการควบคุมตัวหรือถูกคุมขัง สาเหตุอีกประการที่การพิจารณาต้องรวดเร็ว คือ ความเสียหายที่อาจเกิดกับพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย เช่น พยานบุคคลอาจจดจำเรื่องราวที่เกิดขึ้นไม่แน่ชัด ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะนำตัวจำเลยมาลงโทษได้⁶¹

6.3 สิทธิที่จะไม่ถูกฟ้องคดีอาญาโดยไม่เป็นธรรม การฟ้องคดีอาญาเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพและชื่อเสียงของบุคคล จึงต้องมีการถ่วงถ่วงและตรวจสอบคดีเพื่อให้เกิดความถูกต้องและชอบธรรม การฟ้องร้องคดีกับบุคคลใดต้องเป็นที่แน่ชัดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง คือต้องมีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอในการดำเนินคดีได้ ประกอบกับศาลต้องทำการตรวจสอบให้ปรากฏว่าคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลเป็นคดีที่มีมูล หากรัฐฟ้องคดีอาญาโดยที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอหรือฟ้องในข้อหาหนักกว่าพยานหลักฐานที่มี เท่ากับว่าล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นการถ่วงถ่วงหรือปรับปร่าต่อผู้ถูกกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรมสร้างความเดือดร้อนต่อผู้ถูกกล่าวหาโดยมิชอบ ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรม⁶² เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

6.4 หลักฟังความทุกฝ่าย หมายความว่าต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบถูกกล่าวหาว่าอย่างไร เพื่อให้มีโอกาสดำเนินคดีได้แก่ข้อกล่าวหาที่แน่นอน ซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิที่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5), มาตรา 172⁶³

⁶¹ ชาติ ชัยเดชสุริยะ. *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา. 2549. หน้า 108

⁶² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 93

⁶³ คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 48

บทที่ 3

การค้นหาคำความจริงในคดีทู้จริตและประพฤติมิชอบ ในต่างประเทศและประเทศไทย

การดำเนินคดีทู้จริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศนั้น โดยมากจะใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาในศาลทั่วไป มิได้มีศาลพิเศษดังเช่นประเทศไทย เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทู้จริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวนในการดำเนินคดีทู้จริตและประพฤติมิชอบ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ จึงขอศึกษาการค้นหาคำความจริงในคดีทู้จริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวนเช่นเดียวกับประเทศไทย

1. ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่เป็นตัวอย่างระบบกฎหมายแม่แบบของระบบไต่สวน และมีอิทธิพลต่อประเทศที่อยู่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นกัน⁶⁴

1.1 หลักทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา

ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบการไต่สวน (Inquisitorial System) ในการค้นหาคำความจริงในกระบวนการพิจารณาความอาญา ศาลจึงเป็นองค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทอย่างมากตั้งแต่กระบวนการไต่สวนคดีของผู้พิพากษาไต่สวนและการสืบพยานในศาล เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงสมบูรณ์เพียงพอที่ทำให้คำพิพากษาอยู่บนพื้นฐานของความจริงได้

---

⁶⁴ อุทัย อาทิวา. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส” ใน ประมวลสารระชฤติวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 1. หน่วยที่ 5. นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2561. หน้า 2-5

1.1.1 ศาลยุติธรรมคดีอาญาในฝรั่งเศส แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (jurisdiction d'instruction) และศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (jurisdiction de jugement)

1) ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (jurisdiction d'instruction) การไต่สวนคดีเป็นขั้นตอนที่ต้องกระทำกับการกระทำความผิดอาญาทุกประเภท ยกเว้นความผิดเล็กน้อย เช่น การจับรถฝ่าไฟแดงที่ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนคดีโดยศาลไต่สวนคดี

2) ศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (jurisdiction de jugement) แบ่งออกเป็นศาลมหันตโทษ ศาลมัชฌิมโทษ และศาลตำรวจ

(1) ศาลมหันตโทษ (Les Cours d'assises)

ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย โดยผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าคณะจะต้องเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจและผู้พิพากษาอีก 2 นาย ต้องเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือเป็นผู้พิพากษาศาล Tribunal de grande instance (ศาลจังหวัด) แห่งท้องที่ที่ศาลมหันตโทษนั้นตั้งอยู่ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยคณะลูกขุนจำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการจับสลากเลือกจากผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประจำปีของท้องที่ที่ศาลมหันตโทษตั้งอยู่ ซึ่งมีอายุ 23 ปีขึ้นไป (citoyens tires au sort) ซึ่งเป็นระบบการพิจารณาคดีที่มีลูกขุนเพียงที่เดียวในประเทศฝรั่งเศสและด้วยเหตุที่ศาลมหันตโทษเป็นศาลที่ประกอบด้วยคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของอำนาจประชาชนของประเทศ (jurisdiction populaire) les Cours d'assises จึงเป็นศาลชั้นแรกคดีไม่ต้องผ่านศาลอื่นและเป็นศาลชั้นสุดท้าย (en premier et dernier ressort) ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีมหันตโทษคณะลูกขุนจึงมีคำวินิจฉัย (verdicts) ในคดีมหันตโทษเป็นครั้งแรกและเป็นครั้งสุดท้ายในชั้นของศาลมหันตโทษนี้ และจึงไม่สามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะลูกขุนต่อไปอีกได้

(2) ศาลมัชฌิมโทษ (les tribunaux correctionnels)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 381 ศาล tribunal de grande instance (ศาลจังหวัด) เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลมัชฌิมโทษในคดีอาญา โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมัชฌิมโทษ (les délits) ที่มีโทษจำคุกหรือมีโทษปรับไม่เกิน 3,750 ยูโร

(3) ศาลตำรวจ (Les tribunaux de police)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาล Tribunal d'instance (ศาลแขวง) เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลตำรวจ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีลหุโทษ (les contraventions) ที่มีโทษปรับไม่เกิน 3,000 ยูโร⁶⁵

⁶⁵ ธนกร วรปรัชญากุล. “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาล ในประเทศฝรั่งเศส”. *คูลพาท* 51, 1, (มกราคม – เมษายน 2547) : 50 – 68. หน้า 54

1.1.2 ประเทศฝรั่งเศสแบ่งการกระทำความผิด ออกเป็น 3 ประเภทดังนี้⁶⁶

1) *คดีความผิดลหุโทษ (Contraventions)* คือคดีที่มีโทษทางปกครอง ได้แก่ โทษปรับ และโทษปรับดังกล่าวมีอัตราไม่เกิน 3,000 ยูโร เช่น คดีขับรถฝ่าฝืนกฎจราจร คดีเหล่านี้จะส่งไปพิจารณาที่ศาล tribunal de police (ศาลตำรวจ) ซึ่งมีผู้พิพากษาเพียงคนเดียว เป็นองค์คณะพิจารณาอัยการเป็นผู้ตั้งว่าควรสั่งฟ้องจำเลยหรือไม่

2) *คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี (Minor Crime หรือ In Flagrante Delicto Delits* หรือมัจฉิมโทษ) เช่น ความผิดฐาน Corruption เป็นการใช้อิทธิพลเพื่อให้ผู้ใดผู้หนึ่งทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ตนได้รับผลประโยชน์ตอบแทน หรือเป็นการแสวงหาประโยชน์จากการที่ตนเองมีอำนาจหน้าที่อยู่ หรือความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตราฝรั่งเศส มาตรา 432 – 10 ถึง 432 – 16 เป็นต้น คดีเหล่านี้จะพิจารณาในศาล tribunal correctionnel (ศาลมัจฉิมโทษ)

3) *คดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป (Crime)* เช่น คดีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น คดีเหล่านี้จะพิจารณาในศาล Cour d'assises (ศาลมหันตโทษ) และศาลต้องขอให้ศาลไต่สวนทำการไต่สวนทุกคดี และภายหลังจากที่ศาลไต่สวนคดีเสร็จสิ้นแล้วคดีจะเข้าสู่ขั้นตอนของศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี⁶⁷

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (Code penal) ให้คำนิยามคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” คือ ผู้ถืออำนาจรัฐ ผู้รับผิดชอบกระทำการสาธารณะ และผู้ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐให้ดำเนินการใดๆ⁶⁸ และเมื่อพิจารณาการคอร์รัปชันในประเทศฝรั่งเศสจะพบว่า ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในการทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้างของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยความผิดแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) *คดีคอร์รัปชัน* แบ่งเป็น 2 แบบ

(1) *แบบ Passive* คือ การสนองรับคำเสนอของผู้อื่นให้กระทำการบางอย่างอันเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย การชักชวนให้ผู้อื่นกระทำการบางอย่างเพื่อให้ผลประโยชน์แก่ตนเองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) *แบบ Active* คือ การชักชวนหรือการเสนอให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับผลประโยชน์โดยมิชอบ

⁶⁶ กฎหมายเกี่ยวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวบรวมโดยคณะผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตร “กฎหมายเกี่ยวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”. แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562, หน้า 91

⁶⁷ ชนกร วรปรัชญากุล, ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส, 2547, หน้า 54

⁶⁸ Code penal Article 435-1

2) การเลือกปฏิบัติหรือการลำเอียง (*Favoritisme*)

3) ความผิดอาญาสำหรับผู้จัดให้มีการฮั้วประมูล

ทั้งนี้ หลักการสำคัญของการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศฝรั่งเศส มี 2 ประการ คือ ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษากับอัยการ และการกำหนดความรับผิดชอบ ที่หลากหลาย⁶⁹

เมื่อพิจารณาความผิดเกี่ยวกับการทุจริต (*des manquements au devoir de probité*) ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสตั้งแต่มาตรา 432 – 10 ถึงมาตรา 432 – 16 ล้วนแต่เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ซึ่งจัดชั้นเป็นความผิดประเภทชั้นกลาง (*Delits*) นอกจากนี้ ประเทศฝรั่งเศสไม่ได้มีหน่วยงานรับผิดชอบการสอบสวนคดีทุจริตโดยเฉพาะดังเช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในประเทศไทย ดังนั้นคดีทุจริตจึงอยู่ในการสอบสวนดังเช่นคดีอาญาทั่วไป การสอบสวนคดีทุจริตโดยทั่วไปอยู่ในอำนาจพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวน โดยเมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีมูล ก็ฟ้องคดีต่อศาล *Tribunal Correctionnel* ได้โดยตรง แต่หากศาลเห็นว่าเป็นคดีซับซ้อน พนักงานอัยการ สามารถยื่นคดี ต่อศาลได้สวน (*judge d'instruction*) เพื่อให้ศาลได้สวนมูลฟ้องได้ก่อน โดยเมื่อพนักงานอัยการยื่นคดีต่อศาลได้สวน พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะร่วมมือกันสอบสวนคดีอาญา⁷⁰

1.2 กระบวนพิจารณาก่อนพิจารณาคดี

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ยึดถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐ เอกชน ผู้เสียหายจึงไม่อาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้โดยตรง ทั้งนี้ โดยมีเจ้าพนักงานของรัฐคือตำรวจ และอัยการ เป็นองค์กรสำคัญในการเริ่มต้นคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวน และฟ้องร้องผู้กระทำความผิด ดังนั้น รัฐจึงต้องมีกลไกในการตรวจสอบความควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐให้รัดกุมเพื่อมิให้มีผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาได้ โดยเฉพาะในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการอันเป็นความผิดอาญา และทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างยิ่ง⁷¹ อย่างไรก็ตามผู้เสียหายก็สามารถเริ่มต้นฟ้อง

⁶⁹ ฐนันท์ วรรณโกวิท. “ประสบการณ์จากการฝึกอบรม เส้นทางคอร์รัปชัน ณ มหาวิทยาลัยตูลูส 1 คาปีโตล (Université Toulouse 1 Capitole) สาธารณรัฐฝรั่งเศส” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ หน้า 52 สืบค้น 19 มิถุนายน 2563 จาก <http://www.library.coj.go.th>

⁷⁰ ณรงค์ ใจหาญและคณะ. รายงานการศึกษาลบับสมบูรณั โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีค้ำมนุษย์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบได้สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 54

⁷¹ กชวรรณ จันทร์เณร. การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2544. หน้า 55-67

คดีโดยการร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งตั้งแต่ชั้นสอบสวนหรือร้องต่อผู้พิพากษาไต่สวน หรือฟ้องคดีส่วนแพ่งโดยตรงต่อศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ยกเว้นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป สำหรับความผิดที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น ต้องมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อนถึงจะมีการเริ่มการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการได้⁷²

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสจะมีองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องกับทั้งหมด 3 องค์กร คือ ตำรวจ อัยการและผู้พิพากษาสอบสวน ใน 3 องค์กรนี้จะมีหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการแยกกันทำงานอย่างเด็ดขาดเหมือนของประเทศไทย แต่ก็มีจุดร่วมกันในการค้นหาความจริง ร่วมกันรวบรวม ค้นหาพยานหลักฐาน เช่น ตำรวจและอัยการก็มีอำนาจสอบสวนผู้ต้องสงสัย สามารถสอบสวนร่วมกันได้ ผู้พิพากษาสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนคดีเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้

การปฏิบัติงานของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสนั้น มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมอันประกอบด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวน โดยถือว่าตำรวจเป็นเครื่องมือกลไกการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมทิศทางการสอบสวน⁷³

1.2.1 การฟ้องคดีอาญา พนักงานอัยการทำได้ 2 วิธี คือ

1) ยื่นฟ้องโดยตรงต่อศาล เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลตัดสินโดยไม่ผ่านศาลไต่สวน จำเลยต้องมาศาลภายในเวลา 5 วัน โจทก์ต้องบรรยายฟ้องถึงพฤติการณ์การกระทำความผิดและต้องบรรยายว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดฐานใด มาตราใด ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดี ประกอบกับบันทึกการสอบสวนเบื้องต้น และทะเบียนประวัติอาชญากรรมของจำเลย การฟ้องโดยตรงไม่ผ่านศาลไต่สวนเรียกว่า Citation Directe⁷⁴

2) ขอให้ศาลไต่สวน ทำการสอบสวนคดีนั้นเสียก่อน ในกรณีพนักงานอัยการจะยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวน หรือผู้พิพากษาศาลเด็กแล้วแต่กรณี ขอให้ทำการไต่สวนคดีนั้น โดยการบรรยายคำร้องต้องบรรยายถึงการกระทำและฐานความผิด หากทราบตัวผู้กระทำความผิดก็ต้องแจ้งด้วย

⁷² อุทัย อาทิวา. “พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา* 20, 219, (ตุลาคม, 2550), หน้า 5

⁷³ อุทัย อาทิวา. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส*. 2561. หน้า 5-33

⁷⁴ สมคิด ณ นคร. “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส” *คูลพาท*, 11,5 (พฤษภาคม 2507) : 5 - 15. หน้า 7

การดำเนินการฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการไม่ว่ากรณีใด จะต้องบรรยายฟ้องในลักษณะที่บรรยายถึงพฤติการณ์หรือรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงของบุคคลที่ถูกกล่าวหา ข้อจำกัดทางกฎหมาย รูปพรรณสัณฐานของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด รวมถึงการบรรยายถึงข้อเท็จจริงอันเป็นผลดีแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหา พร้อมทั้งระบุว่ากระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเป็นการกระทำความผิดในฐานความผิดใด ชัดต่อบทบัญญัติกฎหมายบทใด โดยพนักงานอัยการต้องแนบบันทึกการสอบสวนเบื้องต้น ประวัติอาชญากรรม⁷⁵ เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจศาลในการประทับฟ้องต่อไป

1.2.2 การไต่สวนมูลฟ้อง

ดังได้กล่าวมาแล้ว ในประเทศฝรั่งเศสมีศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี โดยมีหน้าที่แยกเป็นอิสระออกจากศาลพิจารณาพิพากษาคดีในการฟ้องคดีอาญาเฉพาะ และศาลไต่สวนมีผู้พิพากษาไต่สวนที่มีอำนาจในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีความผิดมหันตโทษ ซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง เพราะมีอัตราโทษจำคุกสูง ส่วนความผิดมัชฌิมโทษกฎหมายให้เป็นดุลพินิจพนักงานอัยการที่ว่าสมควรจะให้ศาลไต่สวนก่อนหรือไม่ และมักจะเป็นความผิดมัชฌิมโทษที่ร้ายแรงและยุ่งยากซับซ้อน เช่น คดีทุจริตทางการเงิน คดีความปลอดภัยสาธารณะหรือสาธารณสุขที่พนักงานอัยการจะให้ศาลไต่สวนก่อน⁷⁶

ผู้พิพากษาไต่สวน คือ ผู้พิพากษาคนหนึ่งของศาลชั้นต้น (Un juge du tribunal de grande instance) ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นจะมอบหมาย ให้ผู้พิพากษาไต่สวน คนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ดำเนินการไต่สวนคดีก็ได้⁷⁷

การไต่สวนมูลฟ้องในศาลไต่สวนนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำการสอบสวนตามหลักวิธีพิจารณาแบบไต่สวน โดยที่การไต่สวนมูลฟ้องของประเทศฝรั่งเศสนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำงานอย่างอิสระจากผู้พิพากษาคัดสิน และจะเป็นคนเดียวกันไม่ได้ ดังนั้น จึงมีระบบคานอำนาจนี้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมแห่งคดี⁷⁸

⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 181 วรรค 3

⁷⁶ อุทุมพร จุณิพิฐวงษ์. คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2556. หน้า 54

⁷⁷ ธัญรดี นิ โบล. บทบาทของศาลในการตรวจคำฟ้องคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2556. หน้า 66

⁷⁸ ชนกกานต์ อ้วนไตร. หลักตรวจสอบค้นหาความจริง: ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2560. หน้า 58

ศาล Tribunal de Grande Instance (ศาลจังหวัด) ทำหน้าที่เป็นศาลไต่สวนคดี การร้องขอให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนคดีสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1) พนักงานอัยการประจำศาล Tribunal de Grande Instance (Procureur de République) ยื่นคำฟ้องเพื่อให้มีการไต่สวนคดี ซึ่งถือว่ามี การเริ่มต้นการฟ้องคดีอาญาต่อศาล และศาลไต่สวนคดีมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานในคดีตามคำฟ้องผู้กระทำความผิดของพนักงานอัยการ

2) บุคคลที่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา สามารถที่จะยื่นคำฟ้องต่อศาลไต่สวนคดีเพื่อให้มีการไต่สวนคดีได้ เพื่อให้มีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด และเพื่อให้มีการชดเชยค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำความผิดทางอาญา เมื่อพนักงานอัยการปฏิเสธหรือผิดก่อนเวลาที่จะยื่นคำฟ้องให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวน⁷⁹

โดยผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มคดีได้ด้วยตนเอง⁸⁰

นอกจากอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีว่ามีมูลหรือไม่แล้ว ศาลไต่สวนมีหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐานในคดีเพื่อพิสูจน์ทั้งการกระทำความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลไต่สวนจะทำหน้าที่รวบรวมเอกสารในคดีและค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ โดยศาลไต่สวนคดี มีอำนาจกว้างขวางและการรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องการ แม้การกระทำนั้นอาจกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลก็ตาม เช่น เข้าไปในทุกสถานที่ ยึดสิ่งของทุกอย่าง ทำการเผชิญสืบสถานที่เกิดเหตุ ทำการยึดของกลาง สั่งให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ในคดี⁸¹ หรืออาจส่งประเด็นไปให้ผู้พิพากษาอื่น หรือตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการหรือให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ภารกิจในการค้นหาความจริงสามารถลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ยังสามารถใช้มาตรการบังคับได้หลายประการ ทั้งการออกหมายบังคับเพื่อนำมาหรือจับกุม หรือสั่งให้ผู้ถูกไต่สวนอยู่ในมาตรการควบคุมทางตุลาการ (Le contrôle judiciaire)⁸² ผู้พิพากษาไต่สวนจะหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

⁷⁹ ธนกร วรปรัชญากุล, ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส, 2560, หน้า 55

⁸⁰ ชนกกานต์ อ้วนไตร, หลักตรวจสอบค้นหาความจริง: ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ, 2560, หน้า 51

⁸¹ ธนกร วรปรัชญากุล, ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส, 2560, หน้า 55

⁸² อุทัย อาทิวา, “ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน”. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* เล่ม 1, หน่วยที่ 2, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2561, หน้า 2-26

เพื่อประโยชน์ในชั้นพิจารณาคดี โดยรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน ที่เรียกว่า dossier⁸³ และแบ่งได้เป็น 4 ส่วนคือ

1) *Pièces de fond* ส่วนนี้ประกอบไปด้วยบันทึกการสอบสวนของตำรวจสอบสวนและคำให้การของพยานและผู้ถูกกล่าวหาที่ให้ไว้กับตำรวจสอบสวน การสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาของศาลไต่สวน และคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาที่ให้ไว้กับศาลไต่สวน คำให้การของพยานผลของวิธีการเผชิญหน้าและรายงานของผู้เชี่ยวชาญ หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นส่วนที่บันทึกพยานหลักฐานทั้งหมดทั้งที่ได้มาในชั้นแรกตั้งแต่สอบสวนโดยตำรวจสอบสวนและที่ได้มาโดยการสอบสวนของศาลไต่สวน

2) *Détention preventive* ส่วนนี้เป็นบันทึกเกี่ยวกับรายละเอียดของการคุมขังจำเลยระหว่างรอการพิจารณา รวมถึงหมายจับผู้ถูกกล่าวหา คำร้องขอให้ปล่อยตัว และรายละเอียดของการอุทธรณ์การถูกคุมขัง

3) *Reseignement et Personnalité* ส่วนนี้ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติชีวิตของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงประวัติการต้องโทษและผลการตรวจร่างกายและจิตใจ

4) *Pièces de forme* ส่วนนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลข่าวสารเบ็ดเตล็ด และรายงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่ส่วนประกอบสำคัญในการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดี⁸⁴

การดำเนินการในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้จะเป็นการดำเนินการแบบไม่เปิดเผยสู่สาธารณชน⁸⁵ มีเพียงพยาน ทนายความ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ในสำนวนรวมไปถึงรายงานของพนักงานสอบสวน รายชื่อพยาน บันทึกที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานทั้งหมด บัญชีระบุพยานหลักฐานทุกชิ้น รวมไปถึงประวัติและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปคดีนี้ และจึงสรุปสำนวนการสอบสวนส่งไปให้แก่อัยการ

ซึ่งการไต่สวนนั้นกฎหมายกำหนดว่า ต้องทำต่อหน้าทนายของจำเลยเสมอ เว้นเสียแต่ว่าจำเลยไม่ต้องการทนายความ โดยศาลต้องเป็นผู้ถามพยานก่อน ในกรณีนี้เจ้าพนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมฟังการสอบสวนตลอดจนรวมถึงการซักถามพยานด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้วอัยการไม่มา จะมีเพียงผู้พิพากษาไต่สวนเท่านั้น ทนายจำเลยซักค้านพยานน้อย ทั้งนี้ เพราะ ผู้พิพากษาไต่สวนถามคนเดียวก่อนและถามละเอียด โดยให้ชี้แจงเหตุผลในทำนองซักค้านไปในตัว และศาล

⁸³ สุริชา ม่วงผล. ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552. หน้า 65

⁸⁴ มนต์นันท์ เจริญเลิศ. บทบาทศาลในการค้นหาความจริงกับการให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนในการพิจารณาคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2557. หน้า 25

⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 11

อาจเรียกจำเลยมาสอบถามโดยจะเรียกมาก็ครั้งก็ได้ ตามแต่ศาลพิจารณาว่าเห็นสมควรจะเป็นประโยชน์ต่อคดีหรือเป็นประโยชน์ต่อการหาข้อเท็จจริงในคดีให้ได้มากที่สุด หากมีการให้การของพยานที่ขัดกันในบางกรณี ผู้พิพากษาสอบสวนสามารถเรียกให้พยานมาเบิกความพร้อมกันได้ โดยการนี้ไม่จำกัดจำนวนพยาน การไต่สวนพยานทำนองนี้เป็นการบังคับทางอ้อมให้จำเลยต้องสู้คดี ซึ่งแจ่มตั้งแต่แรกว่าความจริงเป็นอย่างไร มิฉะนั้นจะเป็นข้อพิรุณของจำเลยที่ไม่ตอบคำถามศาล⁸⁶

จำเลยชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีสิทธิได้รับช่วยเหลือจากทนายความ และศาลจะต้องตั้งทนายความให้ผู้เป็นจำเลยชั้นไต่สวนมูลฟ้อง⁸⁷ ซึ่งในชั้นนี้หากมีทนายความ ทนายความยังสามารถช่วยเหลือจำเลยได้หลายประการ เช่น แสดงข้อสังเกตบางอย่างให้ศาลทราบ เรียกร้องสิทธิต่างๆ ให้จำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เช่น สิทธิในการเรียกร้องให้ทำการตรวจร่างกายจากแพทย์ มีคำสั่งปล่อยตัวระหว่างการศึกษาได้ หรือการยกอายุความอาญาเพื่อให้ศาลยกฟ้อง⁸⁸

เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องเสร็จแล้ว ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อไป สำนวนการสอบสวนจึงเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องตามกฎหมายฝรั่งเศส ถือเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานที่ศาลจะใช้พิจารณาพิพากษาว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ การพิจารณาคดีที่ศาลตัดสินจึงมีเพียงการสืบพยานปากเปล่า ไม่มีการจดคำพยานอีกแล้ว ดังนั้น การทำงานของศาลไต่สวนก็คือการทำแบบพนักงานสอบสวนของไทยนั่นเอง แต่โดยที่เหตุที่เป็นการกระทำโดย ผู้พิพากษาและให้โอกาสจำเลยที่จะซักค้าน นำสืบ ต่อสู้ได้ ถ้อยคำสำนวนนี้จึงรับฟังได้ในชั้นพิจารณาพิพากษา⁸⁹

ศาลไต่สวนจะมีคำสั่งแจ้งไปยังพนักงานอัยการประจำศาล Tribunal de Grande Instance เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการเสนอคำฟ้องคดี โดยเด็ดขาดไปยังศาลไต่สวนคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด และภายหลังจากที่ศาลไต่สวนคดีได้รับคำฟ้องคดีโดยเด็ดขาดจากพนักงานอัยการแล้ว ศาลมีอำนาจพิจารณาคำฟ้องโดยอิสระ โดยศาลไต่สวนคดีอาจมีคำสั่งดังนี้⁹⁰

1) คำสั่งว่าคดีไม่มีมูลให้ยกฟ้อง (*ordonnance de non-lieu*) ในกรณีที่ศาลยกฟ้อง โดยอาศัยข้อเท็จจริงด้วยเห็นว่า ในความผิดที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาเวลานั้น คดีไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะส่งตัวผู้ต้องหาไปรับการศึกษาพิพากษา ศาลที่กำหนดหน้าที่พิพากษาคดีได้ ในกรณีนี้

⁸⁶ สมคิด ณ นคร. การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส. 2507. หน้า 8

⁸⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114

⁸⁸ กณิต ณ นครและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2553. หน้า ก

⁸⁹ สมคิด ณ นคร. การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส. 2507. หน้า 10

⁹⁰ อุทุมพร จุณนิพิฐวงษ์. คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง. 2556. หน้า 55

พนักงานอัยการสามารถร้องขอให้มีการไต่สวนคดีอีกครั้งสำหรับข้อหาอื่นได้ แต่ผู้เสียหายในคดีไม่สามารถกระทำเช่นเดียวกันนี้ได้ ส่วนในกรณีที่ศาลยกฟ้องโดยอาศัยข้อกฎหมาย ได้แก่ กรณีที่ได้มีกฎหมายนิรโทษกรรมกระทำคามผิดที่ต้องหาแล้ว หรือกรณีที่คดีขาดอายุความแล้ว โดยปกติแล้วไม่สามารถจะฟ้องผู้ต้องหาใหม่อีกได้ เว้นแต่ จะเข้าข้อยกเว้นในบางกรณี

2) คำสั่งให้มีการส่งคดีผ่านยังพนักงานอัยการประจำศาล *Chambre d'accusation* (ศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน) ซึ่งศาล *Chambre d'accusation* เป็นหน้าที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำสั่งของศาลไต่สวนคดี นอกจากนี้ แม้ในกรณีที่ไม่มีการอุทธรณ์ดังกล่าว ถ้าเป็นคดีที่มีโทษหนัก หลังจากที่ศาลไต่สวนคดีได้ทำการไต่สวนคดีเสร็จแล้ว ศาลไต่สวนจะต้องมีคำสั่งให้มีการส่งสำนวนการไต่สวนคดีผ่านจากพนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด ไปยังพนักงานอัยการประจำศาล หลังจากนั้นศาล *Chambre d'accusation* จะทำการตรวจสอบสำนวนการไต่สวนคดีใหม่ เพื่อพิจารณาว่า ความผิดที่มีการไต่สวนเป็นคดีที่มีมูลนั้น เป็นความผิดที่มีโทษหนักหรือไม่ ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นคดีที่มีโทษหนัก ศาลจะส่งคดีนั้นไปทำการพิจารณาพิพากษายังศาลมหันตโทษ หรือศาลลูกขุนที่มีชื่อเรียกว่า *Cour d'assises* ส่วนในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่า ความผิดในคดีนั้นไม่ได้เป็นความผิดที่มีโทษหนัก แต่เป็นความผิดมัชฌิมโทษ ศาล *Chambre d'accusation* จะส่งคดีไปทำการพิจารณาพิพากษายังศาลมัชฌิมโทษที่เรียกว่า *Tribunal d'accusation* หรือในกรณีที่เห็นว่าเป็นความผิดลหุโทษ (*contravention*) จะส่งคดีไปยังศาลตำรวจ (*Tribunal de police*) นอกจากนี้ศาล *Chambre d'accusation* ยังมีอำนาจยกฟ้องได้อีก เมื่อเห็นว่าคดีไม่มีมูล

3) คำสั่งให้ส่งคดีไปพิจารณาพิพากษายังศาลที่มีอำนาจ (*ordonnance de renvoi*) ได้แก่ คำสั่งให้ส่งคดีไปยังศาล *Tribunal correctionnel* ในคดีที่เป็นความผิดมัชฌิมโทษ หรือไปยังศาลตำรวจในกรณีที่เป็นการผิดลหุโทษ

เมื่อศาลไต่สวนคดีได้มีคำสั่งปิดการไต่สวนคดีแล้ว ศาลไต่สวนคดีจะทำการไต่สวนคดีอีกไม่ได้ และผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดีจะทำหน้าที่เป็นศาลตัดสินคดีที่ตนเคยไต่สวนมาก่อนไม่ได้เช่นกัน⁹¹

การที่ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจในการแสวงหา รวบรวมพยานหลักฐาน เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน จึงมีฐานะเป็นทั้งพนักงานสอบสวนและตุลาการในการค้นหาความจริง และถือเป็นเอกลักษณ์ของระบบไต่สวนในประเทศฝรั่งเศส ที่เรียกว่า “ผู้พิพากษาไต่สวน” (*Juge d'instruction*) หรือ “ผู้พิพากษาสอบสวน” (*Le juge d'investigation*) โดยมีอำนาจหน้าที่

⁹¹ ธนกร วรปรัชญากุล. ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส. 2560. หน้า 58

คือ รวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทที่จะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาว่าคดีมีมูลพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาในชั้นพิจารณาคดีของศาลหรือไม่⁹²

นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาหรือสืบพยาน โดยต้องกำหนดให้ต้องเปิดเผยเพิ่มสำนวนคดีซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ผ่านการไต่สวนจากศาลแล้วให้ทนายความของจำเลยได้ทราบ ดังนั้นรายละเอียดเกี่ยวกับพยานทั้งหมด ซึ่งอยู่ในเพิ่มสำนวนคดีจึงถูกเปิดเผยต่อทนายจำเลยในระหว่างการนัดไต่สวนพยานและก่อนการแถลงคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โดยองค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ กระบวนการพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวนจึงไม่เกิดการจู่โจมทางพยานหลักฐาน (surprise evidence) ทั้งโจทก์และจำเลย ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบกัน ในเรื่อง ข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐานส่วนคำรับสารภาพของจำเลยในชั้นไต่สวนเป็นส่วนหนึ่งของการรับสารภาพไม่มีผลให้คดีสิ้นสุดศาลต้องค้นหาความจริงและตรวจสอบจากพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง การชั่งน้ำหนักพยานว่ารับฟังได้หรือไม่เป็นดุลพินิจของศาลแต่ผู้เดียว คู่ความไม่มีภาระการพิสูจน์พยานหลักฐานต่อศาล การที่ศาลเป็นผู้ไต่สวนพยานเองจึงเป็นหลักประกันในเรื่องความยุติธรรมแก่คู่ความระดับหนึ่ง นอกจากนี้ระบบการไต่สวนโดยศาลจึงถูกบังคับโดยกระบวนการให้ต้องเปิดเผยพยานหลักฐานทุกอย่างต่อทนายจำเลยด้วยขั้นตอนการส่งสำเนาพยานหลักฐานในเพิ่มสำนวนคดีไปให้ทนายความและยังให้สิทธิแก่ทนายความสามารถร้องขอให้เปิดเผยพยานหลักฐานได้ตลอดเวลา⁹³

1.3 บทบาทศาลในกระบวนการก่อนพิจารณา

ผู้พิพากษาไต่สวนในชั้นสอบสวนและไต่สวนมูลฟ้องนั้น จะต้องไต่สวนพยานหลักฐานทั้งหมดในคดี และค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ข้อเท็จจริง และพฤติการณ์แห่งคดี ทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา มีการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมไม่ยึดติดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น และวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานโดยมุ่งรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ต้นคดี และกฎหมายให้อำนาจการสอบสวนและอำนาจการใช้มาตรการบังคับในบุคคลเดียวกัน เช่น การสั่งขังผู้ถูกไต่สวนในระหว่างการไต่สวนได้ด้วยตนเอง⁹⁴ หรืออำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 81 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้ผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินการสอบสวนทุกอย่างที่ผู้พิพากษาไต่สวนพิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์

⁹² อุทัย อาทิวา, ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน, 2561, หน้า 2-25

⁹³ บุญชัย ภัทรพัฒนานนท์, การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน ในคดีอาญา, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, หน้า 36-37

⁹⁴ อุทัย อาทิวา, ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน, 2561, หน้า 2-26

ต่อการแสดงความจริงให้ปรากฏ” เช่น สอบปากคำพยานบุคคล การเดินทางไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ การค้นที่พ้ออาศัยของผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลที่อาจส่วนร่วมกับการกระทำความผิด การยึดวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสิ่งของที่บ่งชี้ว่ามี การกระทำความผิด เพราะสำนวนการไต่สวนจะนำไปใช้ประกอบการพิจารณาในศาลตัดสินคดี อันเป็นการกลั่นกรองคดีที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอขึ้นสู่การพิจารณาของศาล มิใช่เป็นการไต่สวนเหมือนเช่นในประเทศไทยที่เพียงเพื่อต้องการให้รู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่อย่างไรเท่านั้น⁹⁵

นอกจากนี้ผู้พิพากษาไต่สวนยังเป็นผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการสั่งอนุญาตให้มีการใช้มาตรการสืบสวน สอบสวนพิเศษ โดยการดักฟังและบันทึกการสนทนาทางโทรศัพท์ โดยมีคำสั่งอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรได้เป็นระยะเวลาครั้งละ 4 เดือน และสามารถขยายระยะเวลาดังกล่าวได้อีกครั้งหนึ่ง⁹⁶ คำสั่งอนุญาตอนุญาตนี้เป็นการกระทำในชั้นไต่สวน จึงไม่มีลักษณะของการพิจารณาคดีและไม่อาจอุทธรณ์ได้⁹⁷

1.4 กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

เนื่องจากคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นความผิดประเภทโทษชั้นกลาง (délit) จึงฟ้องคดีต่อศาล Tribunal Correctionnel จึงขอกกล่าวถึงการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล Tribunal Correctionnel เท่านั้น⁹⁸

การพิจารณาในศาล Tribunal Correctionnel จะดำเนินการต่างๆ ดังต่อไปนี้⁹⁹

1) ผู้ยื่นคำฟ้องในประเทศฝรั่งเศสประกอบด้วยพนักงานอัยการ (procureur de la République) รวมทั้งผู้เสียหายในคดีอาญาอาจยื่นคำฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ที่ศาลนี้ได้โดยตรงเช่นกัน องค์คณะในศาลมีผู้พิพากษาอาชีพ 3 นาย โดย 1 คน จะเป็นประธาน (Président) โดยไม่มีลูกขุน ในกรณีที่จำเลยถูกนำตัวมาจากการควบคุมตัวระหว่างสอบสวน หรือปรากฏตัวเอง จำเลยจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นระบบค้นหาความจริงที่ศาล โดยประธานเป็นผู้ตั้งคำถามและควบคุมการพิจารณาทั้งหมด

⁹⁵ สมคิด ณ นคร. การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส. 2507. หน้า 81

⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 100 - 2

⁹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 100

⁹⁸ ณรงค์ ใจหาญและคณะ. รายงานการศึกษาระบบสมบูรณั โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีค้ำมนุษย์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559-2560. หน้า 54

⁹⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 61-62

- 2) ประธานจะแจ้งให้จำเลยทราบก่อนถึงสิทธิที่จะไม่พูดและสิทธิที่จะมีล่าม
  - 3) ผู้เสียหายสามารถปรากฏตัวหรือให้ทนายความมาแทนก็ได้
  - 4) การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่ประธานจะกำหนดให้มีการพิจารณาลับ
  - 5) การพิจารณาคดีดำเนินไปต่อเนื่องได้หลายวัน
  - 6) ประธานจะเริ่มถามจำเลยก่อน หลังจากนั้นประธานจะถามพยานและตามด้วยพยานผู้เชี่ยวชาญ
  - 7) หลังจากนั้นประธานจะให้ผู้เสียหาย หรือทนายความผู้เสียหายได้มีโอกาสเบิกความและตามด้วยอัยการ และจบท้ายด้วยจำเลยและทนายความของจำเลย
  - 8) เมื่อมีคำขอหรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติมได้ ซึ่งหากมีการสืบพยานเพิ่มเติมการพิจารณาก็จะเลื่อนออกไป
- ข้อสังเกตการพิจารณาคดีอาญาในฝรั่งเศส มีดังนี้¹⁰⁰
- 1) ไม่ว่าจะเป็นศาลอาญาประเภทใดก็ใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริง
  - 2) ประธานศาลจะทำหน้าที่ควบคุมการพิจารณาทั้งหมด โดยไม่ปล่อยให้โจทก์จำเลยเป็นผู้ดำเนินการ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 401 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้พิพากษาเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการพิจารณาคดี” ดังนั้น ก่อนเปิดการพิจารณาคดีสำนักงานสอบสวนจะอยู่ในมือผู้พิพากษาแล้ว
  - 3) ประธานศาลเป็นผู้ซักถาม จำเลย พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้เสียหาย โดยเป็นผู้ไต่สวนหาความจริง
  - 4) ประธานศาลจะเปิดให้อัยการและจำเลยแถลงปิดคดี โดยอัยการแถลงขอให้ลงโทษรวมทั้งหากอัยการเห็นว่าจำเลยบริสุทธิ์ อัยการอาจแถลงให้ปล่อยตัวจำเลยก็ได้ ส่วนจำเลยจะมีสิทธิแถลงปิดคดีเป็นคนสุดท้ายเสมอ
  - 5) จำศาลทำหน้าที่บันทึกกระบวนการพิจารณาและคำเบิกความพยาน โดยผู้พิพากษาอาชีพหรือลูกขุนไม่ต้องบันทึก เพื่อให้การรับฟังพยานเป็นไปต่อเนื่องไม่สะดุดและทำให้ศาลมีสมานกับการรับฟังพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 453 บัญญัติว่า “จำศาลเป็นผู้บันทึกกระบวนการพิจารณา คำเบิกความพยาน และคำให้การของจำเลย ภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ บันทึกต่างๆ จะถูกตรวจสอบโดยประธาน ภายในสามวันนับแต่สืบพยาน”

¹⁰⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 63

6) พยาน ผู้เชี่ยวชาญ ผู้เสียหาย และจำเลยต้องเบิกความด้วยวาจา เพื่อให้สาธารณชนติดตามการพิจารณาได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 452 ซึ่งบัญญัติว่า “พยานต้องเบิกความด้วยวาจา เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้อ่านจากเอกสารได้เฉพาะกรณีจำเป็นอย่างยิ่ง”

1.5 บทบาทศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน จึงมีแนวคิดที่ว่าผู้พิพากษาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือได้มาจากการดำเนินคดีโดยศาลจะต้องมีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะทำให้คำพิพากษาสามารถตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงได้ ทำให้ผู้พิพากษามีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริงโดยมีบทบาทเชิงรุกไม่ได้เป็นเพียงผู้คอยรอรับข้อเท็จจริงจากคู่ความ แต่จะเป็นผู้รับผิดชอบตั้งแต่เบื้องต้นในการกำกับดูแลการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายเท่าที่จำเป็น เพื่อที่จะแก้ปมคดีให้ลุล่วง¹⁰¹ ควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและรวดเร็ว และกระทำโดยปราศจากอคติ หลีกเลียงสิ่งที่จะก่อให้เกิดข้อสงสัย¹⁰² ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาจะซักถามพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเข้าสู่สืบด้วยตนเอง รวมทั้งผู้ถูกกล่าวหาและจำเลย หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการ โจทก์ คู่ความฝ่ายแพ่ง และฝ่ายจำเลย ทำการซักถามพยานได้ ลูกขุนที่ประสงค์จะถามจำเลยหรือพยาน จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน¹⁰³ ดังนั้น ทนายความไม่ว่าจะเป็นทนายความของคู่ความฝ่ายแพ่ง หรือ โดยเฉพาะทนายความจำเลยจะมีโอกาสแสดงบทบาทในการทำงานน้อยมาก ทนายความจะติดตามการซักถามของผู้พิพากษาซึ่งถามพยานด้วยคำถามของทนายความ ดังนั้น การถามความของทนายความมักจะมีคำถามเหลือน้อย เพราะผู้พิพากษาพยายามถามคำถามทุกคำถามที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง¹⁰⁴ นอกจากนั้นศาลยังมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคล วัตถุหรือหมายจับได้ หากมีประโยชน์ต่อการพิจารณาคดี¹⁰⁵ และเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญได้¹⁰⁶

¹⁰¹ อุทัย อาทิวา, ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน, 2561, หน้า 2-28

¹⁰² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 309

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 311

¹⁰⁴ อุทัย อาทิวา, ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน, 2561, หน้า 2-28

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 310

¹⁰⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 168

ตัวอย่างคำพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทับซ้อนในประเทศฝรั่งเศส¹⁰⁷

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา วันที่ 9 มีนาคม 2005

ข้อเท็จจริงในคดี จำเลยซึ่งมีตำแหน่งรองนายกเทศมนตรีให้ความเห็นชอบในการที่เทศบาลเมืองลิล (Lille) จะจ่ายเงินอุดหนุนสมาคม Philolille (วัตถุประสงค์ด้านวัฒนธรรมและปรัชญา) ต่อมามีการประชุมสภาที่ปรึกษาเมืองลิล โดยจำเลยไม่ได้อยู่ในที่ประชุมและมีได้ร่วมโหวตสภาโหวตให้อุดหนุนเงินสมาคมดังกล่าวจำนวน 15,000 ยูโร (100,000 ฟรังก์) จำเลยให้การต่อสู้ว่า ตนเพียงให้ความเห็นแต่ไม่ได้ร่วมโหวตแต่พยานหลักฐานในชั้นศาลสามารถฟังได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริหารของบริษัท SLPG ซึ่งเป็นบริษัทที่มีผลประโยชน์ไม่ดี และปรากฏใบเสร็จรับเงินของบริษัท SLPG จำนวนเงินประมาณ 109,271 ฟรังก์ ค่าจ้างในการส่งเอกสารที่จ่ายโดยสมาคม Philolille จำเลยมีผลประโยชน์ทางการเมืองในเรื่องที่จะเข้าไปตรวจสอบดูแลบริษัท

ศาลฎีกา พิพากษาลงโทษจำเลย โดยให้เหตุผลว่า แม้เพียงการให้ความเห็น ก็เพียงพอที่จะทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดแล้ว

2. ประเทศเยอรมนี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐในการอำนวยความยุติธรรม ผู้รับผิดชอบองค์กรในการดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์กร จึงมีหน้าที่ตรวจสอบความแท้จริงในเรื่องที่กล่าวหา ดังนั้น พนักงานอัยการและตำรวจมีหน้าที่ค้นหาความจริง โดยไม่ผูกมัดกับคำร้องขอของผู้ใดทั้งสิ้น¹⁰⁸ กรณีราษฎรหรือประชาชนจะฟ้องคดีอาญาได้เฉพาะความผิดอาญาที่มีโทษไม่ร้ายแรง (bei bestimmten leichten Vergehen) เช่น ความผิดฐานบุกรุก หมิ่นประมาท ทำร้ายร่างกาย¹⁰⁹ สำหรับการพิจารณาคดีอาญาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้าราชการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมทั่วไป¹¹⁰ ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ดังนี้

¹⁰⁷ ฐานันท์ วรรณ โกวิท. ประสบการณ์จากการฝึกอบรม เส้นทางคอร์รัปชัน ณ มหาวิทยาลัยตูลูส 1 คาปีโตล (Université Toulouse 1 Capitole) สาธารณรัฐฝรั่งเศส. 2563. หน้า 56

¹⁰⁸ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO), Section 160, 170 and 172

¹⁰⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน”. *ศุลพาท* 58, 2, (พฤษภาคม – สิงหาคม 2544) : 90 – 110. หน้า 92

¹¹⁰ กันยารัตน์ สุทธิมนัส. *แนวทางการพัฒนาการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2559. หน้า 106

2.1 หลักทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา

2.1.1 ระบบศาล

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีลักษณะการปกครองแบบสหพันธ์รัฐ แต่ทุกรัฐใช้ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลางของสหพันธ์รัฐร่วมกัน ซึ่งศาลที่พิจารณาคดีอาญามี 2 ศาล คือ ศาลของสหพันธ์รัฐและศาลของมลรัฐ¹¹¹

ศาลของสหพันธ์รัฐมีเพียงศาลเดียว คือ ศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐ ซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกา พิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา และพิจารณาเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น¹¹²

ส่วนศาลของมลรัฐนั้น ได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลสูงมลรัฐ เขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของแต่ละศาลขึ้นอยู่กับความหนักเบาของโทษที่ฟ้องสถานที่ที่ความผิดเกิดขึ้น ภูมิสำเนาของจำเลยก่อนการพิจารณาคดี สถานที่ที่จำเลยถูกจับกุม โดยมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามประเภทความผิดอาญา¹¹³

2.1.2 ประเภทความผิด

เดิมสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเคยแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภทตามความหนักเบาของโทษ คือ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) และความผิดอาญาโทษ (Übertretung) แต่ต่อมาเห็นว่าความผิดอาญาโทษนั้นไม่สมควรเป็นความผิด “อาญา” ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีจึงแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ ได้แก่ ความผิดอาญาที่ระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น
- 2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง ได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับ¹¹⁴

¹¹¹ สมชัย เมธากวิน โสภณ. *ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย*. สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชากฎหมายอาญา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548. หน้า 64

¹¹² คณิต ณ นคร. “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง”. ใน *หนังสือรวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*. หน้า 146 – 158. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด. 2540. หน้า 148

¹¹³ Howard D Fisher. *German Legal System and Legal Language*. London: Cavendish Publishing Limited. 1997. Page. 134

¹¹⁴ Ibid, Page. 135

2.1.3 องค์คณะผู้พิพากษา

ศาลแขวง เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีในการกระทำความผิดอาญา ซึ่งมีโทษสูงสุดไม่เกิน 4 ปี ขึ้นกับความรุนแรงของความผิด โดยแบ่งเป็น

1) ศาล *Einzelrichter* มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 2 ปี ผู้พิพากษาอาชีพนายเดียวเป็นองค์คณะ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

2) ศาล *Schöffengericht* มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 4 ปี มีผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน เป็นองค์คณะ แต่ในคดีสำคัญที่จำเป็นจะต้องใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์มากกว่า 1 คน อาจเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาอาชีพเป็น 2 คน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คนเป็นองค์คณะได้¹¹⁵

ศาลจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้นสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำเกินกว่า 4 ปี ขึ้นไป หรืออาจทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายในคำพิพากษาของศาลแขวง

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลจังหวัด ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน แต่หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษร้ายแรง จะใช้ผู้พิพากษาชุดใหญ่ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน เป็นองค์คณะ

ศาลสูงมลรัฐ ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น ศาลอาญาอุทธรณ์หรือศาลสูงแล้วแต่กรณี ในกรณีทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาในฐานความผิดที่กระทำต่อความมั่นคงของรัฐ หรือทำหน้าที่เป็นศาลอาญาอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจังหวัด และทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดในการทำหน้าที่วินิจฉัยคำฟ้องอุทธรณ์ คัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวง และอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และคำวินิจฉัยในกรณีนี้จะเป็นที่สุด โดยองค์คณะในศาลสูงมลรัฐจะมีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น จำนวน 5 คน

2.2 กระบวนการก่อนพิจารณาคดี

ในประเทศเยอรมนีการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (*Vorverfahren*) เป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา ตำรวจมีหน้าที่ติดตามการกระทำความผิดอาญา และกระทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้าเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่ขั้นการเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อไป ตลอดจนการวินิจฉัยสั่งคดี พนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเองทั้งสิ้น กระบวนการนี้เรียกว่า การไต่สวนเบื้องต้น

¹¹⁵ คณิต ฅ นคร. อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง. 2540. หน้า 149-150

(Gerichtliche Voruntersuchung)¹¹⁶ และไม่ว่าทางปฏิบัติหรือโดยกฎหมายถือว่าเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องโดยเป็นกระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกไม่ได้ ในการฟ้องคดีทั้งหมดมีการฟ้องคดีในความผิดอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นจำนวนถึงร้อยละ 99 และมีการฟ้องคดีในความผิดโดยผู้เสียหายเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น องค์การอัยการจึงเป็นหน่วยงาน ที่มีบทบาทหลักและสำคัญยิ่งในการดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง¹¹⁷

สำหรับบทบาทผู้พิพากษาไต่สวนในประเทศเยอรมันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 178 – 197 ที่บัญญัติให้ผู้พิพากษาทำการสืบสวนสอบสวนคดีเบื้องต้นสำหรับคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแห่งสหพันธ์รัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้พยานหลักฐานเพียงพอที่จะให้ศาลสามารถที่จะทำการประทับฟ้องได้นั้น ถูกยกเลิกไป จึงทำให้กระบวนการสืบสวนสอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ โดยสมบูรณ์

ปัจจุบันบทบาทของผู้พิพากษาจะเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นสืบสวนสอบสวน และควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวนของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะคำร้องของพนักงานอัยการที่อาจมีการกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีพนักงานอัยการร้องขอให้ผู้พิพากษากำหนดการใช้มาตรการบางอย่างที่จำเป็นในการสืบสวนสอบสวนคดี ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบว่าคำร้องขอพนักงานอัยการเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติหรือไม่ เช่น คำร้องขอให้มีการจับตัวผู้ต้องหานั้นเป็นไปตามหลักสัดส่วนหรือไม่ ดังนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจึงไม่มีอำนาจเริ่มต้นการสอบสวนด้วยตนเอง และไม่อาจตรวจสอบวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการสอบสวนที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อตน¹¹⁸

ภารกิจของผู้พิพากษาไต่สวนในประเทศเยอรมนี มีดังนี้¹¹⁹

1) ตามคำร้องของพนักงานอัยการ ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการไต่สวนของตนเป็นสิ่งจำเป็นในอันที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดลง หรือกรณีมีพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี

¹¹⁶ John H. Langbein. *Comparative Criminal procedure : Germany*. New York: West Publishing Co. 1977. p.17

¹¹⁷ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2555. หน้า 38

¹¹⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์วัฒน์. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี”. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 2*. หน่วยที่ 6. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559. หน้าที่ 6-56

¹¹⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 6-57

2) เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้พิพากษาได้สวนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสืบสวน เช่น การสอบคำให้การของพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญที่ได้สาบานตน การเพิกถอนใบอนุญาตจับจี้รถยนต์เป็นการชั่วคราว การสั่งขังผู้ถูกกล่าวหาไว้ในระหว่างสืบสวนสอบสวน การออกคำสั่งให้มีการตรวจร่างกายหรือตรวจเลือด

กระบวนการในชั้นสืบสวนสอบสวนเป็นกระบวนการค้นหาพยานหลักฐานเพื่อชี้ขาดว่ามีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะเอาผิดแก่ผู้ต้องหาหรือไม่ โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการในการสอบสวน กระบวนการนี้เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อยืนยันข้อกล่าวหา อันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหา โดยพนักงานอัยการจะต้องสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงมาชี้ขาดว่าจะยืนยันฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ซึ่งจะค้นหาความจริงทั้งที่เป็นการกล่าวหาผู้ต้องหาและทำให้ผู้ต้องหาต้องพ้นผิดถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการก็จะยื่นคำฟ้องต่อศาลซึ่งจะทำให้หน้าที่ของเขาสิ้นสุดลง แต่หากพนักงานอัยการตรวจสอบความจริงแล้วเห็นว่ามูลเหตุในการตั้งข้อหา ยังไม่เพียงพอที่จะชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวน¹²⁰ โดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาสามารถอุทธรณ์คำชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวนได้

ผลของการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนจะถูกรวบรวม จะบันทึกไว้ในแฟ้มสำเนาของพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ และถูกส่งไปยังศาลพร้อมกับคำฟ้อง เมื่อคดีขึ้นสู่ชั้นศาล ทนายความของจำเลยอาจขอตรวจสำนวนการสอบสวนเพิ่มเติมได้ เพื่อให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนและคำฟ้องของพนักงานอัยการที่บรรยายเกี่ยวกับความผิด ประวัติการกระทำความผิด และประวัติภูมิหลัง รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับจำเลยที่จะทำให้ศาลกำหนดโทษได้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด¹²¹

¹²⁰ ณรงค์ ใจหาญ, รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ใน โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องหา โทษ ในคดีอาญา, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540, หน้า 97

¹²¹ ณรงค์ ใจหาญและคณะ, รายงานการศึกษาระบบสมบูรณ์ โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีทุจริต และประพฤติมิชอบและคดีค้ามนุษย์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบได้สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559, สำนักงานศูนย์วิจัย และให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560, หน้า 124

การไต่สวนมูลฟ้อง บทบาทหลักของการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีความสำคัญในแง่ของการตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่ และศาลต้องวินิจฉัยว่าคดีมีมูลพอที่จะประทับฟ้องหรือไม่ ศาลมีอำนาจที่จะสืบสวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ซึ่งเป็นการดำเนินการของผู้พิพากษาที่เป็นอิสระและจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น¹²²

ศาลไต่สวนคดีของพนักงานอัยการว่ามีมูลได้เสมอถ้าเห็นสมควร¹²³

เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องพร้อมด้วยเอกสารต่างๆ ต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดี ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้อง อาจมีคำสั่งไต่สวนเพิ่มเติมไม่ว่าสั่งโดยหน้าที่หรือตามคำร้องของจำเลยก็ตาม และอาจสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่าง(einzelne Beweiserhebungen) โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นที่สุด ศาลอาจมอบหน้าที่ดังกล่าวให้พนักงานอัยการทำได้ด้วยการสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานอิสระ (das Freibeweisverfahren)¹²⁴

เนื้อหาในคำฟ้องของประเทศเยอรมนี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹²⁵ บัญญัติว่าต้องประกอบด้วยการระบุถึงตัวจำเลย ข้อกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย เวลา สถานที่ องค์ประกอบความผิดอาญา พยานหลักฐานต่างๆ บทมาตราในประมวลกฎหมายอาญา ที่ถูกละเมิด และต้องประกอบไปด้วยข้อสรุปการสอบสวนต่างๆ คำฟ้องจะมีการเปิดเผยพยานหลักฐานโดยสมบูรณ์ เว้นแต่เหตุจำเป็นอื่นซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พยานและผู้เกี่ยวข้องกับพยาน การยกเว้นรวมไปถึงเอกสารที่ระบุถึงข้อมูลส่วนตัวของพยานนั้น

ในกระบวนการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ต้องส่งสำเนาคำฟ้องไปยังผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสคัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้อง รวมตลอดทั้งการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตนเอง และอาจมีการแต่งตั้งทนายขอแรงให้แก่จำเลยในกรณี

¹²² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *คูลพาท*. 55, 1, (มกราคม – เมษายน 2541): 189 - 196. หน้า 190 - 192

¹²³ ณรงค์ ใจหาญและคณะ. *รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีค้ำมนุษย์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559*. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 123

¹²⁴ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. 2541. หน้า 190 - 192

¹²⁵ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 200

จำเป็น¹²⁶ ในกรณีที่จำเลยได้ยื่นบัญชีระบุพยานหรือคำคัดค้านต่างๆ ไม่ใช่เพียงแค่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพียงคนเดียวหากแต่เป็นผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะด้วยเป็นผู้ร่วมวินิจฉัย การวินิจฉัยเกี่ยวกับการยื่นบัญชีระบุพยานไม่ได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดที่ใช้ในชั้นสืบพยาน แต่วินิจฉัยไปตามดุลพินิจที่ทำหน้าที่ผู้พิพากษา¹²⁷

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องศาลจะตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการทั้งในและนอกคำฟ้อง หรือสำนวนการสอบสวนก็ได้จนกว่าจะพอฟังได้ว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้ต้องหาทราบถึงพยานหลักฐานของโจทก์และก่อนพิจารณาคดี จำเลยจะได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับคำฟ้องรายชื่อและองค์คณะผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดี ซึ่งทำให้ผู้ต้องหาสามารถเตรียมตัวต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเมื่อถึงวันพิจารณาคดีพยานหลักฐานของฝ่ายที่จะนำมาสืบจะพร้อมสืบเพราะมีการเตรียมพร้อมก่อนวันนัดแล้วก็จะทำให้สามารถพิจารณาคดีได้อย่างรวดเร็วต่อเนื่องยิ่งขึ้น¹²⁸

กระบวนการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องสิ้นสุดโดยศาลที่มีอำนาจระบาคดีอาจมีคำสั่งประทับฟ้องหรือคำสั่งไม่ประทับฟ้อง กล่าวคือ หากศาลได้พิจารณาผลการสืบสวนสอบสวนว่ามีเหตุน่าสงสัยที่เพียงพอว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาแล้ว มีโอกาสอย่างมากที่ศาล จะพิพากษาลงโทษ ศาลจะสั่งว่าคดีมีมูลโดยจะมีคำสั่งประทับฟ้อง ในคำสั่งประทับฟ้องศาลจะกล่าวไว้ด้วยว่าคดีจะถูกพิจารณาที่ศาลไหน นอกจากนี้ ศาลจะต้องเชื่อว่าเงื่อนไขของการดำเนินคดี (Verfahrensvoraussetzungen) มีอยู่ครบ และสามารถลงโทษการกระทำความผิดของจำเลยได้ คำสั่งว่าคดีมีมูลทั้งจำเลยและพนักงานอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านเพราะจะทำให้กระบวนการพิจารณายืดเยื้อไปอีก¹²⁹

แต่หากศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุผลที่คาดว่าจะนำไปสู่การยกฟ้อง ไม่ว่าจะในแง่ของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย กล่าวคือ ไม่มีข้อสงสัยว่าได้กระทำความผิดที่เพียงพอหรือเมื่อการกระทำความผิดของจำเลยไม่อาจถูกลงโทษได้ ศาลจะมีคำสั่งไม่ประทับฟ้อง นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆ ที่ศาลจะไม่ประทับฟ้อง คือ การที่ศาลยุติการพิจารณาคดีโดยเด็ดขาดจากเหตุผล

¹²⁶ บุญฉิย์ ภัทรพัฒนานนท์. การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2549. หน้า 40

¹²⁷ ชนกกานต์ อ้วนไตร. หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ. 2560. หน้า 71

¹²⁸ บุญฉิย์ ภัทรพัฒนานนท์. การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานคดีอาญา. 2549. หน้า 39

¹²⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. 2541. หน้า 193 - 194

ของการฟ้องคดีโดยคุณพินิจ (eine endgültige Einstellung aus Opportunitätsgründen) โดยต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการและจำเลย หรือกรณีศาลยุติการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว ในกรณีที่ไม่มีตัวจำเลยอยู่ หรือมีเหตุขัดขวางที่เป็นการชั่วคราวในกรณีอื่น ที่เกี่ยวกับตัวจำเลยนั่นเอง คำสั่งไม่ประทับฟ้องพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งได้ทันที¹³⁰

2.3 บทบาทศาลในกระบวนการก่อนพิจารณาคดี

ผู้พิพากษาไต่สวน ทำหน้าที่วินิจฉัยคำร้องของพนักงานอัยการที่อาจกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การสั่งให้ตรวจร่างกายหรือตรวจตัวอย่างเลือด ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มต้นสอบสวนคดีด้วยตนเอง และไม่อาจตรวจสอบวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการสอบสวนที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อตน¹³¹ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ผู้พิพากษามีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ ศาลมีอำนาจกว้างขวางในการรับฟังพยานหลักฐาน ค้นหาความจริงอย่างอิสระ และไม่เคร่งครัดในการยื่นบัญชีระบุพยานแต่วินิจฉัยได้ตามดุลพินิจของผู้พิพากษา¹³²

2.4 กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องคดีแล้ว ศาลจะกำหนดวัน เวลา สถานที่พิจารณาคดี ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีจะมีการบัญญัติวิธีการ ขั้นตอน ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลอย่างละเอียด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลได้ความจริงในคดีมากที่สุด ขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างเต็มที่ด้วย เช่น การพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยโดยเปิดเผย หากไม่มีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยก็เป็นเหตุให้มีการพิจารณาคดีใหม่ การพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย หากไม่ได้พิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยก็เป็นเหตุให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นไว้ การพิจารณาคดีต้องกระทำอย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ศาลต้องมีคำพิพากษาที่แสดงเหตุผล และจะต้องอ่านคำพิพากษาอย่างเปิดเผย¹³³

¹³⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 193 - 194

¹³¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี”. “การบริหารงานยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบชั้นสูง” หน้า 6-57

¹³² ชนกกานต์ อ้วนไตร. *หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ*. 2560. หน้า 71

¹³³ คณิต ฅ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 87

2.4.1 วิธีการค้นหาความจริง

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมีการพิจารณาคดีระบบไต่สวน¹³⁴ การค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาเป็นหน้าที่ของศาล มิใช่ของคู่ความในคดีการดำเนินคดี จึงไม่มีลักษณะของการต่อสู้โต้แย้งกันแต่อย่างใด¹³⁵

ผู้ที่มีความสำคัญในกระบวนการพิจารณาของเยอรมนี คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะซึ่งจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพคนเดียวในศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณา ซึ่งมีบทบาทตรงข้ามกับทนายความ¹³⁶

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี มาตรา 238 อนุมาตรา 1 บัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบพยานในชั้นพิจารณาคดี¹³⁷ และมาตรา 239 ยังบัญญัติในเรื่อง “วิธีการถามค้าน”¹³⁸ อีกด้วย แต่เนื่องจากการถามค้านนั้นเป็นวิธีการค้นหาความจริงของการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาที่โจทก์และจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกันและมีลักษณะต่อสู้กันระหว่างโจทก์และจำเลย โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางผู้ชี้ขาด ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของประเทศอังกฤษดั้งเดิม ต่างจากการดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ทุกองค์กรต่างมีหน้าที่อำนวยความสะดวกโดยร่วมกันค้นหาความจริง แต่ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีเป็นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง¹³⁹ ฉะนั้น การต่อสู้กันระหว่างโจทก์จำเลย การวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดของศาล จึงไม่สอดคล้องกับ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” อย่างสิ้นเชิงเพราะทำให้เรื่องวิธีการถามค้านดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ไร้ผล โดยสิ้นเชิงมาแต่ต้น เพราะไม่สอดคล้องกับระบบการดำเนินคดีอาญาของเยอรมนีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ”¹⁴⁰

¹³⁴ กุลพล พลวัน. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. 2561. หน้า 4-73

¹³⁵ บุญชัย ภัทรพัฒน์. การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานคดีอาญา. 2549. หน้า 40

¹³⁶ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี. 2541. หน้า 192 - 194

¹³⁷ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 238

¹³⁸ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 239

¹³⁹ สมทรัพย์ นำอำนวย. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. 2541 หน้า 13

¹⁴⁰ คณิต ณ นคร. “บทบาทของศาลในคดีอาญา”. วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต 1, 1, (มกราคม – มิถุนายน 2544):

การดำเนินการในขั้นนี้ ศาลจะแจ้งให้จำเลยทราบว่า การกระทำใดที่เขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดใด และแจ้งว่าให้จำเลยทราบว่าจำเลยมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ หากจำเลยพร้อมที่จะให้การจะมีการสอบคำให้การจำเลย¹⁴¹

กระบวนการพิจารณาคดีเยอรมนีเป็นกระบวนการที่ลดบทบาทของนักกฎหมายในการตรวจสอบความจริง เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้แทน¹⁴²

การสืบพยานจะกระทำหลังจากศาลได้ไต่สวนจำเลยแล้ว ตามมาตรา 224 (1) บัญญัติว่า “การสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ไต่สวนจำเลยแล้ว ในการสืบพยานนั้นจะประกอบไปด้วย การสอบปากคำพยานบุคคลและพยานผู้ชำนาญการพิเศษ ซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ในการนำสืบพยานหลักฐานจะสืบพยานบุคคลก่อนแล้วจึงจะสืบผู้ชำนาญการพิเศษ และปิดท้ายด้วยการสืบพยานเอกสาร กระบวนการเหล่านี้มิได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย หากแต่เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้กำหนดในแต่ละคดีเป็นกรณีๆ ไป และอาจเรียกพยานมาสืบได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการดำเนินการไปตามหน้าที่อย่างอิสระในการสืบสวน

หลังจากที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย และผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาศมทบที่จะสามารถถามคำถามใดๆ แก่พยานได้ด้วย ซึ่งโดยปกติแล้วจะใช้อำนาจนี้ไม่ค่อยบ่อยนัก เพราะหากศาลได้ไต่สวนอย่างละเอียดแล้วทนายความของจำเลยก็จะถามคำถามเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น¹⁴³

2.4.2 การสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม¹⁴⁴

ขอบเขตหน้าที่ของศาลในการสืบสวนเรื่องราว นั้น มิได้ขึ้นกับข้อเท็จจริงที่ผู้มีส่วนร่วมในคดีได้นำเสนอเท่านั้น ศาลมีหน้าที่ที่จะต้องจัดหาพยานหลักฐานของศาลเอง สำหรับข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ศาลรับรู้ โดยการหาพยานหลักฐานสำหรับการสอบสวนเพิ่มเติม มิฉะนั้นจะถือว่าศาลไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตนที่เป็นผู้สอบสวนข้อเท็จจริงต่างๆ

แต่แม้จะเป็นหน้าที่ของศาลในการสืบพยานหลักฐานก็ตาม ทนายของจำเลย พนักงานอัยการ และผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะยื่นคำร้อง เพื่อแนะนำพยานหลักฐานให้ศาลยอมรับได้โดยเรียกคำร้องนี้ว่า “Beweisantrag” เป็นการร้องขอให้พยานหลักฐานเข้าสู่กระบวนการพิจารณา โดยยื่นได้

¹⁴¹ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 243 (3), (4) and 136 (2)

¹⁴² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะพยานหลักฐาน”. *คูลพาท 55*, 2, (พฤษภาคม – สิงหาคม 2551): 165 – 186. หน้า 175

¹⁴³ John H. Langbien. *Comparative Criminal Procedure: Germany*. 1977. Page 74

¹⁴⁴ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะพยานหลักฐาน”. *คูลพาท 55*, 2, (พฤษภาคม – สิงหาคม 2551): 165 – 186. หน้า 175

ตลอดเวลาในชั้นพิจารณาก่อนมีคำพิพากษา โดยพยานหลักฐานที่พบนั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาทั้งในส่วนของความผิดหรือการกำหนดโทษ หากมีการยื่นคำร้องดังกล่าวแล้ว ศาลจะต้องทำการสืบพยานตามคำร้องนั้น แต่ศาลอาจมีคำสั่งยกคำร้องและต้องแสดงเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมายเหตุผลในการปฏิเสธที่ชอบกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 224 (3) – (5) เช่น เป็นพยานหลักฐานที่ไม่สามารถยอมรับได้ เป็นการพยายามทำให้คดีล่าช้า เป็นต้น

2.4.3 ระยะเวลาพิจารณาคดี

การสืบพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีรวดเร็วมาก เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลต้องทำอย่างต่อเนื่องกัน โดยการพิจารณาคดีอาญาครั้งหนึ่งจะใช้เวลาไม่เกินหนึ่งในสามของวัน และการพิจารณาคดีเพื่อทำคำพิพากษาก็รวดเร็วเช่นกัน โดยระยะเวลาในการทำคำพิพากษาในแต่ละคดีจะใช้เวลาที่ไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าในคดีนั้นจะมีคำรับสารภาพหรือไม่ก็ตาม¹⁴⁵

2.5 บทบาทศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

คือ ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมใดๆ เข้าสู่กระบวนการพิจารณา นอกเหนือจากพยานหลักฐานที่ความนำเสนอ เพื่อพิสูจน์ความจริงที่เกิดขึ้น¹⁴⁶ หรือเรียกพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเข้าสู่การพิจารณาเพิ่มจากที่ศาลเรียกมาเอง หรือจากการที่จำเลยหรืออัยการร้องขอ¹⁴⁷

กล่าวได้ว่าประเทศเยอรมนี ระบบการดำเนินคดีอาญานั้นให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงโดยหลักของความยุติธรรมในเนื้อหา (Material Justice) หรือ Truth Theory เช่น การสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม นอกจากที่คู่ความนำเสนอต่อศาล¹⁴⁸ ซึ่งรวมถึงเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญด้วย¹⁴⁹ เหมือนเช่นประเทศฝรั่งเศส ซึ่งพนักงานอัยการและตำรวจ เป็นองค์กรกลาง ที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดี ศาลเป็นผู้ไต่สวนพยาน โดยมีอัยการและตำรวจช่วยในการสืบสวนสอบสวน คู่ความมีหน้าที่ให้การช่วยเหลือศาลในลักษณะการกระตุ้นการดำเนินคดี พยานหลักฐานที่นำมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยจะถูกนำมาแสดงโดยศาล¹⁵⁰

¹⁴⁵ John H. Langbien. *Comparative Criminal Procedure*. 1977. Page. 77

¹⁴⁶ The German Code of Criminal Procedure section 244 (2)

¹⁴⁷ The German Code of Criminal Procedure section 245

¹⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี มาตรา 244 (2)

¹⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี มาตรา 245

¹⁵⁰ บุญณีย์ ภัทรวัฒนานนท์. *การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานคดีอาญา*. 2549. หน้า 39

3. ประเทศไทย

ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาในประเทศไทย โดยทั่วไปแล้วเน้นระบบกล่าวหา โดยระบบการค้นหาความจริงมีวิวัฒนาการ ดังนี้

ในประเทศไทยเดิมอำนาจพิจารณาคดีเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ใช้ผ่าน “ผู้ใต้สวน” ผู้ถูกกล่าวหาถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ตนเองด้วยวิธีการดำเนิน ลุยไฟ หรือตอกเล็บ ตามกฎจารีตนครบาล¹⁵¹ จนนำไปสู่การที่ประเทศไทยเสียดิสทิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่ประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 ทำให้ประเทศไทยต้องปรับมาตรฐานกฎหมายให้ทำให้กลุ่มประเทศตะวันตกยอมรับ¹⁵² โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวส่งนักเรียนไทยจำนวนหนึ่งรวมถึงเสด็จกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ไปศึกษากฎหมายที่ประเทศอังกฤษ ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับการค้นหาความจริงของระบบกล่าวหาเข้ามามีอิทธิพลและฝังรากลึกในกระบวนการยุติธรรมไทย¹⁵³ เห็นได้จากพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ซึ่งมีหลักการเช่นเดียวกับกฎหมายพยานของอังกฤษ และต่อมามีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งถือเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับแรกของไทย¹⁵⁴ โดยยอมรับหลักการให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกันและเปลี่ยนหลักการในการดำเนินคดีอาญาจากเดิมที่ผู้ต้องหาต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์มาเป็นข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะนำสืบได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง การซักถามพยานในศาลเป็นเรื่องที่คู่ความแต่ละฝ่ายต้องกระทำเอง¹⁵⁵

¹⁵¹ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. 2541. หน้า 26

¹⁵² กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. 2544. หน้า 4 – 5 อ้างใน อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. 2550. หน้า 240

¹⁵³ กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. 2544. หน้า 19 อ้างใน อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ เรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. 2550. หน้า 240

¹⁵⁴ อภิรดี โพธิ์พร้อมและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. 2550. หน้า 240

¹⁵⁵ คณิศ นนทร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2546. หน้า 399 อ้างใน อภิรดี โพธิ์พร้อมและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. 2550. หน้า 240

เมื่อได้จัดทำร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแอฟริกาใต้ซึ่งมีหลักการที่ผสมผสานระหว่างหลักการในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์มาใช้ในการพิจารณา ทำให้การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาของไทยมีทั้งรูปแบบระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนสอดแทรกอยู่ในบทบัญญัติต่างๆ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁵⁶ รูปแบบการพิจารณาในระบบกล่าวหา เช่น วิธีการสืบพยานให้นำการถามพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการสืบพยานคดีอาญา โดยให้นำการถามค้านมาใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาคำความจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 116 – 117 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 รูปแบบในการพิจารณาคดีระบบไต่สวน เช่น ในระหว่างการพิจารณาศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228¹⁵⁷

ด้วยเหตุที่การค้นหาคำความจริงระบบกล่าวหาได้ฝังรากลึกในกระบวนการยุติธรรมไทย ทำให้บทบาทของศาลไทยเน้นไปในระบบกล่าวหาเพราะได้รับการปลูกฝังว่า ศาลควรวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด เกรงว่าหากเข้าไปมีบทบาทในคดีมากเกินไปจะเสียความเป็นกลางและอาจเป็นเหตุให้ถูกคู่ความร้องเรียน หรือคัดค้านผู้พิพากษาได้ บางคดีที่มีความซับซ้อนต้องใช้เวลาพิจารณาสืบพยานที่คู่ความอ้างจำนวนมาก เช่น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อเจ้าพนักงาน เป็นต้น ประกอบกับประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ได้บัญญัติไว้ในข้อ 9 ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่า การนำพยานหลักฐานเข้าสืบและซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ...” ด้วยเหตุนี้แนวทางปฏิบัติของศาลไทยจึงมักจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดจะไม่เข้าไปแทรกแซงถามพยานโดยไม่จำเป็น ศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลยในกรณี ที่จะเลยไม่มีทนายความต่อสู้คดี แต่จะไม่ช่วยซักถามพยานโจทก์เพื่อให้จำเลยต้องรับโทษ การพิจารณาวินิจฉัยพยานหลักฐานก็จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง และหลักการให้สิทธิคู่ความเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 เท่านั้น¹⁵⁸

¹⁵⁶ กุลพล พลวัน. *การบริหารกระบวนการยุติธรรม*. 2544. หน้า 19. อ้างใน อภิรดี โพธิ์พร้อมและคณะ. *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย เรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ*. 2550. หน้า 240

¹⁵⁷ อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. *โครงการวิจัย เรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ*. 2550. หน้า 242

¹⁵⁸ ปัทมา สิริภาพ โสภณ. *การนำระบบไต่สวนมาใช้ในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ*. หลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2560. หน้า 15

ส่วนศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 6 บัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน ทำให้บทบาทของศาลไทยที่เน้นการค้นหาคำความจริงในเชิงรับ ได้เปลี่ยนเป็นบทบาทในเชิงรุก จึงมีผลต่อทัศนคติ ประสิทธิภาพ และความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในการแสวงหาคำความจริง ดังจะกล่าวในบทต่อไป

3.1 หลักทั่วไปในการดำเนินคดี

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจัดขึ้น โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2559 และดำเนินการสอบสวนพิจารณาเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.1 ความเป็นมาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

คดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคมไทยเป็นเวลานาน และพัฒนาในหลายรูปแบบ ทำให้นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นตามสภาพสังคมและเทคโนโลยี มาก้าวหน้ามาขึ้นในปัจจุบัน และจำเป็นต้องเร่งแก้ไข โดยเฉพาะการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการทั้งข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐและความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ ทั้งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ

ประเทศไทยได้ตรากฎหมายที่เกี่ยวกับการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 รวมถึงจัดตั้งศาลฎีกาแผนกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งศาลฎีกาแผนกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีการดำเนินคดีโดยระบบไต่สวนและสามารถจัดการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเวลาอันรวดเร็ว

สำหรับการพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนของศาลชั้นต้นก่อนจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น แม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 98/1 บัญญัติให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการฟ้องบุคคลตามมาตรา 84 (เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ) ต่อศาลที่มีเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีชี้คดียุติงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ

ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นหลักในการพิจารณาและอาจได้สวนหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นควร ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวน ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งต่อมาในปี 2556 ประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556 มาใช้บังคับ¹⁵⁹

การแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2542 มีผลดังนี้¹⁶⁰

1) เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง หรือข้าราชการ ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไป คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีอำนาจไต่สวนและวินิจฉัยการกระทำความผิด เมื่อถูกฟ้องต่อศาลชั้นต้นต้องใช้ วิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทในการค้นหาความจริงมากกว่าระบบกล่าวหา ที่ใช้อยู่เดิม ซึ่งเป็นระบบให้คู่ความต่อสู้กันเอง โดยใช้ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางเมือง ตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2556

2) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูง และข้าราชการ ที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้อำนวยการกอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) มีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและวินิจฉัยการกระทำความผิด เมื่อฟ้องคดีต่อศาลศาลต้องใช้ ระบบวิธีพิจารณาคดีแบบกล่าวหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งศาลเป็นกลาง ควบคุมกระบวนการพิจารณา และมีบทบาทในการค้นหาความจริงน้อย

3) เจ้าหน้าที่ของรัฐตามข้อ 1) หรือ ข้อ 2) ที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีให้ ฟ้องคดีต่อศาลชั้นต้น โดยใช้ระบบกล่าวหา การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใช้ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา

¹⁵⁹ สำนักงานศาลยุติธรรม. การพิจารณาคดีอาญาระบบไต่สวนตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556 เอกสารประกอบการอบรมผู้พิพากษาประจำศาล วันที่ 17 พฤศจิกายน 2558. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 4

¹⁶⁰ สรรักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียาภัย. *ครบเครื่องเรื่องอาญาทุจริต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. 2562. หน้า 6

การดำเนินคดีประเภทเดียวกัน แต่มีการมีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน เพราะองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนเช่นนี้ ไม่เป็นผลดีแก่การป้องกันและปราบปรามเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงมีการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เนื่องจากคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีผลกระทบต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงทางสังคม และเป็นอุปสรรคสำคัญ ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งในอดีตถึงปัจจุบันการทุจริตและประพฤติมิชอบมีความรุนแรง และก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งผลการแก้ไขปัญหาการทุจริต และประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง ทำให้มีคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นสู่ศาลมากขึ้น จึงควรจัดตั้ง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น¹⁶¹

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บังคับใช้¹⁶² จึงตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มาบังคับใช้ โดยที่เปลี่ยนแปลงไปโดยสาระสำคัญ คือ กำหนดให้คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตมีหน้าที่ได้ส่วนและวินิจฉัยการกระทำ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับตำแหน่ง รวมถึงบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน หรือผู้ให้ ผู้ขอให้หรือรับว่าจะให้หรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกระทำความผิดด้วยกฎหมาย เว้นแต่กรณี ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เห็นสมควรอาจมอบหมายให้หน่วยงาน ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือพนักงานสอบสวนดำเนินการแทนได้¹⁶³ ทำให้คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ได้ส่วนวินิจฉัยการกระทำ ความผิดฐาน ทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับตำแหน่ง โดยคณะกรรมการคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตในภาครัฐจะได้ส่วนได้ต่อเมื่อได้รับมอบหมายเท่านั้น

¹⁶¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

¹⁶² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234 (2)

¹⁶³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 4,

3.1.2 คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และคดีที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ¹⁶⁴ เช่น คดีฟ้องขอให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือความผิดอื่นอันเนื่องมาจากการประพฤติมิชอบ

3.1.3 ระบบการพิจารณา องค์คณะผู้พิพากษาและกฎหมายที่ใช้บังคับ

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวน เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และมีการแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับบัญญัติไว้ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ¹⁶⁵

โดยมีองค์คณะผู้พิพากษาต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน¹⁶⁶ และต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งแต่งตั้งจากผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งแต่งตั้งจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี จึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี¹⁶⁷

¹⁶⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 3, 7

¹⁶⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6

¹⁶⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26

¹⁶⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 16

3.1.4 บทบาทศาลในการค้นหาความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

การค้นหาความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามระบบ
ไต่สวน ดังนี้¹⁶⁸

1) บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงมากกว่า
ให้คู่ความต่อสู้คดีกัน

(1) ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาล
ในการดำเนินคดีทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างพิจารณาเช่น ตรวจสอบและรวบรวม
พยานหลักฐาน¹⁶⁹

(2) ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะ
สนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยที่อ้างว่าศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลมาเป็นพยานศาล
เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร¹⁷⁰

(3) อำนาจศาลในการพิจารณาสั่งกระบวนพิจารณาในวันตรวจพยาน
หลักฐาน¹⁷¹

(4) อำนาจศาลในการนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวน
การไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติม
เพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร¹⁷²

(5) อำนาจศาลในการเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงาน
หรือบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดให้มาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา
รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการ
ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ
หน่วยงานหรือบุคคลใด ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมกับมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล
หรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย¹⁷³

¹⁶⁸ ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2561. หน้า 117

¹⁶⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 7

¹⁷⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 17 วรรคสาม

¹⁷¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 21

¹⁷² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 22

¹⁷³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 23

(6) อำนาจศาลในการขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้¹⁷⁴

(7) อำนาจศาลในการซักถามพยานก่อนแล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม¹⁷⁵

2) บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่า ระบบไต่สวนไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาและให้ศาลมีดุลพินิจได้กว้างขวางกว่าระบบกล่าวหา

(1) ในกรณีที่คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ศาลมีอำนาจในการสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร¹⁷⁶ จึงไม่นำเรื่องความบกพร่องหรือผิดพลาดเกี่ยวกับขั้นตอนวิธีการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นข้อแพ้นะกัน ในทางคดีแต่ในกรณีที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องเสียเอง หากศาลจะเพิกถอนต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้¹⁷⁷ และศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยควบคุมและแนะนำให้คู่ความดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของกฎหมาย หากพบว่ามีข้อบกพร่องให้รายงานต่อศาลพร้อมด้วยแนวทางแก้ไขโดยเร็วเพื่อให้ศาลพิจารณาสั่ง¹⁷⁸

(2) อำนาจศาลในการมีคำสั่งยื่นหรือขยายระยะเวลาที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้มาใช้บังคับ รวมตลอดทั้งข้อบังคับของประธานศาลฎีกา หรือตามที่ศาลกำหนดได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม¹⁷⁹

(3) อำนาจศาลในการมีคำสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้องในกรณีที่ศาลตรวจรับคำฟ้องแล้วเห็นว่าคำฟ้องโจทก์มีข้อผิดพลาดบกพร่อง¹⁸⁰

(4) อำนาจศาลในการมีคำสั่งให้คู่ความคัดค้านเบิกความพยานและรายงานกระบวนการพิจารณาของตนได้ โดยกำหนดวิธีการและเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร¹⁸¹

¹⁷⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 26

¹⁷⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 25

¹⁷⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 8

¹⁷⁷ สรรักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียาภัย, *ครบเครื่องเรื่องอาญาทุจริต*, 2562, หน้า 210

¹⁷⁸ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 22

¹⁷⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 9

¹⁸⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 15 วรรคสาม

¹⁸¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 11

3.1.5 เจ้าพนักงานคดี

เจ้าพนักงานคดี หมายความว่า ข้าราชการศาลยุติธรรมซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีตามระเบียบที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด¹⁸² โดยมีอำนาจหน้าที่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างพิจารณาศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้¹⁸³

- 1) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดี
- 2) ดำเนินการและจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง
- 3) ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยาน
- 4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

การใช้วิธีพิจารณาความระบบไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริง จึงบัญญัติให้มีเจ้าพนักงานคดีขึ้นเพื่อช่วยเหลือศาล โดยเฉพาะคดีที่ผู้เสียหายเป็น โจทก์ซึ่งไม่มีรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นแนวทางในการไต่สวน เช่นคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเป็น โจทก์ จึงจำเป็นต้องให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในเรื่องของการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดี และเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีบรรลุผล จึงได้ให้เจ้าพนักงานคดีมีฐานะเป็นเจ้าพนักงาน และมีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลหรือเอกสารเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่างๆ ด้วย¹⁸⁴

¹⁸² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 3

¹⁸³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 7

¹⁸⁴ สรรักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรีรักษ์. ครอบคลุมเรื่องทุจริต. 2562. หน้า 206

3.2 กระบวนการก่อนพิจารณาคดี

โดยทั่วไปแล้วการฟ้องคดีต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต้องผ่านกระบวนการสอบสวน ค้นหาพยานหลักฐาน การกลั่นกรองคดีจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาก่อน และต้องส่งรายงานและสำนวนการสอบสวนมาพร้อมคำฟ้องเพื่อให้ศาลยึดถือเป็นหลักในการพิจารณา เพราะคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษคือมักปกปิดช่องทางในการกระทำความผิด การแสวงหาพยานหลักฐานจึงเป็นไปได้ยาก และมักเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล หากไม่มีการสอบสวนไต่สวนมาก่อนแล้ว ศาลก็ไม่อาจทราบพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด พยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นไปได้ยาก

อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้เสียหายเป็น โจทก์ฟ้องคดีเอง ไม่จำเป็นต้องมีการกลั่นกรองคดีมาก่อน และไม่ต้องแนบรายงานและสำนวนการสอบสวนมาพร้อมคำฟ้องแต่อย่างใด

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้แก่

1) อัยการสูงสุด

เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (เว้นผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุดในขณะกระทำผิดหรือขณะที่ถูกกล่าวหา) กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน¹⁸⁵ เมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนแล้วให้ยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ คือ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ¹⁸⁶ โดยอัยการสูงสุดจะพิจารณาสำนวนการไต่สวนที่มาจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (ทางปฏิบัติอัยการสูงสุดจะมอบอำนาจให้พนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้อง)¹⁸⁷

2) พนักงานอัยการ

คดีที่อยู่ในอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การกระทำความผิดอาญาที่เข้าลักษณะเป็นคดีทุจริตซึ่งไม่อยู่ในอำนาจไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เช่น ความผิดเกี่ยวกับการเสนอให้สินบน โดยพนักงานอัยการจะฟ้องคดีได้ต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้น มาก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมาแล้ว และผ่านการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นระบบการตรวจสอบดุลและคานอำนาจกันครบถ้วนตามกระบวนการยุติธรรมแล้ว จึงเป็นหลักประกันในเบื้องต้นว่า

¹⁸⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 91

¹⁸⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 93

¹⁸⁷ คู่มือปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 9

คดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลนั้นน่าจะมีมูลเพียงพอที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาได้ โดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน เพราะไม่มีข้อกังวลว่าจำเลยจะถูกกลั่นแกล้งฟ้องร้อง โดยไม่มีมูลความจริง

ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว เห็นคดีมีมูลก็จะส่งรายงานสำนวนการไต่สวนเอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์และคำวินิจฉัย ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป¹⁸⁸

3) ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

เป็นกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุดในขณะกระทำความผิดหรือขณะที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจฟ้องหรือยื่นคำร้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ¹⁸⁹

4) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

เป็นองค์กระริสระที่จัดตั้งขึ้นตาม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยโครงสร้างของการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561¹⁹⁰

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจ หลายประการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบคือ ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561¹⁹¹

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในคดี เมื่อมีคำกล่าวหาต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคดีนั้นอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือหากผู้เสียหายร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานของรัฐ

¹⁸⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 91

¹⁸⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 95

¹⁹⁰ วราภรณ์ วนาพิทักษ์. “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง หน้าที่ 15. นนทบุรี; สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2562. หน้า 3-15

¹⁹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234

หรือบุคคลใดๆ บรรดาที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้พนักงานสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นแล้วส่งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต่อไป¹⁹²

ในการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหา¹⁹³ และมีอำนาจดังนี้¹⁹⁴

(1) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานมาให้ถ้อยคำ หรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานใดๆ มาเพื่อประโยชน์ในการไต่สวน

(2) ขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายเพื่อเข้าไปในเคหสถาน สถานที่ทำการ หรือสถานที่อื่นใด รวมทั้งยานพาหนะของบุคคลใดๆ ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก หรือระหว่างเวลาที่มีการประกอบกิจการ เพื่อตรวจสอบ ค้น ยึด หรืออายัด เอกสาร ทรัพย์สิน หรือหลักฐานอื่นใดซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ไต่สวน หรือมีคำสั่งให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน แจกข้อเท็จจริง อำนวยความสะดวก หรือความช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(3) ในกรณีความผิดนั้นมีโทษทางอาญา หากปรากฏจากการไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้นว่ามีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะมีการ โอน ยักย้าย แปรสภาพ หรือซุกซ่อนทรัพย์สิน ที่ผู้ถูกกล่าวหา ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบ เนื่องจากการกระทำความผิด คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว¹⁹⁵

¹⁹² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 61

¹⁹³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 46

¹⁹⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 34

¹⁹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 69

เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้สวนข้อเท็จจริง และมีมติว่ามีมูลความผิดทางอาญาให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งรายงานสำนวนการไต่สวนเอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุด ภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป¹⁹⁶ อัยการสูงสุดต้องดำเนินการฟ้องคดี ต่อศาลภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่ได้รับสำนวน¹⁹⁷

แต่ถ้าอัยการสูงสุดเห็นว่าสำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้แจ้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์ให้ครบถ้วน ในคราวเดียวกัน ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง โดยให้อัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตั้งคณะกรรมการร่วมฝ่ายละเท่ากันเพื่อพิจารณาพยาน หลักฐานร่วมกัน ซึ่งหากคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ ให้คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจฟ้องคดีเองได้¹⁹⁸ หรือจะพิจารณาแต่งตั้งทนายความ เพื่อดำเนินคดีแทน¹⁹⁹

5) ผู้เสียหาย

ผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย

3.2.1 การฟ้องคดี

การยื่นฟ้องคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต้องคำนึงถึงเรื่องเขตอำนาจศาล ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 5 และมาตรา 6 ด้วย แบบคำฟ้องที่ยื่นต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น นอกจาก ต้องทำเป็นหนังสือแล้ว ต้องประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้²⁰⁰

1) มีข้อความอันเป็นสาระสำคัญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) ข้อความที่เป็นการกล่าวหาเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นความผิดคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ โดยบรรยายให้เห็นว่าการกระทำความผิดที่กล่าวหานั้นเข้าลักษณะความหมาย

¹⁹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 91

¹⁹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 93

¹⁹⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 77 วรรค 2-3

¹⁹⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 80

²⁰⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง

ของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3²⁰¹

3) พฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิด

ในทางปฏิบัติการบรรยายฟ้องของอัยการสูงสุด หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์จะบรรยายฟ้องในลักษณะของการเล่าเรื่องความเป็นมา โดยมีรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญครบถ้วน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวน ส่วนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ยังคงบรรยายฟ้องที่มีเนื้อหาแต่เพียงองค์ประกอบของความผิดโดยไม่มีเนื้อหาที่เป็นพฤติการณ์ในการกระทำความผิดทำให้ศาลต้องมีคำสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องหลายครั้ง เนื่องจากกระบวนการพิจารณาดีในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้ระบบไต่สวน จึงต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่กล่าวหาทั้งหมดจะปกปิดข้อเท็จจริงเพื่อเอาเปรียบคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้²⁰²

4) การชี้ช่องพยานหลักฐาน

การชี้ช่องพยานหลักฐาน คือ การชี้ให้ศาลเห็นว่าโจทก์มีพยานหลักฐานใดเกี่ยวข้องกับ และเกี่ยวข้องอย่างไร โดยโจทก์อาจบรรยายมาในฟ้อง หรือจัดทำเป็นเอกสารแนบท้ายฟ้องก็ได้ ซึ่งการชี้ช่องพยานหลักฐานต้องระบุให้ชัดเจนเพียงพอ เช่น กรณีพยานบุคคลต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นใครบ้าง รู้เห็นประเด็นใด และอย่างไรโดยสรุป หากไม่ระบุหรือระบุไว้ไม่ชัดเจนย่อมเป็นฟ้องที่ไม่ชอบ ศาลชอบที่จะมีคำสั่งให้แก้ฟ้อง หรืออาจมีคำสั่งหรือคำพิพากษาอื่นใดตามที่เห็นสมควร²⁰³ แต่การชี้ช่องพยานหลักฐานไม่ใช่การยื่นบัญชีระบุพยาน ดังนั้น คู่ความยังมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานด้วย²⁰⁴

การชี้ช่องพยานหลักฐานนอกจากเป็นกระบวนการที่ชี้ให้ศาลได้เห็นข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน อันเป็นประโยชน์ต่อการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนที่ต้องมีรายละเอียดครบถ้วนนับแต่เริ่มกระบวนการแล้ว ยังเป็นกระบวนการสำคัญที่ศาลใช้ในการกลั่นกรองคดีเบื้องต้นว่าสมควรจะนัดไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ คดีใดที่โจทก์ชี้ช่องพยานหลักฐานได้ชัดเจนเพียงพอ ก็ควรนัดไต่สวนมูลฟ้อง ให้โอกาสโจทก์ในการนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาแสดงต่อศาล

²⁰¹ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ. 2562. หน้า 136

²⁰² สราภรณ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรีวิทย. *ครบเครื่องเรื่องทุจริต*. 2562. หน้า 229

²⁰³ คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 26

²⁰⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 20 วรรคสอง

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่หากคดีใด โจทก์ไม่สามารถชี้ช่องพยานหลักฐาน ได้ชัดเจนเพียงพอ ก็ควรที่จะยกฟ้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คดีที่ฟ้องโดยไม่สุจริตหรือกลั่นแกล้งฟ้องจะเห็นชัดเจนว่าส่วนใหญ่ โจทก์จะไม่สามารถชี้ช่องพยานหลักฐานให้สอดคล้องกับที่บรรยายฟ้องได้²⁰⁵

3.2.2 การยื่นฟ้อง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 บัญญัติเกี่ยวกับการยื่นฟ้องว่า ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็น โจทก์ ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล และให้โจทก์ส่งรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงพร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณา และรวมไว้ในสำนวน²⁰⁶ และต้องส่งสำเนาคำฟ้องเป็นจำนวนที่เพียงพอแก่องค์คณะผู้พิพากษา และคู่ความฝ่ายอื่นด้วย²⁰⁷

นอกจากนี้สำหรับคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นโจทก์ยังมีหน้าที่ต้องนำตัวจำเลยมาศาลพร้อมการยื่นฟ้องด้วย และต้องส่งรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงพร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ต่อศาล ซึ่งมีความสำคัญต่อการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนที่จะต้องมีการรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไว้ใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดี²⁰⁸ เอกสารดังกล่าวจึงเป็นเอกสารที่กฎหมายต้องการ ถ้าโจทก์ไม่ยื่นเอกสารดังกล่าวนี้พร้อมฟ้อง ศาลต้องสั่งให้โจทก์ดำเนินการให้ถูกต้อง หากโจทก์ไม่ทำตามที่ศาลสั่งศาลมีคำสั่งไม่รับฟ้องนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 18 ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6²⁰⁹

²⁰⁵ คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 26

²⁰⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 15 วรรคสอง

²⁰⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 10

²⁰⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 22

²⁰⁹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. 2562. หน้า 140

3.2.3 การตรวจและสั่งฟ้อง

เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้รับฟ้องทำการตรวจฟ้องในเบื้องต้นว่าเป็นฟ้องที่ถูกต้องหรือไม่ หากพบว่าไม่ถูกต้องต้องทำรายงานเสนอศาลเพื่อมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขให้ถูกต้อง²¹⁰ หากศาลเห็นด้วยกับเจ้าพนักงานคดี และเห็นว่าฟ้องไม่ถูกต้อง ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง²¹¹

ฟ้องไม่ถูกต้อง คือ ฟ้องที่ไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 15 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ซึ่งศาลจะต้องมีคำสั่งให้แก้ฟ้องให้ถูกต้องตามมาตรา 15 วรรคสาม²¹² เช่น การพิมพ์ผิดหลง ฟ้องเคลือบคลุม หรือไม่ได้ลงลายมือชื่อในคำฟ้อง เป็นต้น

ในกรณีฟ้องบรรยายขาดองค์ประกอบความผิดที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเห็นว่า ไม่ใช่ฟ้องที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งศาลต้องมีคำสั่งให้แก้ไขตามมาตรา 15 วรรคสาม ศาลชอบที่จะพิพากษายกฟ้อง²¹³

3.2.4 การไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (12) หมายถึง กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นขั้นตอนหลักในชั้นประทับฟ้อง ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการหรือเรียกว่าเป็นมาตรการตรวจสอบหรือกลั่นกรองมูลคดีที่โจทก์นำมาฟ้องในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษา เพื่อกลั่นกรองฟ้องที่ไม่มีมูลหรือขาดพยานหลักฐานสนับสนุน และเพื่อคุ้มครองจำเลยจากการกล่าวหาที่ปราศจากมูลความผิด ดังนั้นการไต่สวนมูลฟ้องจึงมีลักษณะกึ่งการสอบสวนและกึ่งการพิจารณา แต่ไม่ใช่การสอบสวนและมีใช้การพิจารณาคดีของศาล เพราะในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ โจทก์เพียงแต่นำพยานหลักฐานมาสืบแสดงให้ศาลเห็นถึงมูลคดีที่นำมาฟ้อง (Prima Facie) เท่านั้น ไม่ต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัย (Proof beyond reasonable doubt)²¹⁴

²¹⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 8

²¹¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 15 วรรคสาม

²¹² คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 23

²¹³ คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 25

²¹⁴ คณิต ฒ นครและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีอาญา. 2553. หน้า ก

โดยทั่วไปแล้วจะไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ เพราะไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบในชั้นสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการ การไต่สวนมูลฟ้อง จึงเป็นหลักประกัน เพื่อป้องกันไม่ให้มีการกลั่นแกล้งฟ้องร้อง และมีให้นำกระบวนการยุติธรรม ทางอาญามาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อบีบบังคับกันโดยไม่ชอบ²¹⁵

ในคดีที่อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง หรือในคดี ที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้อง ไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ แต่ในคดีคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ จึงต้องไต่สวนมูลฟ้องเสมอ แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ หรือถ้าคดีนั้นอัยการ สูงสุดหรือประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นโจทก์ได้ฟ้องจำเลย โดยข้อหาอย่างเดียวกันแล้ว ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง²¹⁶

วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ให้ดำเนินการ ตามมาตรา 165 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้²¹⁷

1) ก่อนเริ่มการไต่สวนมูลฟ้องไม่ว่าคดีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์หรือคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ถ้าจำเลยมาศาล ให้ศาลถามว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้ตั้งทนายให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 173 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

2) จำเลยมีสิทธิแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญ ที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุน ข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุ ดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลย อาจถามพยานได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

3) คำสั่งคดีมีมูลของศาลให้แสดงเหตุผลอย่างชัดเจนประกอบด้วย คำสั่ง ของศาลตามข้อนี้จำเป็นต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 170 มาบังคับใช้ กล่าวคือ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาด แต่ถ้าสั่งว่าคดีไม่มีมูล โจทก์ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้

²¹⁵ สรรักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียากษ์, ครอบครองเรื่องทุจริต, 2562, หน้า 237-238

²¹⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 16

²¹⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 17

ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ทั่วไป แต่การฎีกาจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 42 บัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นที่สุด²¹⁸

ในคดีที่พนักงานอัยการและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็น โจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ เหตุผลคือ

1) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ต้องผ่านกระบวนการชั้นพนักงานสอบสวนหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อคดีมีพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนก็เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูล ส่วนการสอบสวนจะถูกส่งไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ตรวจสอบดูสำนวนการสอบสวนไต่สวนพยานหลักฐานอีกครั้ง ถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อถือว่าไต่สวนชั้นตอนของเจ้าพนักงานมาแล้วถึงสองชั้น จึงไม่บังคับว่าต้องไต่สวนมูลฟ้องอีก²¹⁹

2) คดีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ผ่านกระบวนการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานมาก่อนแล้วเช่นกัน เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าคดีมีมูล แต่พนักงานอัยการเห็นว่ามิชอบไม่สมบูรณ์ และตั้งคณะกรรมการร่วมฝ่ายละเท่ากันเพื่อพิจารณาพยานหลักฐานร่วมกัน ซึ่งหากคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จึงอำนาจฟ้องคดีเอง²²⁰ และไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง

3.3 บทบาทศาลในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ประกอบข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างกว้างขวาง เช่น เมื่อโจทก์ยื่นฟ้อง หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดีศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี หรือมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใด

²¹⁸ สรรักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียากษ์. *ครบเครื่องเรื่องทุจริต*. หน้า 248

²¹⁹ นกคด ก้อนทอง. *บทบาทของศาลในการก่อกองคดีชั้นประทับฟ้อง ศึกษากรณีราษฎรเป็นโจทก์*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2554. หน้า 74 – 75

²²⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 77

มาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน รวมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใด เพื่อประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง²²¹ ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยที่อ้างว่าศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามสมควร²²²

ส่วนในขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความแน่ชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานอันเป็นประเด็นแห่งคดี หรือมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน รวมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง²²³ ศาลจึงมีอิสระในการแสวงหาพยานหลักฐาน โดยมีเจ้าพนักงานคดีเป็นกลไกสำคัญ

3.4 กระบวนการพิจารณาพิพากษา

การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กฎหมายบัญญัติให้ต้องมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ

3.4.1 การพิจารณาและสืบพยาน

การดำเนินคดีอาญาที่เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลจะต้องวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยปัญหาข้อกฎหมายศาลวินิจฉัยได้เอง ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงศาลจะเป็นค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองโดยระบบวิธีพิจารณาระบบไต่สวน มิใช่ภาระของคู่ความที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ยกขึ้นเป็นข้อกล่าวหาหรือเป็นข้อต่อสู้ ดังเช่นในคดีอาญาทั่วไปไม่

บทบาทการค้นหาความจริงของศาลในขั้นตอนการพิจารณาคดีอาญาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มีดังนี้

1) การให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงจากโจทก์มาใช้เป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร²²⁴

บางกรณีและผู้เสียหายเป็นโจทก์ อาจมีการเรียกรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมาได้ ในกรณีอาจมีการสอบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ

²²¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16

²²² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17 วรรคสาม

²²³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 วรรคแรก

²²⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 22

ในการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบโดยมีการกล่าวหาเรื่องเดียวกันต่อหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอยู่ในระหว่างนั้นด้วย โดยผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์นั้นเองหรือผู้เสียหายอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กล่าวหา หากความปรากฏต่อศาล ให้ศาลสอบถามไปยังหน่วยงานนั้น และมีอำนาจเรียกรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวมาเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลได้แต่ถ้าศาลเห็นว่าเรื่องดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างสอบสวนและหากดำเนินคดีต่อไปจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่การดำเนินการในชั้นสอบสวนอันกระทบต่อความยุติธรรม ศาลอาจสั่งให้รอการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดีไว้ก่อนได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความล่าช้าในการสอบสวน ความสุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งความเดือดร้อนของผู้เสียหายประกอบด้วย²²⁵

แม้ศาลต้องนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงก็ตาม แต่ไม่ผูกพันศาลว่าจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุหรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร²²⁶ กฎหมายให้อำนาจศาลแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานประเภทต่างๆ นอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้ศาลค้นหาความจริงจนถึงที่สุดว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ศาลจะต้องคลี่คลายคดีให้กระจ่างจะยกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยเหมือนเช่นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาไม่ได้²²⁷

2) การให้ศาลมีอำนาจค้นหาพยานหลักฐานด้วยตนเองและแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย

เป็นการให้อำนาจหน้าที่ของศาลในการแสวงหาความจริงอันเป็นลักษณะของระบบพิจารณาคดีแบบไต่สวน ศาลมีอำนาจในการค้นหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง โดยเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใด เรียกบุคคลใดมาให้อธิบายต่อศาล เรียกบุคคลใดมาดำเนินการอื่นใด เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา หรือสั่งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หน่วยงานหรือบุคคล ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม แล้วรายงานให้ศาลทราบและจัดส่งพยานหลักฐานดังกล่าว

²²⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 10

²²⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 15

²²⁷ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559, 2561, หน้า 212

ต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด²²⁸ โดยศาลอาจมอบให้ให้เจ้าพนักงานคดีช่วยตรวจสอบ และรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณาคดีก็ได้²²⁹ โดยพยานหลักฐานที่ได้มานั้นต้องให้พยานทุกฝ่ายทราบ และไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักฟังความคู่ความทุกฝ่าย (Both side must be heard)²³⁰

นอกจากนี้ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย²³¹ ซึ่งศาลมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่มีใช้การตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

3) การให้ศาลมีอำนาจ

ขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี เพราะคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอาจพบอุปสรรคความซับซ้อน ยุ่งยากของข้อเท็จจริง จึงต้องอาศัยความเห็นจากผู้มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะอย่างแท้จริง เช่น ด้านวิศวกรรม ด้านสาธารณสุข ฯลฯ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว²³² ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย

4) วิธีการสืบพยานบุคคลในระบบไต่สวน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 20 อนุญาตให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธินำพยานหลักฐานมาสืบไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุเพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตน ส่วนการสืบพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็น และข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยาน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล ศาลอาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตามแล้ว จึงอนุญาตให้คู่ความถามพยานเพิ่มเติม การถามพยานตามวรรคหนึ่ง จะใช้คำถามนำก็ได้

²²⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 23

²²⁹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 16

²³⁰ ธานีศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559, 2561, หน้า 214

²³¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 23 วรรคสอง

²³² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 26

หลังจากคู่ความถามพยานตามวรรคหนึ่งแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล²³³ เห็นได้ว่า ศาลมีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง คู่ความเป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ ดังนั้น พยานหลักฐานต่างๆ ไม่ว่าจะศาลเรียกมาเองหรือความอ้างอิงหากเกี่ยวข้องกับประเด็นและศาลเห็นสมควรให้มีการสืบพยานแล้ว ถือเป็นพยานหลักฐานของศาลทั้งสิ้น การซักถามพยานจึงเป็นหน้าที่ของศาลเป็นหลัก ส่วนวิธีการเบิกความของพยานนั้น พยานอาจเบิกความด้วยตนเองโดยศาลแจ้งประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการสืบพยานให้พยานทราบ หรืออาจใช้วิธีให้พยานตอบคำถามศาลก็ได้

การซักถามพยานไม่มีการถามค้าน ถามติง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเรื่องที่คู่ความต้องร่วมมือกับศาลในการค้นหาความจริง ในการซักถามนั้นคู่ความมีสิทธิที่จะใช้คำถามนำได้ เมื่อคู่ความถามเพิ่มเติมแล้วเป็นอันเสร็จสิ้นการสืบพยาน คู่ความจะซักถามพยานอีกได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น²³⁴

ลักษณะของคำถามที่ศาลจะอนุญาตให้คู่ความถาม ต้องเป็นคำถามต้องเป็นคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ศาลกำหนดให้ทำการสืบพยานปากนั้นๆ และเป็นคำถามเพื่อให้พยานตอบข้อเท็จจริงซึ่งไม่เคยให้การไว้ หรือเคยให้การไว้แต่เพื่อให้พยานอธิบาย แก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อเท็จจริงที่เคยให้การไว้แต่ยังไม่ครบถ้วนหรือสมบูรณ์หรืออาจเป็นคำถามอื่นใดที่ศาลเห็นสมควรก็ได้²³⁵

5) ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้

ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม ซึ่งรวมถึงเรียกพยานที่สืบมาแล้วมาสืบใหม่ด้วยตามที่เห็นสมควร ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยเรียกมาเฉพาะเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ²³⁶

6) ศาลอาจมีคำสั่งให้ถือเอาบันทึกคำเบิกความพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นคำเบิกความในชั้นพิจารณา โดยพยานไม่ต้องเบิกความใหม่ทั้งหมด แต่ถ้าจำเลยขออนุญาตถามพยานโดยอ้างเหตุว่าตนไม่ได้มาศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลพึงให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดี²³⁷

²³³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 25

²³⁴ สราธิกย์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียาภัย, *ครบเครื่องเรื่องทุจริต*, 2562, หน้า 266 – 267

²³⁵ คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม, หน้า 56

²³⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 23

²³⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 19

7) ศาลจะมีคำสั่งสืบพยานเสียก็ได้ หากศาลเห็นว่าคดีไม่มีข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้²³⁸

8) การพิจารณาและสืบพยาน โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 จะบัญญัติให้วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้ระบบไต่สวน ซึ่งไม่เคร่งครัด ในหลักเกณฑ์การพิจารณาต่อหน้าจำเลย (Right to Confrontation) เหมือนวิธีพิจารณาคดีในระบบ กล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ก็ตาม แต่เพื่อคุ้มครองสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมของจำเลยและเพื่อให้โอกาสจำเลยสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ยังคงหลักการ คุ้มครองสิทธิการได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยอยู่ เพียงแต่มีบทผ่อนคลายนกเว้นให้ศาลมีอำนาจ พิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้อย่างกว้างขวางกว่าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 172 ทวิ (1) (2) (3) มาตรา 180 และมาตรา 237 ทวิ²³⁹ โดยกำหนดให้ศาลสืบพยาน ลับหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) จำเลยไม่อาจมาฟังการพิจารณาและการสืบพยานได้เนื่องจาก ความเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาต จากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน ในข้อนี้ จำเลยต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอให้พิจารณา และสืบพยานลับหลังจำเลย ส่วนศาลจะอนุญาตหรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล เช่น ทนายจำเลย ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลย อ้างว่าขณะนี้จำเลยป่วยหน้ามีอาการทางสมอง ทำให้ไม่รู้สีกตัวต้องรักษาตัวอยู่ใน โรงพยาบาลไปอีกนาน ขอให้ศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลัง จำเลย²⁴⁰

(2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทน ของนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังไม่จับมาได้

²³⁸ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 20

²³⁹ ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559. 2561. หน้า 235

²⁴⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติ มิชอบกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. 2562. หน้า 189

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้คำว่า “จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว” หมายถึง กรณีที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา และนำตัวฝากขังต่อศาล เมื่อศาลอนุญาตให้ฝากขังถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลแล้ว²⁴¹

ในกรณีผู้เสียหายเป็น โจทก์ ศาลมีคำสั่งว่าคดีมีมูลและหมายเรียกจำเลยสอบคำให้การ หากจำเลยไม่มาศาล ยังถือไม่ได้ว่าจำเลยอยู่ในอำนาจ สืบพยานลับหลังจำเลยไม่ได้ การออกหมายจับต้องมีอายุความ²⁴²

(4) ในระหว่างพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ในกรณีดังกล่าว เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป

การพิจารณาโดยเปิดเผย ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาได้ ส่วนข้อยกเว้นที่ให้ศาลพิจารณาคดีลับไต้นั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มีได้บัญญัติไว้ จึงต้องนำข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177 และมาตรา 178 มาใช้บังคับ โดยอนุโลมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 6²⁴³

10) ศาลต้องพิจารณาและสืบพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกัน ไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจกล่าวอ้างได้²⁴⁴ และในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ให้ศาลกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว หากมีพฤติการณ์พิเศษทำให้ไม่อาจพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ได้ ศาลต้องบันทึกถึงพฤติการณ์พิเศษดังกล่าวไว้ในสำนวน²⁴⁵

3.4.2 การพิพากษาคดี

ขั้นตอนการชี้ขาดตัดสินอันเป็นส่วนผลของคดี ศาลต้องวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เว้นแต่มีเหตุให้ศาลต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความก็ไม่ต้องชี้ขาดตัดสินคดี

²⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1735/2514 (ประชุมใหญ่)

²⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2528, 1780/2531

²⁴³ สรรักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียากย์. *ครบเครื่องเรื่องทุจริต*. 2562. หน้า 274

²⁴⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 24

²⁴⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 12/1

การพิพากษาชี้ขาดคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มีได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้เฉพาะ จึงต้องใช้หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น มาตรา 185 มาตรา 192 และมาตรา 186 เป็นต้น ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 6

เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว หากมิได้มีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้องหรือลงโทษจำเลยซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ดังนี้

1) การพิพากษายกฟ้อง

ศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้อง เมื่อจำเลยมิได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกรับโทษ

(1) จำเลยมิได้กระทำความผิด เป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานในสำนวนที่โจทก์นำมาสืบ หรือศาลนำมาสืบเป็นพยานศาลแล้วเชื่อว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด หรือโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เช่น ไม่เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) และมาตรา 28 (2) หรือสิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับตามมาตรา 39

หากพยานหลักฐานของโจทก์มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดศาลต้องวินิจฉัยโดยฟังว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด มิใช่ไม่วินิจฉัยโดยพิพากษายกฟ้องด้วยเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ซึ่งนำมาใช้กับการพิจารณาในระบบไต่สวนของวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 ไม่ได้

(2) การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด เช่น การที่โจทก์บรรยายฟ้องขาดองค์ประกอบของความผิดตามที่โจทก์ขอให้ลงโทษ

(3) คดีขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคหนึ่งและวรรคสอง หากเป็นกรณีที่ไม่ต้องตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 13 ที่ห้ามมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างพิจารณาคดีของศาลรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความซึ่งทำให้คดีไม่ขาดอายุความ

(4) กรณีมีเหตุตามกฎหมายซึ่งจำเลยไม่ควรถูกรับโทษ เช่น กระทำเพื่อป้องกันพอสมควรแก่เหตุตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 อันเป็นเหตุยกเว้นโทษ²⁴⁶

²⁴⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาความอาญา และประพฤติมิชอบกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. 2562. หน้า 198

2) การพิพากษาลงโทษ

เมื่อศาลพิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องและไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ การพิพากษาคดีต้องอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ซึ่งห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง

3.5 บทบาทของศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

ศาลมีบทบาทในเชิงรุกอย่างกว้างขวาง เช่น ศาลจะต้องสอบถามจำเลยหรือพยานก่อนคู่ความจะถามได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมโดยไม่จำกัดเฉพาะพยานที่คู่ความนำมาสืบ ไม่มีบทตัดพยาน การให้ศาลมีอำนาจค้นหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง และแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย เมื่อศาลเป็นผู้สอบถามพยานเอง ก็ต้องสอบถามให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษแก่จำเลย หากศาลยังสงสัยในข้อเท็จจริงใดต้องสอบถามจนสิ้นสงสัย เพื่อชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานและพิพากษาว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ทั้งนี้บทบาทของศาลในการแสวงหาความจริง ควรอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม โดยมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลย ด้วยความบริสุทธิ์และสุจริตใจ เป็นสำคัญ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการค้นหาคำความจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ในต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย

การค้นหาคำความจริงในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมีความแตกต่างกัน ที่สำคัญคือ บทบาทศาลในการค้นหาคำความจริง โดยมีลักษณะดังนี้

ระบบกล่าวหา เป็นการค้นหาคำความจริงในรูปแบบ หมายถึง การที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาคำความจริงในลักษณะของการควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ศาลจะมีบทบาทในเชิงรับ ศาลจะวางตัวเป็นกลาง โจทก์จำเลยต่อสู้กัน ศาลจะไม่ช่วยแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม หากคู่ความฝ่ายใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดก็ยอมแพ้ในประเด็นข้อนั้น ในทำนองที่ว่าเมื่อบุคคลใดกล่าวหาฟ้องร้องว่าบุคคลใดกระทำความผิด บุคคลผู้กล่าวอ้างนั้นต้องนำสืบให้ได้ความตามที่กล่าวหาไว้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถนำสืบหักล้างกันได้²⁴⁷ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน และศาลจะตัดสินคดีไปตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น ศาลจะไม่ถามพยานเพื่อค้นหาคำความจริงจากพยานนอกเหนือจากที่พยานได้เบิกความตอบคำถาม ซักถาม ถามค้านและถามตั้งเวินแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งศาลก็จะทำการซักถามพยานเท่าที่ไม่เป็นการสืบพยานนอกเหนือจากที่คู่ความนำสืบไว้²⁴⁸

ระบบไต่สวน เป็นการค้นหาคำความจริงในทางเนื้อหา หมายถึง การค้นหาคำความจริงในคดีที่มีลักษณะการดำเนินคดีระหว่างศาลและจำเลย มีวิธีการชำระความที่มุ่งเอาผลที่จะรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญโดยไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์²⁴⁹ ศาลจึงมีบทบาทในเชิงรุก สามารถเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ รับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง ไม่มีบทตัดพยาน

---

²⁴⁷ สมชาย วิมลสุข, บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาคำความจริง, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549, หน้า 11

²⁴⁸ กาญจนา นวไตรลาภ, ปัญหาการค้นหาคำความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556, หน้า 36

²⁴⁹ อุดม รัฐอมฤต, ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 25, 2, (2538): 304 – 309, หน้า 306

ระบบการค้นหาความจริงในศาลยุติธรรมทั่วไป มีลักษณะเน้นไปทางระบบกล่าวหา เช่น ให้โจทก์เป็นฝ่ายเริ่มคดีโดยมีอำนาจแถลงเปิดคดี และนำพยานเข้าสืบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วิธีการสืบพยานให้นำการถามพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการสืบพยานคดีอาญา โดยให้นำการถามค้านมาใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116, 117 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 แต่อย่างไรก็ตามก็มีลักษณะของระบบไต่สวนผสมกัน ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ ให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในเชิงรุก เช่น การเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228²⁵⁰

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นศาลชั้นต้นในองค์กรศาลยุติธรรม ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีบทบาทการค้นหาความจริงของศาลให้เป็นไปตามระบบไต่สวน เพราะลักษณะคดีที่ทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป ที่มักจะเป็นคดีที่ปกปิดการกระทำความผิด เฉพาะผู้เกี่ยวข้องเท่านั้นจึงจะทราบพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และมักเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล การแสวงหาพยานหลักฐานจึงเป็นไปได้ยาก เพื่อปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงทางสังคม และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และทวีความรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินจำนวนมาก ทั้งคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนับวันยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยเป็นศาลพิเศษ เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น²⁵¹ จึงขอวิเคราะห์ปัญหาการค้นหาความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยเปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีไม่ใช้ระบบศาลพิเศษในการปราบปรามคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ แต่ใช้ระบบศาลยุติธรรมทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

²⁵⁰ อภิรติ โปธิ์พร้อม และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ. 2550. หน้า 242

²⁵¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

1. วิเคราะห์การค้นหาคำความจริงของศาลในกระบวนการก่อนพิจารณา

การค้นหาคำความจริงของศาลในกระบวนการก่อนพิจารณา เป็นกระบวนการตั้งแต่สอบสวนฟ้องร้องจนถึงศาลประทับฟ้อง ตามที่ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ไว้ ซึ่งในแต่ละประเทศศาลบทบาทในกระบวนการนี้ แตกต่างกันไปดังนี้

ประเทศฝรั่งเศส ได้ชื่อว่าเป็นระบบที่มีมาตรฐานการเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับที่เป็นแม่แบบสำหรับการศึกษานานาชาติกับประเทศอื่นๆ ที่ต้องการจะพัฒนาปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมอาญามาเป็นระยะเวลานานแล้ว ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศส ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของระบบการพิจารณาแบบไต่สวนที่ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านแนวคิดและหลักการและนำมาประยุกต์ใช้กับระบบกระบวนการทางอาญาของไทยอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติงานของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสนั้น มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความสะดวกอันประกอบด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวน โดยถือว่าตำรวจเป็นเครื่องมือกลไกการอำนวยความสะดวกทางอาญา ซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลควบคุมทิศทางการสอบสวน²⁵²

เอกลักษณ์ของระบบไต่สวนในประเทศฝรั่งเศสคือมี “ผู้พิพากษาไต่สวน” (Juge d’instruction) หรือ “ผู้พิพากษาสอบสวน” (Le juge d’investigation) โดยมีอำนาจหน้าที่ คือ รวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทที่จะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาว่าคดีมีมูลพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาในชั้นพิจารณาคดีของศาลหรือไม่²⁵³

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ พนักงานอัยการ ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีได้โดยตรง ยกเว้นความผิดที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก และต้องมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อน เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น²⁵⁴ โดยมีศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนแยกต่างหากจากศาลที่พิจารณาคดี และมีผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา

²⁵² อุทัย อาทิเวช, *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 1*. หน่วยที่ 5. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2561. หน้า 5-33

²⁵³ อุทัย อาทิเวช, “ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน”. ใน *ประมวลสาระ ชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง เล่ม 1*. หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2561. หน้า 2-25

²⁵⁴ อุทัย อาทิเวช, พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา* 20, 219 (ตุลาคม 2550): หน้า 5

ความผิดมหันตโทษ เช่น ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ฆ่าผู้อื่น ข่มขืนกระทำชำเรา²⁵⁵ ส่วนคดีความผิดฆังมิโทษ กฎหมายให้เป็นดุลพินิจพนักงานอัยการที่จะพิจารณาว่าควรให้ศาลไต่สวนก่อนหรือไม่ ส่วนมาก พนักงานอัยการจะให้ศาลไต่สวนกรณีความผิดฆังมิโทษที่มีโทษร้ายแรงและยุ่งยากซับซ้อน เช่น คดีทุจริตทางการเงิน คดีความปลอดภัยสาธารณะหรือสาธารณสุข²⁵⁶

ผู้พิพากษาไต่สวนนั้น ทำงานอย่างอิสระจากผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ตัดสินคดี และจะรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ถูกไต่สวน มีการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมไม่ยึดติดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น ผู้พิพากษาไต่สวนและผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีจะเป็นคนละคนกัน ทำให้มีระบบคานอำนาจ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรม แห่งคดีได้²⁵⁷ ดังนั้นพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาไต่สวนรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนจึงเป็นการกระทำโดยผู้พิพากษา และเป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีเชื่อถือได้ การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนมีความละเอียดรอบคอบ โดยอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง เช่น การยึดวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการทำความผิด การค้นที่พกอาศัย โดยมุ่งรวบรวมพยานหลักฐาน ตั้งแต่ต้นคดี และการเป็นผู้พิพากษาทำให้วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานได้แม่นยำ รวมถึงเปิดโอกาสให้จำเลยซักค้าน นำสืบ ต่อสู้ได้ ส่งผลให้พยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แน่นหนา หากมีคำสั่งประทับฟ้อง จึงน่าจะเชื่อว่าสามารถลงโทษจำเลยได้ มิใช่เพียงเพื่อต้องการ รู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น ทำให้การกลั่นกรองคดีก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาลมีประสิทธิภาพ คู่คุ้มครองผู้บริสุทธิ์ ไม่ต้องตกเป็นจำเลย ป้องกันการกลั่นแกล้งฟ้องร้อง เสื่อมเสียชื่อเสียง อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยตามหลักสากล

ประเทศเยอรมนี ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐในการอำนวยความยุติธรรม ผู้รับผิดชอบองค์กร ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์กร จึงมีหน้าที่ตรวจสอบความแท้จริงในเรื่องที่กล่าวหา ดังนั้น พนักงานอัยการและตำรวจมีหน้าที่ค้นหาความจริง โดยไม่ผูกมัดกับคำร้องขอของผู้ใดทั้งสิ้น²⁵⁸ การยื่นฟ้องคดีเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเท่านั้น กรณีราษฎรหรือประชาชนจะฟ้องคดีอาญาได้

²⁵⁵ กฎหมายเกี่ยวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวบรวมโดยคณะผู้เข้ารับการศึกษาอบรม หลักสูตร “กฎหมายเกี่ยวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สำนักงานศาลยุติธรรม. 2562. หน้า 91

²⁵⁶ อุทุมพร จุลนิพิฐวงษ์. คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2556. หน้า 54

²⁵⁷ ธัญรดี นิโลบล. บทบาทของศาลในการตรวจคำฟ้องคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2556. หน้า 66

²⁵⁸ THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO) Section 160, 170 and 172.

เฉพาะความผิดอาญาที่มีโทษไม่ร้ายแรง (bei bestimmten leichten Vergehen) เช่น ความผิดฐานบุกรุก หมิ่นประมาท ทำร้ายร่างกาย²⁵⁹ สำหรับการพิจารณาคดีอาญาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้าราชการ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นอำนาจของศาลยุติธรรมทั่วไป²⁶⁰ ในประเทศเยอรมนีการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) เป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา ตำรวจมีหน้าที่ติดตามการกระทำผิดอาญา และกระทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้าเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่ชั้นการเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อไป ตลอดจนการวินิจฉัยสั่งคดีพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเองทั้งสิ้น กระบวนการนี้เรียกว่า การไต่สวนเบื้องต้น (Gerichtliche Voruntersuchung)²⁶¹ และไม่ว่าทางปฏิบัติหรือโดยกฎหมายถือว่าเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง โดยเป็นกระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกไม่ได้ ในการฟ้องคดีทั้งหมดมีการฟ้องคดีในความผิดอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นจำนวนถึงร้อยละ 99 และมีการฟ้องคดีในความผิดโดยผู้เสียหายเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น องค์กรอัยการจึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหลักและสำคัญยิ่งในการดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง²⁶²

ผู้พิพากษาไต่สวนของประเทศเยอรมนีมีส่วนร่วมในชั้นสืบสวนสอบสวนในกรณีพนักงานอัยการร้องขอให้ผู้พิพากษากำหนดการใช้มาตรการบางอย่างที่จำเป็นในการสืบสวนสอบสวนคดี โดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบว่าคำร้องขอของพนักงานอัยการเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติหรือไม่ เช่น คำร้องขอให้มีการจับผู้ต้องหานั้น เป็นไปตามหลักสัดส่วนหรือไม่ และวินิจฉัยคำร้องขอของพนักงานอัยการที่อาจกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การสั่งให้ตรวจร่างกายหรือตรวจตัวอย่างเลือด ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มต้นสอบสวนคดีด้วยตนเอง และไม่อาจตรวจสอบวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการสอบสวนที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อตน²⁶³

²⁵⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ศาลพาห* 58, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2554): 90 – 110. หน้า 92

²⁶⁰ กันยาร์ดน์ สุทธิมนัส. *แนวทางการพัฒนาการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2559. หน้า 106

²⁶¹ John H. Langbein. *Comparative Criminal procedure: Germany*. 1977. p 17

²⁶² คณิต ฉนกร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2555. หน้า 38

²⁶³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. ในประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม เปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 2*. หน่วยที่ 6. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559 หน้า 6-57

การไต่สวนมูลฟ้องในประเทศเยอรมนีนั้น ศาลไต่สวนคดีของพนักงานอัยการว่ามีมูลได้เสมอ ถ้าเห็นสมควร²⁶⁴ โดยศาลจะต้องวินิจฉัยว่าคดีมีมูลพอที่ศาลจะประทับฟ้องหรือไม่ โดยศาลจะตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการทั้งในและนอกฟ้อง รวมถึงสำนวนการสอบสวนที่พนักงานอัยการแนบมาพร้อมคำฟ้องอันเป็นการเปิดเผยพยานหลักฐานให้ผู้ต้องหาได้ทราบและศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ ศาลมีอำนาจกว้างขวางในการรับฟังพยานหลักฐาน ค้นหาความจริงอย่างอิสระ และไม่เคร่งครัดในการขึ้นบัญชีระบุพยานแต่วินิจฉัยได้ตามดุลพินิจของผู้พิพากษา²⁶⁵ เมื่อศาลพิจารณาพยานหลักฐานของพนักงานอัยการแล้ว อาจมีคำสั่งประทับฟ้องหรือไม่ก็ได้ หากศาลพิจารณาผลการสืบสวนสอบสวนแล้วว่ามีเหตุน่าสงสัยเพียงพอว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาแล้ว มีโอกาสอย่างมากที่ศาลจะพิพากษาลงโทษ ศาลจะสั่งว่าคดีมีมูลโดยจะมีคำสั่งประทับฟ้อง คำสั่งว่าคดีมีมูลทั้งจำเลยและพนักงานอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านได้ แต่หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีเหตุผลที่คาดว่าจะเป็นไปสู่อการยกฟ้องไม่ว่าในแง่ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย กล่าวคือไม่มีข้อสงสัยว่าได้กระทำความผิดที่เพียงพอ หรือเมื่อการกระทำความผิดของจำเลยไม่อาจถูกลงโทษได้ศาลจะมีคำสั่งไม่ประทับฟ้อง²⁶⁶

ประเทศไทย ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนไต่สวนข้อเท็จจริง 2 องค์กร คือ พนักงานสอบสวนและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ได้แยกอำนาจสอบสวนคดีอาญาออกจากอำนาจฟ้องคดีอาญาอย่างเด็ดขาด ตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาแต่ผู้เดียว โดยไม่มีการร่วมสอบสวนหรือตรวจสอบการสอบสวนจากองค์กรภายนอกจนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จึงจะทำความเห็นเสนอสำนวนการสอบสวนไปยังองค์กรอัยการต่อไป

²⁶⁴ ณรงค์ ใจหาญและคณะ. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีค้ำนุษย์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำนุษย์ พ.ศ. 2559. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 123

²⁶⁵ จนกานต์ อ้วนไทร. หลักตรวจสอบค้นหาความจริง: ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2560. หน้า 71

²⁶⁶ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *คูลพาท* 55, 1 (มกราคม – เมษายน 2541): 193-194

โดยองค์กรอัยการ ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีแต่ตรวจพิจารณาถ้อยคำของสำนวนการสอบสวน จากตำรวจแล้วทำการส่งคดีต่อไป²⁶⁷

ส่วนการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีที่อยู่ในอำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐาน โดยต้องดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษต่อผู้ถูกกล่าวหา²⁶⁸ เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งรายงานสำนวนการไต่สวนเอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป²⁶⁹

โดยไม่ว่าสำนวนการสอบสวนไต่สวนข้อเท็จจริงมาจากองค์กรใด ศาลจะไม่มีบทบาทในการร่วมแสวงหาความจริงในชั้นสอบสวน แต่ในชั้นสอบสวนผู้พิพากษามีเพียงบทบาทในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา เพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยมิชอบ เท่านั้น เช่น ออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 หรือการออกหมายค้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69

ในการไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกระบวนการหนึ่งในการกลั่นกรองคดีที่จะเข้ามาสู่กระบวนการในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาล คือ ศาลจะมีหน้าที่วินิจฉัยถึงข้อเท็จจริงในคดีตาม คำฟ้อง เพื่อใช้ดุลพินิจว่าสมควรจะรับฟ้อง เพื่อตรวจสอบค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ จึงเป็นมาตรการกึ่งสอบสวนกึ่งพิจารณา โดยใช้ระดับมาตรฐานการพิสูจน์เพียงว่าคดีมีมูลอันน่าเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่เท่านั้น ไม่ต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัยแต่อย่างใด

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กำหนดหลักเกณฑ์อันจะพิจารณาว่าต้องไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ พิจารณาได้ดังนี้

1. อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ฟ้องคดี ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง
2. พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

²⁶⁷ กุลพล พลวัน. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. ใน ประมวลสารชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 1. หน่วยที่ 4. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561. หน้า 2 - 4

²⁶⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 46

²⁶⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 91

3. ผู้เสียหายเป็นโจทก์ ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน ยกเว้นแต่อัยการสูงสุดหรือประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกัน ให้จัดการตามข้อ 1. หรือข้อ 2. แล้วแต่กรณี²⁷⁰

ส่วนวิธีการไต่สวนมูลฟ้องให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 และจำเลยมีสิทธิแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล²⁷¹ แสดงให้เห็นว่าศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานมาเป็นพยานศาลตามคำแถลงของจำเลยได้ เพราะจำเลยเป็นผู้ใกล้ชิดกับพฤติการณ์ในคดีมากที่สุด ย่อมทราบถึงพยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ให้ทราบว่าตนมิได้กระทำความผิดอันสอดคล้องกับหลักฟังความทุกฝ่าย นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ศาลมีบทบาทในการไต่สวนมูลฟ้องอย่างมาก โดยกำหนดว่า เมื่อโจทก์ยื่นฟ้อง หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดีศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี หรือมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน รวมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง²⁷² ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยที่อ้างว่าศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามสมควร²⁷³ ดังนั้นเจ้าพนักงานคดีจึงเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยเหลือศาลค้นหาความจริงเพื่อนำมาพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลยได้ถูกต้องเป็นธรรมมากที่สุด

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับศาลอาญาของประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนีแล้ว พบว่า

1. ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี ใช้หลักดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งพนักงานอัยการเท่านั้น มีอำนาจฟ้องคดี ผู้เสียหายจะยื่นฟ้องได้เป็นข้อยกเว้นเท่านั้น กล่าวคือ ในประเทศฝรั่งเศส ผู้เสียหายจะเริ่มต้นคดีโดยการร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งตั้งแต่ชั้นสอบสวน

²⁷⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 16

²⁷¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 17

²⁷² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 16

²⁷³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17 วรรคสาม

หรือร้องต่อผู้พิพากษาไต่สวน หรือฟ้องคดีแพ่งโดยตรงต่อศาลอาญาที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ยกเว้นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี สำหรับความผิดที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น และต้องมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อน ถึงจะมีการเริ่มการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการได้²⁷⁴ ส่วนในประเทศเยอรมนี ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาได้เฉพาะความผิดอาญาที่มีโทษไม่ร้ายแรง (bei bestimmten leichten Vergehen) เช่น ความผิดฐานบุกรุก หมิ่นประมาท ทำร้ายร่างกาย²⁷⁵ แต่ในประเทศไทย ในคดีทุจริตและประพฤตินิชอบ กฎหมายให้อำนาจอัยการสูงสุด ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พนักงานอัยการ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจฟ้องคดีได้ รวมถึงผู้เสียหายซึ่งเป็นประชาชนที่ฟ้องคดีต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤตินิชอบได้โดยตรง แม้ไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบหรือค้นหาความจริงโดยรัฐมาก่อน แต่กรณีผู้เสียหายฟ้องคดีเองนี้ ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ

การที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤตินิชอบให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้ เป็นการยึดถือแนวคิดการดำเนินอาญาโดยรัฐและเอกชน ดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ มีแนวความคิดว่าการกระทำความผิดเป็นการกระทำความเสียหายต่อสังคมและเป็นการทำลายความสงบสุขของส่วนรวม รัฐจึงต้องเป็นผู้ดำเนินการโดยเจ้าพนักงานของรัฐคือพนักงานอัยการจึงเป็นผู้มีหน้าที่ฟ้องคดีอาญา และแนวคิดการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนที่มีผลสืบเนื่องมาจากความคิดที่ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ราษฎร (ผู้เสียหาย) สามารถนำคดีอาญามาฟ้องเองได้ หากตนได้รับความเสียหายและเป็นผู้เสียหายตามความหมายของกฎหมาย กล่าวคือ ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย คือ ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย ตามหลักเกณฑ์กฎหมายทั่วไปที่ว่า ผู้ที่จะมาพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์ อันเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหาย ที่อาจไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐ แตกต่างจากรากฐานในการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีที่มีรากฐานมาจากหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

2. ในประเทศฝรั่งเศสมีศาลไต่สวน ซึ่งมีผู้พิพากษาไต่สวนทำงานอย่างอิสระจากผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ตัดสินคดี และทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ถูกไต่สวน มีการแสวงหาพยานได้อย่างกว้างขวาง และเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

²⁷⁴ อุทัย อาทิวา, พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, หน้า 5

²⁷⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, หน้า 92

โดยไม่ยึดติดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น เช่น การเดินทางไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ การค้นที่พิกอาศัยของผู้ต้องสงสัย การยึดวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ผู้พิพากษาไต่สวน และผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีจะเป็นคนละคนกัน ทำให้มีระบบคานอำนาจ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมแห่งคดีได้²⁷⁶ ดังนั้นพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาไต่สวนรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนจึงเป็นการกระทำโดยผู้พิพากษา และเป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีเชื่อถือได้ การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนมีความละเอียดรอบคอบ รวมถึงเปิดโอกาสให้จำเลยซักค้าน นำสืบ ต่อสู้ได้ ส่งผลให้พยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแน่นหนา เพื่อประโยชน์ให้ศาลไต่สวนใช้ดุลพินิจว่าจะมีคำสั่งประทับฟ้องหรือไม่

การที่ประเทศฝรั่งเศสมีผู้พิพากษาไต่สวนร่วมสอบสวนค้นหาความจริงกับพนักงานอัยการ และตำรวจตั้งแต่ชั้นก่อนฟ้อง มีเจตนาให้องค์กรตุลาการมีส่วนร่วมในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตั้งแต่เริ่มต้นคดี และมุ่งให้ความจริงแท้แห่งคดีปรากฏ โดยผู้พิพากษามีความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา การที่ผู้พิพากษาไต่สวนใช้อำนาจตุลาการทำการค้น ยึด ได้ด้วยตนเอง ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่เสี่ยงต่อการ สูญหาย และการรวบรวมพยานหลักฐานที่ครบถ้วนรอบด้านนี้ พยานหลักฐานจึงน่าเชื่อถือมีน้ำหนักน่าเชื่อว่าจะสามารถลงโทษจำเลยได้ มิใช่เพียงเพื่อต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น ทำให้การกลั่นกรองคดีมีประสิทธิภาพ ไม่ทำให้ผู้บริสุทธิ์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาล ไม่ต้องตกเป็นจำเลย ทั้งป้องกันการกลั่นแกล้งฟ้องร้อง เสื่อมเสียชื่อเสียง และอาจต้องถูกขังเสียอิสรภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยเป็นอย่างมาก และเป็นไปตามหลักการตรวจสอบในคดีอาญา ที่ไม่ว่าเจ้าพนักงานก็ดี ศาลก็ดี มีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาว่าความจริงคืออะไร และในการนี้ เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น หรือโดยไม่ผูกมัดคำร้องขอของผู้ใด²⁷⁷

ส่วนในประเทศเยอรมนี ผู้พิพากษาไต่สวน ทำหน้าที่วินิจฉัยคำร้องขอของพนักงานอัยการ ที่อาจกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การสั่งให้ตรวจร่างกายหรือตรวจตัวอย่างเลือด ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มต้นสอบสวนคดีด้วยตนเอง และไม่อาจตรวจสอบวัตถุประสงก์ของการใช้มาตรการสอบสวนที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อตน โดยไม่มีอำนาจในการ ไต่สวนสอบสวน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้พยานหลักฐานเพียงพอที่จะให้ศาลสามารถที่จะทำการประทับฟ้องอย่างในประเทศฝรั่งเศส ผู้พิพากษาไต่สวนในประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนีจึงมีอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน

²⁷⁶ ธัญรดี นิโบล. บทบาทของศาลในการตรวจคำฟ้องคดีอาญา. 2556. หน้า 66

²⁷⁷ คณิต ฌ นคร. วิอาญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2552. หน้า 30-31

ส่วนในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ผู้พิพากษามีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางนอกเหนือจากที่คู่ความนำมาเสนอ จำเลยก็มีสิทธิคัดค้านในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้อง และยื่นพยานหลักฐานประกอบคำคัดค้านได้ รวมถึงไม่เคร่งครัดในการยื่นบัญชีระบุพยาน อันเป็นการให้สิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แม้ประเทศเยอรมนีไม่มีศาลไต่สวน และผู้พิพากษาไต่สวนที่ร่วมไต่สวนกับพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการและมีคำสั่งประทับฟ้องก็ตาม แต่กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องของประเทศเยอรมนีเป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการเยอรมนีได้ชื่อว่าเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีภาวะวิสัย มีความละเอียดรอบคอบ ในการกำกับดูแลพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานตำรวจ ในการสืบสวนการกระทำที่มีผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันละเมิดต่อกฎหมาย การทำสำนวนคำฟ้องและทำหน้าที่ได้อย่างดีที่สุดในชั้นที่กล่าวถึงว่า “อัยการเยอรมนีเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐผู้อำนวยความสะดวกที่ยิ่งใหญ่ของโลก”²⁷⁸ พยานหลักฐานที่ปรากฏในคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการจึงมีความน่าเชื่อถือสูง และจะมีรายละเอียดบรรยายเกี่ยวกับความผิด ประวัติการกระทำความผิดและประวัติภูมิหลัง รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับจำเลยที่จะทำให้ศาลกำหนดโทษได้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ส่งผลถึงการใช้ดุลพินิจในการสั่งประทับฟ้องของศาล เมื่อศาลพิจารณาผลการสืบสวนสอบสวนว่ามีเหตุน่าสงสัยที่เพียงพอว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาแล้ว ต้องมีโอกาสมากที่ศาลจะพิพากษาลงโทษ ศาลจึงจะประทับฟ้องจำเลย

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยพบว่า ชั้นสอบสวน อำนาจการสอบสวนไต่สวนข้อเท็จจริงในชั้นสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้พิพากษาไม่มีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีในชั้นสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้พิพากษามีเพียงอำนาจในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา เช่น พิจารณาออกหมายจับ หมายค้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเมื่อประเทศไทยแยกการสอบสวน และการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด แตกต่างจากระบบของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี ทำให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจพิจารณากลับกรองพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและไม่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมาตั้งแต่ต้น หรือในกรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้อำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวนข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่าคดีมีมูล ก็จะส่งรายงานสำนวนการไต่สวนเอกสารหลักฐาน เพื่อให้อัยการสูงสุด

²⁷⁸ คณิต ฒ นครและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา. 2553. หน้า 44

ยื่นฟ้องคดีต่อไป แต่ถ้าอัยการสูงสุดเห็นว่าสำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้แจ้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์ให้ครบถ้วน และให้อัยการสูงสุด คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตั้งคณะกรรมการร่วม ฝ่ายละเท่ากัน เพื่อพิจารณาพยานหลักฐานร่วมกัน ซึ่งหากคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจฟ้องคดีเอง กรณีนี้แม้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะเป็นองค์กรที่ไต่สวนข้อเท็จจริงด้วย ตนเองอย่างเช่นพนักงานสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานเองตั้งแต่ต้นคดี แต่พนักงานอัยการ พิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนแล้ว ยังเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องหา และแม้ตั้งคณะกรรมการร่วมกันแล้ว ก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ แต่กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติฟ้องคดีเองได้ ในกรณีนี้การตรวจสอบโดยศาลจึงเป็นสิ่ง สำคัญที่ศาลจะต้องหาเงื่อนไข พิสูจน์ ในข้อเท็จจริงแห่งคดี ว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะฟ้องร้องผู้ต้องหา หรือไม่ เพราะการดำเนินคดีทางอาญาเป็นการดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ที่เกี่ยวข้อง หากเกิดความผิดพลาดในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือ ของกระบวนการยุติธรรมได้

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 ให้อำนาจศาลในการไต่สวนมูลฟ้องไว้อย่างชัดเจน และศาลที่ทำหน้าที่ในการไต่สวนมูลฟ้อง และพิจารณาคดีเป็นองค์กรคณะเดียวกัน แตกต่างจากประเทศฝรั่งเศสที่มีระบบคานอำนาจ ทำให้ ประเทศฝรั่งเศสมีการตรวจสอบที่ลึกซึ้งกว่า เพราะต้องผ่านผู้พิพากษาถึง 2 องค์กรคณะที่มีดุลพินิจ ในการพิจารณาแตกต่างกัน และศาลไทยใช้บทบาทในการค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง น้อยมาก เพราะเห็นว่าฟ้องของอัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ได้ผ่านทั้งการสอบสวนของพนักงาน สอบสวนและดุลพินิจในการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการมาแล้ว และศาลเชื่อถือการทำงาน ของพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนว่าคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล นั้นมีความน่าเชื่อถือ ว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง และเกรงใจพนักงานอัยการ และหากศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้อง ของอัยการอาจเกิดปัญหาในการทำงานได้²⁷⁹ ในส่วนการฟ้องของประธานกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินั้น ศาลเห็นว่าผ่านการตรวจสอบโดยองค์กรของรัฐมาแล้วเช่นกัน จึงทำให้ทางปฏิบัติมีการไต่สวน มูลฟ้องเฉพาะกรณีที่ถูกกฎหมายบังคับให้ต้องไต่สวนมูลฟ้อง คือ ในกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์เท่านั้น เห็นได้จากสถิติของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2560 – 2561 ศาลไม่เคยไต่สวน มูลฟ้องกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เลยแม้เพียงคดีเดียว ส่วนกรณีคณะกรรมการป้องกัน

²⁷⁹ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2546. หน้า 390

และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็น โจทก์ ศาลได้สวนมูลฟ้องเพียง 5 คดี²⁸⁰ การที่ศาลใช้ดุลพินิจ ไม่ได้สวนมูลฟ้องในกรณีเช่นนี้ ทำให้จำเลยไม่มีโอกาสจำเลยมีสิทธิแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรตั้งว่าคดีไม่มีมูล โดยอาจจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วย และให้อำนาจศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาล เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ทั้งที่เป็นสิทธิที่กฎหมายมอบให้ จำเลยเพื่อต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ตามหลักฟังความทุกฝ่าย จึงแตกต่างจากในประเทศฝรั่งเศส และเยอรมนีที่ศาลจะใช้บทบาทในการค้นหาความจริงในชั้นได้สวนมูลฟ้องอย่างกระตือรือร้น แม้คดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ โดยรับฟังพยานหลักฐาน ได้อย่างกว้างขวาง และต้องพิจารณา เนื้อหาแห่งคำฟ้อง ส่วนการสอบสวนของพนักงานอัยการและพนักงานตำรวจ หรือผู้พิพากษา ได้สวนซึ่งมีพยานหลักฐานปรากฏอย่างแน่ชัดเพียงพอ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยว่าประทับ ฟ้องต่อไปหรือไม่ เพื่อเป็นการถ่วงกรองคดี และให้สิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อันเป็น การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ทั้งเป็นไปตามหลักตรวจสอบที่ว่า เมื่อคดีมาสู่ศาล ศาลต้อง เป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน ศาลต้องค้นหาความจริงภายใต้กรอบคำฟ้อง เพื่อพิสูจน์ว่าที่โจทก์กล่าวหาจำเลยนั้นมีมูลพอที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ แต่ไม่ถึงต้องพิสูจน์ถึงสิ้นสงสัย

กระบวนการได้สวนมูลฟ้องเป็นประโยชน์ในการถ่วงกรองคดีที่ไม่มีมูลความผิด ออกไปจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นศาล การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจ ศาลที่จะได้สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องของพนักงานอัยการ คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้นี้ เพื่อให้เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หากศาล ได้สวนมูลฟ้องคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็น โจทก์ทุกคดี โดยอาศัยหลักค้นหาความจริงแล้ว จะสามารถถ่วงกรองคดีและลดจำนวนคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการได้สวนมูลฟ้องที่ว่า องค์กรของรัฐทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมกัน ในการค้นหาความจริง เพื่อยืนยันการกระทำความผิดของจำเลยหรือยืนยันความบริสุทธิ์หากปราศจาก ซึ่งความผิด และการที่ศาลสั่งให้มีการได้สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ ย่อมไม่ใช่ การไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรดังกล่าว แต่เป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่ตนมีคำสั่ง

²⁸⁰ สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพืชพรรณธัญญาหาร, รายงานการศึกษาวิจัย การเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิภาพระบบงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562, หน้า 65

ฟ้องมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นหลักประกันให้จำเลยว่าจะไม่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล หรือถูกตัดสิทธิลงโทษเมื่อตนไม่มีความผิด และหากมีการให้อำนาจราษฎรในการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อไป ย่อมสมควรให้มีการคงไว้ซึ่งระบบไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่จะไม่ถูกกลั่นแกล้ง โดยการ ใช้กฎหมาย อีกทั้งคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ตกเป็นจำเลยไม่ให้ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุจำเป็น²⁸¹ และการไต่สวนมูลฟ้องในคดี ที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ อาจช่วยย้าเตือนให้พนักงานอัยการ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำงานด้วยความระมัดระวัง รอบคอบยิ่งขึ้น และมีผลไปถึงกระบวนการชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นว่า ศาลควรมีบทบาทในเชิงรุกตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้องให้มากขึ้น แม้คดีที่อัยการสูงสุด ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พนักงานอัยการ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ต้องไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี เพื่อให้จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่อันเป็นสิทธิที่กฎหมายให้ไว้ และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อเป็นการถ่วงดุลคดี มิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลยในคดีอาญา โดยไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิด อันอาจนำไปสู่การถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ทั้งป้องกันการกลั่นแกล้งมิให้มีการฟ้องร้องคดีโดยปราศจากพยานหลักฐาน ช่วยลดปริมาณคดีที่ไม่จำเป็น และทำให้ศาลไม่ต้องเสียเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป

2. วิเคราะห์การค้นหาคำความจริงของศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษา

การค้นหาคำความจริงของศาลในกระบวนการพิจารณาพิพากษาของประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี โดยรวมมีลักษณะคล้ายคลึงกันเพราะใช้การค้นหาคำความจริงในระบบไต่สวน ซึ่งศาลมีอำนาจในการค้นหาคำความจริง เรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ ไม่มีบทคัดพยาน และรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง ในการถามพยานศาลเป็นผู้ซักถามก่อน คู่ความจะถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น และเมื่อโดยระบบไต่สวนนี้จะไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยเหมือนอย่างระบบกล่าวหา จำเลยจึงมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์

²⁸¹ คณิต ฒ นครและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา. 2553. หน้า 206 – 207

ของตนเองให้ชัดเจน ถ้ามีพยานหลักฐานฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดถึงโทษจำเลยได้ จำเลยจึงแทบจะไม่มีโอกาสหลุดพ้นจากความผิดไปได้²⁸²

การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในประเทศไทยภายใต้การค้นหาความจริงระบบไต่สวนนั้น การสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาลที่จะแสวงหาความจริง คู่ความทั้งสองฝ่ายหน้าที่นำสืบ ศาลเป็นผู้ถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี และมีอำนาจค้นหาความจริงอย่างกว้างขวาง แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกข้อเท็จจริงนั้นขึ้นอ้างก็ตาม หลังจากศาลถามแล้วจึงอนุญาตให้คู่ความถามเพิ่มเติม ดังนั้นคู่ความต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงจะถามพยานได้ จำเลยยังคงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด โดยใช้มาตรฐานการพิสูจน์ว่าต้องรับฟังพยานหลักฐานให้ได้ความจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงพิพากษาลงโทษจำเลยได้ (Proof Beyond Reasonable Doubt) ทั้งนี้ หากพยานหลักฐานของคู่ความที่นำสืบต่อศาลหรือพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมานั้น ยังไม่เป็นที่พอใจหรือยังมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ศาลจะพิพากษายกฟ้องโจทก์ โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองได้หรือไม่ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ดังนี้

ไพโรจน์ วายุภาพ เห็นว่า เนื่องจากในระบบไต่สวนเป็นหน้าที่ของศาลในการแสวงหาความจริง ศาลไม่อาจยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยโดยพิพากษายกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง อย่างคดีอาญาธรรมดาได้²⁸³

ธานีศ เกศวพิทักษ์ เห็นว่า การพิจารณาในระบบไต่สวน โดยเฉพาะที่ศาลมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ศาลจะต้องคลายปมคลี่คลายคดีให้กระจ่างชัดจะยกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยเหมือนเช่นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาไม่ได้²⁸⁴

²⁸² วีระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด. 2556. หน้า 420

²⁸³ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. 2562. หน้า 168 - 169

²⁸⁴ ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559. 2561. หน้า 212

คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เห็นว่ากรณีนี้มีความเห็นแตกต่างกันอยู่ 2 ประการ คือ²⁸⁵

ความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่า ระบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ศาลมีบทบาทหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดี และมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจนเป็นที่ยุติหรือสิ้นสงสัยแล้ว จึงพิจารณาพิพากษาคดีโดยจะไม่มีกรยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยเหมือนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง

ความเห็นที่สอง เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 กำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ไว้ว่า เมื่อศาลชั้นนำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงแล้ว มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อันเป็นหลักนิติธรรมที่ใช้กับคดีอาญาทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนก็ตาม ส่วนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 บัญญัติให้นำระบบไต่สวนตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและข้อบังคับของประธานศาลฎีกามาใช้กับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในกรณีที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ ไม่ได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะก็ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนั้นเมื่อตามพระราชบัญญัติและข้อบังคับของประธานศาลฎีกาไม่ได้กำหนดเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ไว้ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 มาใช้บังคับด้วย ดังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังนี้

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ 9717/2561

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยเบียดบังยักยอกเงินงบประมาณแผ่นดินรวม 67,250 บาท ไปโดยทุจริต จำเลยให้การว่า จำเลยไม่ได้เบียดบังยักยอกเงินไปเป็นประโยชน์ส่วนตน แต่จำเลยนำเงินจำนวนดังกล่าวไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาให้ลูกจ้างรายวันของสถานีควบคุมไฟฟ้าทำป้ายเขียนข้อความประชาสัมพันธ์ป้องกันภัยป่าและสร้างที่พักชั่วคราวรวมถึงอุปกรณ์ดับไฟ เท่ากับจำเลยให้การปฏิเสธว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง ศาลจึงต้องพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ ที่โจทก์นำเข้าไปไต่สวนและที่ชี้ช่องพยานหลักฐานตามที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง จนแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคหนึ่ง แต่หากมีความสงสัย

²⁸⁵ คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 สำนักงานศาลยุติธรรม.

ตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ก็ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยตามมาตรา 227 วรรคสอง ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรมคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 และมาตรา 43 ซึ่งเห็นได้ว่านับแต่ปี 2540 ถึง 2541 ที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดถึงปี 2552 และ 2553 ที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการส่งสำนวนไปให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการต่อไป และการปรับเปลี่ยนพนักงาน ใต้สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในปี 2555 ใช้เวลานานกว่า 14 ปี พยานหลักฐานต่างๆ ย่อมยากที่จะตรวจสอบได้ ดังที่องค์คณะพนักงาน ใต้สวนมีความเห็นในห้วงคดีฟ้องการกระทำความผิดแล้ว พยานหลักฐานต่างๆ เท่าที่ศาลชั้นต้น ใต้สวนมา ยังมีความสงสัยตามสมควรว่า แท้จริงแล้วเงิน 67,250 บาท ที่โจทก์ฟ้องว่า จำเลยจงใจเบียดบังยักยอกเงินเป็นของตนหรือของผู้อื่นโดยทุจริตหรือ โดยทุจริตยอมให้ผู้อื่นเอาไป เสีย นั้น จำเลยมีเจตนาเบียดบังยักยอกเงินจำนวนดังกล่าวโดยทุจริตหรือไม่ ต้องยกประโยชน์ แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ 16468/2561

ขณะจำเลยนำเงินไปชำระค่าเช่ามีบุคคลในเหตุการณ์เพียงสองคนคือ อ. และจำเลย ซึ่ง อ. เบิกความว่าชำระเงินให้แก่จำเลย 25,000 บาท ส่วนจำเลยเบิกความว่าได้รับเงินเพียง 15,000 บาท คำเบิกความของอ.และจำเลยจึงเป็นลักษณะปากยืนยันปาก ไม่มีประจักษ์พยานที่รับฟังได้แน่ชัด ในการวินิจฉัยปัญหาจึงต้องพิจารณาจากพยานพฤติการณ์แวดล้อม ข้อเท็จจริงปรากฏตามคำเบิกความ ของ อ. ว่าหลังจากได้รับใบเสร็จรับเงินซึ่งระบุค่าเช่าสถานที่ 15,000 บาท อ.ไม่ได้ถามหรือทักท้วง และในวันดังกล่าว น. และ ว. หุ่นส่วนร่วมเดินทางไปด้วย แต่รออยู่ในรถ อ. นำใบเสร็จรับเงินไป ให้หุ่นส่วนดู ทำให้ผู้เป็นหุ่นส่วนเกิดความกลางแกลงใจ แต่ น. และ ว. ต่างให้การในชั้นสอบสวนว่า ไม่คิดใจที่จำนวนเงินไม่ตรงกัน พฤติการณ์ตามรูปคดีดังกล่าวทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ทำไม อ. จึงต้อง เกรงว่าจะเกิดความกลางแกลงใจในระหว่างหุ่นส่วนด้วยกัน ทั้งที่การดำเนินการเช่าสถานที่จากจำเลย ก็อยู่ในความรู้เห็นของหุ่นส่วนทุกคน โดยตลอด และหากอ. ต้องการความถูกต้องเพื่อแสดง ความบริสุทธิ์ใจของตนจริงแล้ว เหตุใดจึงไม่ทักท้วงเสียตั้งแต่ขณะที่รู้ว่าจำนวนเงินในใบเสร็จรับเงิน ไม่ตรงกับจำนวนที่ชำระนอกจากนี้การนำเรื่องไปร้องเรียนต่อสืบทำรวจเอก ส. นายกเทศมนตรี ตำบลน้ำปาดก็เป็นพฤติการณ์ที่น่าสงสัยเป็นพิรุธ เพราะ อ.รู้อยู่แล้วว่าจำเลยไม่ได้อยู่ในสังกัด ของเทศบาลตำบลน้ำปาด แม้สืบทำรวจเอก ส. จะเบิกความว่า เป็นการอำนวยความสะดวก แต่จำเลยก็น่าสืบว่า สืบทำรวจเอก ส. มีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลย ด้วยสาเหตุจำเลยไม่เสนอชื่อ สืบทำรวจเอก ส. เป็นประธานสถานศึกษา และจำเลยอนุญาตให้ ว. ซึ่งเป็นผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เป็นนายกเทศมนตรีตำบลน้ำปาดแข่งกับสืบทำรวจเอก ส. มาใช้สถานที่หอประชุมในการปราศรัยหาเสียง

สร้างความไม่พอใจให้แก่สืบตำรวจเอก ส. ข้อเท็จจริงประกอบพฤติการณ์ ทำให้เกิดความน่าสงสัย ตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ จึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 43

ผู้วิจัยเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงหลายมาตรา และศาลมีบทบาทเชิงรุกมากกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวน ข้อเท็จจริงของโจทก์มาใช้เป็นหลัก²⁸⁶ และศาลอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยาน หลักฐานได้ตามเห็นสมควร หรือเรียกพยานหลักฐานจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หน่วยงานหรือบุคคลใด ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม แล้วรายงานให้ศาลทราบและจัดส่งพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาล²⁸⁷ และศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้²⁸⁸ รวมถึงอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี²⁸⁹

การที่ศาลมีสิทธิรับฟังพยานหลักฐานและใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง จึงควรแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยให้กระจ่างชัด หากมีข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ต้องค้นหาความจริงจนสิ้นสงสัยแล้วพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ มิใช่ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง และการที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนตามที่พระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับของประธานศาลฎีกาให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา...มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ เห็นได้ว่าแม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มิได้บัญญัติเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ไว้โดยเฉพาะ แต่การนำมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับกับระบบไต่สวนของศาลอาญาคดีทุจริต

²⁸⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 22

²⁸⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 23

²⁸⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 26

²⁸⁹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกากว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 16

และประพุดติมิชอบ ไม่สอดคล้องกับการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน ซึ่งศาลมีอำนาจ แสวงหาความจริงได้เต็มที่ไม่มีหลักเกณฑ์ในการสืบพยานที่เคร่งครัด ไม่มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด และเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลรับฟังพยานบอกเล่าได้ ต่างกับการ รับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งโจทก์มี ภาระการพิสูจน์ต้องนำสืบพยานหลักฐานให้ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หากนำสืบไม่ได้ หรือศาลยังสงสัยในสาระสำคัญซึ่งวิญญูชนทั่วไปควรจะสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ศาลต้องยกประ โยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย และการที่ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ ในระบบไต่สวนนี้ ศาลควรกระตือรือร้นในการแสวงหาความจริงให้ครบถ้วนรอบด้าน หากกรณี ยังเป็นที่สงสัยก็ต้องค้นหาความจริงจนสิ้นสงสัย โดยไม่นำหลักยกประ โยชน์ให้ความสงสัยมาใช้ จึงสอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนและเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน อย่างแท้จริง

3. ข้อจำกัดในการค้นหาความจริงของศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบ

ระบบกฎหมายการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมของประเทศไทยนั้น ในการยกร่าง กฎหมายชั้นแรกได้มีการนำกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นลักษณะของประเทศที่ใช้ ประมวลกฎหมายหรือประเทศที่มีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติซึ่งศาลไทย ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตกนั้น ได้มีการจัดระบบศาลยุติธรรมแบบอังกฤษ ทั้งนี้เพราะ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายส่วนใหญ่มาจากประเทศอังกฤษ นอกจากนั้นที่ปรึกษาส่วนใหญ่ในขณะนั้นมาจากประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็น ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ส่งผลให้อิทธิพลของกฎหมายจารีตประเพณี ดังกล่าว มีผลต่อระบบการสืบพยานหลักฐานและฝั่งรากลึกในกระบวนการยุติธรรมไทย ทำให้ ในทางปฏิบัตินั้น ศาลไทยมักวางตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดี ซึ่งถือเป็นรากฐานของการค้นหา ความจริงในระบบกล่าวหาที่ถือว่าผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางและมีหน้าที่ใช้อำนาจในการควบคุม การนำเสนอพยานหลักฐาน ส่วนหน้าที่ในการค้นหาความจริงจะเป็นของคู่ความ อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงยุค ของการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลอย่างเต็มที่ ในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบหรือในการซักถามพยาน เช่น มาตรา 228 แห่งประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา ที่ให้อำนาจศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ แต่ผู้พิพากษาไทย ก็มักจะจำกัดบทบาทของตนในเรื่องนี้²⁹⁰

เหตุที่ศาลไทยวางตนเช่นนี้มีเหตุผลหลายประการ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลในเรื่องของแนวปฏิบัติ ที่ศาลไทยได้วางตนเช่นนี้ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนาน และเหตุผลจากข้อจำกัดของประมวลจริยธรรม ข้าราชการตุลาการ ข้อ 3 ที่กำหนดให้ผู้พิพากษาต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ความว่า “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวจตนให้เหมาะสม กับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ พึงความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาคและมีเมตตาธรรม” และประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ความว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความ และทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเอง ก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” ส่งผลให้ศาลจำกัดบทบาทตนเอง ในการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองเนื่องด้วยเกรงว่าจะเสีย ความเป็นกลาง โดยศาลจะถือว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและซักถามพยานเป็นหน้าที่ของคู่ความ และทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำและจะเรียกพยานหลักฐานและซักถามพยาน เมื่อเห็นว่า จำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น จากข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ศาลระมัดระวังที่จะไม่เรียก พยานหลักฐานและซักถามพยานเพิ่มเติม เพราะศาลอาจถูกคู่ความสงสัยว่ามีเจตนาจะช่วยเหลือคู่ความ ที่ถูกเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมหรือถูกศาลซักถามเพิ่มเติมหรือไม่ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าวิธีการ วางตัวของศาลไทยนั้นมีลักษณะเป็นบทบาทของผู้พิพากษาในระบบกล่าวหา²⁹¹

เมื่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จัดตั้งในปี พ.ศ. 2559 ผู้พิพากษายังคงมีทัศนคติ ในการค้นหาความจริงตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ 9 ที่กำหนดให้การนำพยานหลักฐาน เข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความ และทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเอง ก็ต่อเมื่อเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติ มิชอบ มาตรา 6 จะบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน ซึ่งเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาล เป็นผู้กระทำเอง ทำให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการซักถามพยาน การเรียกพยานหลักฐานมาสืบ และสามารถรับฟังพยานหลักฐานอย่างกว้างขวาง แต่ศาลยังคงเคยชินกับทัศนคติตามประมวลจริยธรรม

²⁹⁰ พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2550. หน้า 8

²⁹¹ วีระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ. การนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษา เปรียบเทียบนานาประเทศ. 2556. หน้า 405

ข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 และวัฒนธรรมขององค์กรศาลยุติธรรมที่ใช้ระบบกล่าวหาโดยตลอด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเน้นระบบกล่าวหาโดยศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงน้อยมาก ศาลจะรับฟังเพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น เพราะถือว่าการนำสืบพยานหลักฐานเป็นเรื่องของคู่ความ แม้จะมีบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ที่ให้อำนาจศาลในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มได้ และเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเองเช่นกัน แต่ในทางปฏิบัติศาลมักไม่ใช้อำนาจในส่วนนี้ เพราะประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ 3 กำหนดให้ “ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งฟังสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ฟังความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาคและมีเมตตาธรรม” ผู้พิพากษาจึงเกรงว่าการใช้อำนาจดังกล่าวจะถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกลางหรือเอนเอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอันจะทำให้เสียความยุติธรรม และเสี่ยงที่จะขัดต่อจริยธรรมตุลาการด้วย²⁹²

ด้วยเหตุที่ผู้พิพากษาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแต่งตั้งจากผู้พิพากษาในศาลที่เน้นการค้นหาความจริงระบบกล่าวหามาก่อน จึงใช้บทบาทในเชิงรุกน้อยมากหรือไม่ได้ใช้เลย²⁹³ ประกอบกับในองค์กรศาลยุติธรรมมีเพียงไม่กี่ศาลหรือคดีบางประเภทเท่านั้น ที่จะกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาในระบบไต่สวนอย่างชัดเจน ดังเช่น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีค้ำมนุษย์ คดีคุ้มครองผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่แล้วก็จะใช้การค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแม้ให้ศาลใช้บทบาทในเชิงรุกได้ แต่ศาลมักไม่ใช้ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน ซึ่งการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนนั้นศาลต้องทำงานอย่างหนักต้องเตรียมคดี โดยศึกษารายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เตรียมคำถามที่จะซักถามคู่ความ ค้นหาพยานหลักฐานของศาลเองนอกจากที่พยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ โดยเฉพาะคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จะไม่มีรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนของพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้ศาลใช้เป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง ศาลจึงต้องใช้บทบาทในเชิงรุกอย่างสูง เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ โดยมีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงให้ครบถ้วนทุกแง่มุม ทั้งวาระการแต่งตั้งโยกย้ายของผู้พิพากษาก็เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การสร้างสมประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

²⁹² วีระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ. การนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ. 2556. หน้า 321

²⁹³ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. 2541. หน้า 61

ของผู้พิพากษาต้องขาดตอนไป เพราะเมื่อถึงวาระโยกย้ายของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาส่วนมากที่ย้ายมาใหม่ก็ไม่มี ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการค้นหาความจริงและระบบไต่สวนเช่นกัน

ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของศาลเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้พิพากษาทราบถึงบทบาทของตนในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนซึ่งแตกต่างจากระบบกล่าวหา ทำให้ผู้พิพากษา รู้ถึงประเด็นที่จะซักถาม การสังเกตต่อกับปฏิกิริยาของพยาน ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ อันจะนำไปสู่การชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน วินิจฉัยและพิพากษาคดีได้อย่างถูกต้องตรงกับความจริงในคดีได้มากที่สุด

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทู้จริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 เพื่อปรับทัศนคติของผู้พิพากษาให้ตรงกัน รวมทั้งตระหนักถึงบทบาทการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนให้ชัดเจน และควรกำหนดคุณสมบัติของ ผู้พิพากษาที่จะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะและผู้พิพากษาในศาลอาญาคดีทู้จริตให้แตกต่างจากศาลยุติธรรมทั่วไป เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ให้กับผู้พิพากษาในระบบไต่สวนของศาลอาญาคดีทู้จริตและประพฤติมิชอบ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาเป็นหัวใจหลักในการที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยระบบการค้นหาคำความจริงตามหลักวิธีพิจารณาศาลที่เป็นที่ยอมรับมีอยู่ 2 ระบบ คือ

1) ระบบกล่าวหา ศาลจะมีบทบาทในเชิงรับเป็นหลัก กล่าวคือ ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาเสนอมา ศาลจะวางตัวเป็นกลาง ควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

2) ระบบไต่สวน ศาลจะมีบทบาทในเชิงรุกในการเข้าถึงพยานหลักฐานได้ด้วยตนเอง เรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม โดยไม่จำกัดเพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น

กล่าวได้ว่าสิ่งที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนของทั้งสองระบบ คือ บทบาทศาลในการค้นหาคำความจริง แต่ไม่ว่าอย่างไรแต่ละระบบย่อมมีข้อดีข้อเสียในตัวเอง เป็นต้นว่า ระบบกล่าวหา มีข้อดีคือ ทำให้โจทก์จำเลยมีสถานะเท่าเทียมกัน และนำพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายมาหักล้างกันในชั้นพิจารณา แต่ในขณะที่เดียวกันในระบบนี้ไม่อาจสร้างความเสมอภาคแก่คู่ความได้ในความเป็นจริง ในเชิงระบบโจทก์ได้รับการสนับสนุนจากรัฐในการรวบรวมพยานหลักฐาน แต่จำเลยที่เป็นเพียงปัจเจกชนการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำมาหักล้างพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ จึงเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะจำเลยที่มีฐานะยากจน การต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันจะให้ความเสมอภาคได้ต่อเมื่อคู่ต่อสู้มีอาวุธหรือศักยภาพใกล้เคียงกัน ในขณะที่ระบบไต่สวน มีข้อดี คือ ให้อำนาจศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง แต่ในขณะที่เดียวกันการให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่กับศาลเพียงฝ่ายเดียว อาจเกิดกรณีที่มีการพิจารณาพิพากษานั้นเกิดจากความไม่บริสุทธิ์ใจ หรือมีอคติต่อจำเลย

การค้นหาคำความจริงในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้าหากัน สืบเนื่องจากหลายปัจจัย เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง การปกครอง หรือต้องการลดปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนรัฐไม่สามารถบริหารงานยุติธรรมทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นต้องหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตัวอย่างเช่น การที่ประเทศฝรั่งเศสนำเอาระบบลูกขุนอังกฤษมาใช้ในการพิจารณาคดีในศาลลูกขุน (La cour d'assises) หรือการนำเอามาตรการต่อรองคำรับสารภาพในระบบกล่าวหามาใช้ในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอิตาลี

สำหรับประเทศไทย มีความเห็นว่าบทบาทของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา มีลักษณะเป็นระบบกล่าวหาที่เน้นไปทางระบบไต่สวน ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มีรูปแบบการพิจารณาในระบบกล่าวหา ได้แก่ วิธีการสืบพยานให้นำการถามพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการสืบพยานคดีอาญา โดยให้นำการถามค้านมาใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 116 – 117 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ส่วนรูปแบบในการพิจารณาคดีระบบไต่สวน ได้แก่ ในระหว่างการพิจารณาศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 228

เมื่อพิจารณาการค้นหาความจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในแต่ละประเทศ มีบทบาทในการค้นหาความจริงที่แตกต่างกัน โดยมีปัจจัยที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับรากฐานและวัฒนธรรม ปัญหาทางสังคมของแต่ละประเทศ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย พบว่า

ในประเทศฝรั่งเศส คดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่มีระบบศาลพิเศษดังเช่นในประเทศไทย การดำเนินคดีจึงอยู่ในอำนาจศาลยุติธรรม โดยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีวิธีค้นหาความจริงในระบบไต่สวน ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี แต่มีความซับซ้อนยุ่งยาก พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องต่อศาลไต่สวนทำการไต่สวน โดยมีผู้พิพากษา ไต่สวนทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ ทำให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐาน ตั้งแต่เริ่มต้นคดี เป็นการให้องค์กรตุลาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวน และมีบทบาทการแสวงหาพยานหลักฐานได้หลายรูปแบบ เช่น การเดินทางไปตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การค้นที่พักอาศัยของผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลที่อาจมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ส่งผลให้มีพยานหลักฐานที่ครบถ้วนหนาแน่นเพียงพอที่ศาลไต่สวนจะใช้ดุลพินิจประทับรับฟ้องหรือไม่ ทั้งให้อโอกาสจำเลยที่จะซักค้าน นำสืบ ต่อสู้ได้ ถ้อยคำสำนวนนี้จึงรับฟังได้ ในกระบวนการพิจารณาพิพากษา ศาลก็มีบทบาทในการค้นหาความจริงในเชิงรุก โดยรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง ซักถามพยานแต่ละฝ่ายที่คู่ความนำสืบด้วยตนเอง เพื่อแก้ปมคดีให้ลุล่วง อันจะนำไปสู่การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ต่อไป

ในประเทศเยอรมนี คดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่มีระบบศาลพิเศษดังเช่นในประเทศไทยเช่นเดียวกัน การดำเนินคดีจึงอยู่ในอำนาจศาลยุติธรรม โดยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้วิธีค้นหาความจริงในระบบไต่สวน เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส โดยมีผู้พิพากษาไต่สวน ทำหน้าที่วินิจฉัยคำร้องของพนักงานอัยการ

ที่อาจกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การสั่งให้ตรวจร่างกายหรือตรวจตัวอย่างเลือด ผู้พิพากษาไต่สวน ไม่มีอำนาจเริ่มต้นสอบสวนคดีด้วยตนเอง และไม่อาจตรวจสอบวัตถุประสงก์ของการใช้มาตรการสอบสวนที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อตน ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องผู้พิพากษา มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ ศาลมีอำนาจกว้างขวางในการรับฟังพยานหลักฐาน โดยใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานอิสระ (das Freibeweisverfahren) ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสคัดค้าน และยื่นพยานหลักฐานประกอบคำคัดค้าน ส่วนในชั้นพิจารณาพิพากษา ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานเพิ่มเติม นอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ เพื่อพิสูจน์ความผิดที่เกิดขึ้น อันนำไปสู่ผลชี้ขาดแห่งคดี

ในประเทศไทย คดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใช้ระบบศาลพิเศษ โดยจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นศาลชั้นต้นหนึ่งในองค์กรศาลยุติธรรม กฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน และกำหนดให้ศาลมีบทบาทในเชิงรุก ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาพิพากษา เช่น เมื่อยื่นฟ้อง หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี หรือมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน รวมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง พิจารณาและพิพากษาคดี ในการพิจารณาคดีศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง โดยไม่มีขีดคิดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยใช้ระบบไต่สวน ดังเช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ทำให้บทบาทการค้นหาคความจริงของศาลในชั้นพิจารณาพิพากษามีความคล้ายคลึงกัน โดยศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้ด้วยตนเอง และรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง แต่แตกต่างกันตรงที่บทบาทศาลในกระบวนการก่อนพิจารณาคดี โดยประเทศไทยมิได้มีผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนพนักงานสอบสวน แต่ผู้พิพากษามีบทบาทในชั้นสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบ เช่น การพิจารณาออกหมายจับหมายค้น หมายขัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น และโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้เสียหายที่ได้รับความสะดวกจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมกลั่นแกล้งประชาชนโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ จึงให้ผู้เสียหายฟ้องคดีเองได้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีรากฐานจากหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยแพ้การฟ้องคดีของผู้เสียหายจึงถูกจำกัดบทบาทอย่างมาก

จากการศึกษาพบปัญหาและข้อจำกัดบางประการในการค้นหาความจริงในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มีดังนี้

1) การไต่สวนมูลฟ้องเป็นขั้นตอนหลักในชั้นประทับฟ้อง อันเป็นมาตรการตรวจสอบหรือกลั่นกรองมูลคดีที่โจทก์นำมาฟ้องในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาเพื่อกลั่นกรองฟ้องที่ไม่มีมูลหรือขาดพยานหลักฐานสนับสนุน และเพื่อคุ้มครองจำเลยจากการกล่าวหาที่ปราศจากมูลความผิด ดังนั้นการไต่สวนมูลฟ้องจึงมีลักษณะกึ่งการสอบสวน และกึ่งการพิจารณาแต่มิใช่การสอบสวนและมิใช่การพิจารณาคดีของศาล เพราะในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ โจทก์เพียงแต่นำพยานหลักฐานมาสืบแสดงให้ศาลเห็นถึงมูลคดีที่นำมาฟ้อง (Prima Facie) เท่านั้น ไม่ต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัย (Proof beyond reasonable doubt)

เมื่อศึกษาบทพหุศาสตร์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีพบว่า มีการกลั่นกรองคดีแม้คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อย่างกระตือรือร้น เพื่อค้นหาเนื้อหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด ให้สิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ บรรลุวัตถุประสงค์ประสงค์ของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักการตรวจสอบและหลักฟังความทุกฝ่าย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยพบว่า กฎหมายกำหนดให้คดีอัยการสูงสุดหรือประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่หากคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ กฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลใช้บทบาทนี้น้อยมากหรือไม่ได้ใช้เลย เห็นได้จากสถิติของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2560 – 2561 ศาลไม่เคยไต่สวนมูลฟ้องกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เลย แม้เพียงคดีเดียว ส่วนกรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ ศาลไต่สวนมูลฟ้องเพียง 5 คดี²⁹⁴ เพราะเห็นว่าคำฟ้องดังกล่าวผ่านการตรวจสอบจากองค์กรของรัฐมาแล้ว แต่กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องของประเทศไทยมิได้เป็นกระบวนการเดียวกันอย่างในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี และกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ เกิดจากการมีข้อไม่สมบูรณ์ และเมื่อมีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างอัยการสูงสุดและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแล้ว ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ จึงมีเงื่อนไขหรือเหตุอันสมควรที่ศาลต้องตรวจสอบกลั่นกรองคดีก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณา เพราะการดำเนินคดีอาญามีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม กระบอบสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก ซึ่งแตกต่างจากกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ซึ่งกฎหมายกำหนดศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี

²⁹⁴ สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพืชพรรณสัตว์. รายงานการศึกษาวินิจฉัย การเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลระบบงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ. 2562. หน้า 65

เพราะไม่ผ่านการกลั่นกรองคดีจากหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการปราบปรามการทุจริตมาก่อน ด้วยเหตุที่ศาลไม่ได้สวนมูลฟ้อง ทำให้จำเลยไม่มีโอกาสจำเลยมีสิทธิแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูล โดยอาจจะระบุในคำแถลงพยานหลักฐาน ที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของตน และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาเป็นพยานศาล เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายมอบให้จำเลยเพื่อต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักฟังความทุกฝ่าย แต่เมื่อศาล ไม่ได้สวนมูลฟ้อง ทำให้จำเลยไม่มีโอกาสอ้างเหตุที่แสดงให้ศาลเห็นถึงความบริสุทธิ์ของตน อันขัดกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ และหลักการฟังความทุกฝ่าย ส่งผลให้คดีขึ้นสู่ชั้นพิจารณาพิพากษาได้ง่าย และในภายหลังหากศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง อาจทำให้จำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาถูกกักขังจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ทำให้สูญเสียอิสรภาพ ทั้งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ต่อองค์กรศาลยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและเป็นที่ยิ่งของประชาชน หากศาลใช้บทบาทกลั่นกรองคดีตั้งแต่ชั้นได้สวนมูลฟ้อง ทุกคดีจะทำให้พนักงานอัยการและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทำงานด้วยความระมัดระวัง รอบคอบมากยิ่งขึ้น การใช้บทบาทตามหลักการตรวจสอบอย่างเข้มงวดไม่ได้ บ่งบอกถึงการไม่วางใจในการทำงานขององค์กรดังกล่าว แต่กระทำเพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลโดยไม่จำเป็น ต้องตกเป็นจำเลยโดยปราศจากพยานหลักฐานที่เพียงพอ

ดังนั้น ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงควรใช้บทบาทในการค้นหาความจริง ชั้นได้สวนมูลฟ้องอย่างกระตือรือร้น ตามหลักตรวจสอบที่ว่า เมื่อคดีมาสู่ศาล ศาลต้องเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน และศาลต้องค้นหาความจริงภายใต้กรอบคำฟ้อง เพื่อพิสูจน์ว่าที่โจทก์กล่าวหาจำเลยนั้นมีมูลพอที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อเป็นการกลั่นกรองคดี มิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นจำเลยในคดีอาญา โดยไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิด อันอาจนำไปสู่การถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ทั้งป้องกันการกลั่นแกล้งมิให้มีการฟ้องร้องคดีโดยปราศจาก พยานหลักฐาน ช่วยลดปริมาณคดีที่ไม่จำเป็น และทำให้ศาลไม่ต้องเสียเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี อันทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้ระบบ ได้สวนอย่างเป็นธรรม

2) ในชั้นพิจารณาพิพากษา บทบาทศาลในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนีต่างมีบทบาทในเชิงรุกตามวิธีค้นหาความจริงในระบบได้สวน โดยไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย เพราะศาลต้องค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยแท้ ค้นหาพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ เพื่อแก้ปมแห่งคดีให้ลุล่วง และมีคำพิพากษาที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความจริง เมื่อเปรียบเทียบกับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างอิสระภายใต้ระบบได้สวน

เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี เช่น ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความจะซักถามได้ ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ศาลอาจสืบพยานเพิ่มเติม เพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินกรอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา และมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลใดหรือคณะบุคคล เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย เป็นต้น หากศาลได้วินิจฉัยชี้แจงนำพยานหลักฐานทั้งปวงแล้ว ยังไม่เป็นที่พอใจหรือยังมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ศาลจะต้องซักถามหรือหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมให้ได้ข้อเท็จจริงชัดแจ้ง จนศาลสามารถวินิจฉัยว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองไม่ได้

3) การค้นหาความจริงระบบกล่าวหาได้ฝังรากลึกในกระบวนการยุติธรรมไทย ทำให้การวางตนและบทบาทของศาลไทยเน้นไปทางระบบกล่าวหาอย่างยาวนาน กล่าวคือ ศาลมีบทบาทในเชิงรับ ศาลจึงวางตัวเป็นกลาง และมีหน้าที่ใช้อำนาจในการควบคุมการนำเสนอพยานหลักฐาน ส่วนหน้าที่ในการค้นหาความจริงจะเป็นของคู่ความ เท่านั้น ประกอบกับประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 3 ที่บัญญัติว่า “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวจตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ พึงความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาคและมีเมตตาธรรม” และประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 ที่บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” ทำให้ศาลมีทัศนคติว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานเป็นหน้าที่ของคู่ความเท่านั้น แม้มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ในทางปฏิบัติศาลก็มักจะไม่ใช่หรือใช้อย่างระมัดระวังเกินควร เพราะเสี่ยงต่อการขัดต่อประมวลจริยธรรม และอาจถูกคู่ความร้องเรียนว่าไม่มีความเป็นธรรม ถ้าเอียงเข้าข้างคู่ความอีกฝ่าย เมื่อมีการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และกฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน ทำให้ศาลมีบทบาทในเชิงรุกในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ รับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง แต่ศาลยังคงเคยชินกับทัศนคติในบทบาทเชิงรับและตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการตามที่กล่าวมาแล้ว การสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติให้ศาลใช้บทบาทในเชิงรุกโดยปราศจากข้อกังขาว่าการใช้บทบาทดังกล่าวไม่ฝ่าฝืนต่อประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ จึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้

ด้วยเหตุที่ผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ หมุนเวียนมาจากศาลอื่น ในองค์กรศาลยุติธรรม ตามวาระแต่งตั้งโยกย้ายทำให้ผู้พิพากษาที่ใหม่ยังไม่ทราบบทบาทของตน และขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน เพราะในศาลยุติธรรม มีเพียงไม่กี่ศาลหรือคดีไม่กี่ประเภทที่จะกำหนดให้ศาลใช้ระบบไต่สวน เช่น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีคุ้มครองผู้บริโภค คดีค้ามนุษย์ในระบบไต่สวน ผู้พิพากษาจะต้องทำงานหนัก ศึกษาข้อเท็จจริงในคดี เตรียมคดีโดยการศึกษารายงานและสำนวนการสอบสวนไต่สวน ข้อเท็จจริง โดยเฉพาะคดีผู้เสียหายเป็นโจทก์จะไม่มีสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริต ศาลจึงต้องใช้บทบาทในเชิงรุกอย่างสูง เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ โดยมีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงให้ครบถ้วน ทุกแง่มุม ทั้งประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้พิพากษารู้ถึงประเด็นที่จะซักถาม การสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ อันจะนำไปสู่การชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน วินิจฉัยและพิพากษาคดีได้อย่างถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริงในคดีได้มากที่สุด โดยจะเห็นได้ว่าบทบาทดังกล่าวแตกต่างจากระบบกล่าวหาอย่างสิ้นเชิง วาระการแต่งตั้งโยกย้ายของผู้พิพากษาจึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้การสร้างสมประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาต้องขาดตอนไป

2. ข้อเสนอแนะ

การค้นหาความจริงเชิงรุกในระบบไต่สวนเป็นสิ่งที่สอดคล้องอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความของไทย แต่ระบบกล่าวหาเป็นสิ่งที่เป็นรากฐานของการค้นหาความจริงของศาลไทย จากประวัติศาสตร์และความเป็นมาในการร่างกฎหมายวิธีพิจารณาความ ศาลอาญาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ เป็นเพียงศาลหนึ่งในจำนวนไม่กี่ศาลของประเทศไทยที่มีกฎหมายบัญญัติโดยชัดแจ้ง ให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน ภายใต้การค้นหาความจริงในเชิงรุกดังกล่าว ยังพบปัญหาและข้อจำกัดในการค้นหาความจริงของศาลดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จึงขอเสนอแนวทางแก้ไข ปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว ดังนี้

2.1 ควรให้ศาลใช้บทบาทในการค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมากขึ้น และต้องไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี โดยแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 ความว่า “เมื่อฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลไต่สวนมูลฟ้อง ในกรณีที่มีการไต่สวนมูล

2.2 ศาลควรมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงให้มากขึ้น โดยไม่ยึดติดกรอบแนวทางปฏิบัติในระบบกล่าวหาที่มีมาอย่างยาวนาน และให้ทันต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานครบถ้วนรอบด้านเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 เพื่อให้คำพิพากษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อบรรลุดุฎฎประสงค์ในการใช้ระบบไต่สวนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน

2.3 ควรปรับทัศนคติของศาลโดยเพิ่มเติม “หมวด 5 การวางตน” ของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ความว่า “ผู้พิพากษาควรตระหนักถึงการชกถามพยาน และเรียกพยานหลักฐานมาสืบด้วยตนเอง เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงแห่งคดีอันเป็นประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง พิจารณาพิพากษาคดี โดยไม่จำกัดให้เป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่ต้องกระทำ ทั้งนี้ การใช้อำนาจตามมาตรานี้ ไม่ขัดต่อประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 แต่อย่างใด”

2.4 ควรปรับแก้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มาตรา 16 โดยกำหนดคุณสมบัติผู้พิพากษาเพิ่มเติม ความว่า “ในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบทุกศาลให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งแต่งตั้งจากผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งแต่งตั้งจากผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี และต้องเคยปฏิบัติคดีที่ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวนมาก่อน ทั้งนี้ ต้องดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่า 3 ปี จึงแสดงความประสงค์ขอโยกย้ายตามวาระได้”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กชวรรณ จันทร์เณร. (2544). การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- กฎหมายเกี่ยวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (2562). รวบรวมโดยคณะผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร “กฎหมายเกี่ยวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”. แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- กันยรัตน์ สุทธิมนัส. (2559). แนวทางการพัฒนาการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนา นวไทรลาภ. (2556). ปัญหาการค้นหาคำความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- กุลพล พลวัน. (2561). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย.” ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 1*. หน่วยที่ 4. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- เจิมชัย ชูติวงศ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.
- คณิต ฌ นคร. (2534). การสอบสวนผู้ต้องหา. ใน *รวมบทความทางวิชาการในโอกาสครบรอบ 84 ปีศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธินิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2540). “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ็อง”. ใน *หนังสือรวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร อัยการสูงสุด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- _____. (2544). บทบาทของศาลในคดีอาญา. *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต*, 1(1), 49-64
- _____. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2552). *วิ.อาญาวิพากษ์*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- _____. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. คณิต ฅ นครและคณะ. (2553). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จรรย์ ภักดีชนากุล. (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์.
- _____. (2561). *หลักการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา*. ใน *ประมวลสาระวิชาชุดกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง เล่ม 2*. หน่วยที่ 13. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จรงจิต บุญเชย. (2549). *มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- จุมพล ชาวลิต. (2555). *ระบบกึ่งไต่สวนเพื่อความเป็นธรรม. หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ชนกกานต์ อ้วนไตร. (2560). *หลักตรวจสอบค้นหาความจริง: ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.
- ฐานันท์ วรรณโกวิท. (2563). *ประสบการณ์จากการฝึกอบรมเส้นทางคอร์รัปชัน ณ มหาวิทยาลัยตูลูส 1 กาบปีโตล (Université Toulouse 1 Capitole) สาธารณรัฐฝรั่งเศส วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์* สืบค้นจาก <file:///C:/Users/hp/Downloads/5148d755.pdf>
- ณรงค์ ใจหาญ. (2540). *รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ในโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- _____. (2547). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ณรงค์ ใจหาญและคณะ. (2560). *รายงานการศึกษาระบบสมบูรณ์ โครงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและคดีค้ำมนุษย์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ชนกร วรปรัชญากุล. (2547). ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษา
ของศาลในประเทศฝรั่งเศส. *คูลพาห*, 51(1), 50 – 68.
- ชัยรัตน์ นิโบล. (2556). *บทบาทของศาลในการตรวจคำฟ้องคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- ธานีศ เกศวิทักษ์. (2561). *คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ
และวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
นภดล ก้อนทอง. (2554). *บทบาทของศาลในการกลั่นกรองคดีชั้นประทับฟ้อง ศึกษากรณีราษฎร
เป็นโจทก์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- บุญชัย ภัทรพัฒน์. (2549). *การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานคดีอาญา*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.
- ปติตดา สิริภาพโสภณ. (2560). *การนำระบบไต่สวนมาใช้ในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ.
หลักสูตร ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาล
ยุติธรรม. สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ประพันธ์ ทรัพย์แสง. (2548). *การค้นหาคำความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง: แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ*. หลักสูตรผู้บริหาร
กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ศ.). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการยุติธรรม
สำนักงานศาลยุติธรรม
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2550). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561
- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- ไพโรจน์ กมลเชษฐและคณะ. (2540). *รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรม
จะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร*. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
กฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด.

- ไพโรจน์ วายูภาพ. (2562). คำอธิบายศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร.
- มนัสนันท์ เจริญเลิศ. (2557). บทบาทศาลในการค้นหาความจริงกับการให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนในการพิจารณาคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- รัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2561). มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ ในประมวลสารวิชาชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 1. หน่วยที่ 3. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- วรภรณ์ วนาพิทักษ์. (2562). คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในเอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง หน่วยที่ 15. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิภา ปิ่นวีระ. (2551). บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- วีระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ. (2556). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การนำระบบไต่สวนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- ศาลยุติธรรม. (2562). คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากร. (2562). รายงานการศึกษาวิจัย การเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลระบบงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม
- สมคิด ณ นคร. (2507). การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส. คุณภาพ, 11(5), 5-15.
- สมชัย เมฆากวินโสภณ. (2548). ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สมชาย วิมลสุข. (2549). บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.

- สมทรัพย์ นำอำนวยการ. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สรารักษ์ สุวรรณเสรี และอาคม ศรียาภัย. (2562). *ครบเครื่องเรื่องอาญาทุจริต*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2558). การพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งมีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556 ใน *เอกสารประกอบการอบรมผู้พิพากษาประจำศาล*. วันที่ 17 พฤศจิกายน 2558 สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2525). การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทย. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง กระบวนการยุติธรรมในระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา: การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการและสถาบันกฎหมายอาญา.
- สุธิชา ม่วงผล. (2552). *ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). *การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป*. หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2541). ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *คูลพาท*, 55(1), 189-196.
- _____. (2554). การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *คูลพาท*, 58(2), 90 – 110.
- _____. (2559). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 2*. หน่วยที่ 6. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2544). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะพยานหลักฐาน. *คูลพาท*, 55(2), 165-186.
- โสภณ รัตนากร. (2544). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.

- อกินพ จริยพงศ์. (2552). *หลักการพิสูจน์ชั้นความสงสัยตามสมควร: ศึกษากรณีมาตรา 227/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. (2550). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการเรื่อง ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อุดม รัฐอมฤต. (2538). ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 25(2), 304-309.
- อุทัย อาทิวะช. (2550). *พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. ข่าวเนติบัณฑิตยสภา* 20, 219.
- _____. (2561). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ใน ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง เล่ม 1. หน่วยที่ 5.*
 นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2561). *ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน.*
 ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง เล่ม 1.*
 หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อุทุมพร จุลนิพิฐวงษ์. (2556). *คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง.*
 (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.
- Code penal Article 435-1
- Howard D Fisher. (1997). *German Legal System and Legal Language*. London: Cavendish Publishing Limited
- John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal procedure : Germany*. New York: West Publishing Co.
- THE GERMAN CODE OF CRIMINAL PROCEDURE (StPO)

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางวริญญลักษณ์ อุงจิตต์ตระกูล
วัน เดือน ปีเกิด	14 กรกฎาคม 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร เนติบัณฑิต สำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
สถานที่ทำงาน	สำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 6
ตำแหน่ง	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ

